

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

**Mediální obraz Salónu Cimrman
a Divadla Járy Cimrmana**

Bakalářská práce

Autor práce: Marek Hedbávný

Studijní program: Mediální a komunikační studia

Vedoucí práce: prof. MgA. David Jan Novotný

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

- Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
- Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
- Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ...

Marek Hedbávný

Bibliografický záznam

HEDBÁVNÝ, Marek. *Mediální obraz Salónu Címrman a Divadla Jára Cimrmana*. Praha, 2018. 100 s. Bakalářská práce práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce prof. MgA. David Jan Novotný.

Rozsah práce: 120 830 znaků včetně mezer.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá zájmem médií o Divadlo Járy Cimrmana během prvních dvou sezon jeho působení (1967 až 1969). Přibližuje okolnosti založení divadla a příčiny odchodu jeho zakladatele Jiřího Šebánka a režisérky Heleny Philippové. Text se dále zaměřuje na dobovou kritiku prvních tří her Divadla Járy Cimrmana: *Aktu*, *Vyšetřování ztráty třídní knihy* a *Domáci zabijačky*. Práce nabízí ucelený materiál o Salónu Cimrman, jeho divadelních hrách, hercích, novinářských ohlasech, porovnává ho s Divadlem Járy Cimrmana a představuje osobnost Jiřího Šebánka. Součástí je i teoretická kapitola o literární mystifikaci v souvislosti s Divadlem Járy Cimrmana.

Annotation

The bachelor thesis deals with the interest of media in the Jára Cimrman Theater during the first two seasons of its activity, i.e. between 1967 and 1969. It approaches the circumstances of the theater foundation and the reason for the departure of its founder Jiří Šebánek and director Helena Philippová. The text also focuses on the period critique of the first three plays by the Jára Cimrman Theater: *Akt*, *Vyšetřování ztráty třídní knihy* and *Domáci zabijačka*. The thesis offers a comprehensive material about Salón Cimrman, its plays, actors, journalist reactions, it compares it to the Jára Cimrman Theater and presents the figure of Jiří Šebánek. A part of this is a theoretical chapter on literary mystification in connection with the Jára Cimrman Theater.

Klíčová slova

Jára Cimrman, Jiří Šebánek, Nealkoholická vinárna U Pavouka, Salón Cimrman, Divadlo Járy Cimrmana, Média a Divadlo Járy Cimrmana, Média a Salón Cimrman, Recenze Divadla Járy Cimrmana, Recenze Salónu Cimrman.

Keywords

Jára Cimrman, Jiří Šebánek, Nealkoholická vinárna U Pavouka, Salón Cimrman, the Jára Cimrman Theater, Media and the Jára Cimrman Theater, Media and Salón Cimrman, Review on the Jára Cimrman Theater, Review on Salón Cimrman.

Title

The media image of the Salón Cimrman and the Jára Cimrman Theatre

Rád bych poděkoval panu Václavu Kotkovi za poskytnutí kontaktů na herce Salónu Cimrman, panu Karlu Bartoníčkovvi za příjemný rozhovor a následné konzultace, zaměstnancům z Oddělení časopisů Knihovny Národního muzea za vstřícnost při hledání potřebných podkladů a zejména prof. MgA. Davidu Janu Novotnému za jeho rady a pomoc při vedení bakalářské práce.

Obsah

Úvod	8
1 Osobnost Jiřího Šebánka	10
1.1 Životopis Jiřího Šebánka a jeho umělecká tvorba	11
1.2 Domácí zabijačka	13
1.2.1 Dobová média o Domácí zabijačce	15
2 Nealkoholická vinárna U Pavouka	17
2.1 Cimrman v Nealkoholické vinárně U Pavouka	19
2.2 Podobnosti a rozdíly mezi rozhlasovým a divadelním Cimrmanem	20
3 Počátky Divadla Járy Cimrmana	22
3.1 Principy Nealkoholické vinárny U Pavouka uplatněné v divadle	23
3.2 První hry	26
3.2.1 Dobová média o začátcích Divadla Járy Cimrmana	26
3.2.2 Dobová kritika hry Akt	28
3.2.3 Dobová kritika hry Vyšetřování ztráty třídní knihy	32
3.3 Rozpad Divadla Járy Cimrmana	35
4 Divadlo Járy Cimrmana a jeho zasazení do teoretického kontextu	37
4.1 Vymezení Divadla Járy Cimrmana	37
4.2 Literární mystifikace a Divadlo Járy Cimrmana	38
5 Salón Cimrman	42
5.1 Vznik Salónu Cimrman	42
5.2 Herci Salónu Cimrman	43
5.3 Hry Salónu Cimrman	46
5.3.1 Salón Cimrman aneb Cimršantán	47
5.3.2 Salón Cimrman aneb Veselé a šťastné Cimrmánoce	47
5.3.3 Salón Cimrman aneb Cimrman v Novém světě	48
5.3.4 Salón Cimrman uvádí Cimrkino	49
5.3.5 Salón Cimrman uvádí Cimrman kontra Zimmermann	49
5.3.6 Salón Cimrman aneb Hudební mág Jára Cimrman	50
5.3.7 Salón Cimrman aneb Za Cimrmanem až do hrobu	51
5.4 Knižní tvorba Jiřího Šebánka a Salónu Cimrman	51
5.4.1 Jára /da/ Cimrman	51

5.4.2 Byli jsme a buben	52
5.4.3 Já, Jára Cimrman	52
5.4.4 Za Járrou Cimrmanem až do hrobu	52
6 Srovnání Divadla Jára Cimrmana a Salónu Cimrman	53
6.1 Formy her	53
6.2 Organizace divadel	54
6.3 Humor	56
6.4 Životopis a vlastnosti postavy Jára Cimrmana	59
7 Média a Salón Cimrman	62
7.1 Dobová média o Salónu Cimrman	62
7.2 Nahrávky Salónu Cimrman	63
7.3 Současná média o Salónu Cimrman	65
Závěr	70
Summary	72
Seznam literatury a pramenů	74
Přílohy	82

Úvod

Divadlo Jára Cimrmana slavilo v roce 2016 padesát let od svého založení. Mezitím se stalo kulturním fenoménem a i dnes bývají všechna představení vyprodaná. Svým významem se zařadilo po bok Osvobozeného divadla nebo Semaforu.

S nápadem založit Divadlo Jára Cimrmana přišel v roce 1966 Jiří Šebánek. Po neshodách s Ladislavem Smoljakem ovšem soubor po dvou sezonách opustil a v roce 1980 založil Salón Cimrman, který se už takové slávě a mediálnímu zájmu netěšil. V této bakalářské práci chci rozebrat příčiny rozpadu Divadla Jára Cimrmana i důvody, proč Salón Cimrman není ve společnosti tak známý.

Dalším z cílů je přiblížit osobu – podle mého názoru nedoceněného umělce – Jiřího Šebánka a jeho vliv na Divadlo Jára Cimrmana, shrnout historii Salónu Cimrman, představit jeho herce i hry a také najít rozdíly oproti původnímu divadlu. Pro důkladnou komparaci jsem zhlédl všechny hry Salónu Cimrman a Divadla Jára Cimrmana. Dále jsem čerpal informace z filmových dokumentů, publicistických článků a zpracoval odbornou literaturu.

V jedné z kapitol se vracím k Nealkoholické vinárně U Pavouka – tento rozhlasový pořad položil základy nejen Divadlu Jára Cimrmana, ale také Salónu Cimrman. Právě v něm se zrodila osobnost Jára Cimrmana a formovaly se základní cimrmanovské motivy. Tato pasáž bakalářské práce je proto důležitá k pochopení cimrmanovské mystifikace a dalších charakteristických rysů Divadla Jára Cimrmana.

Hlavním motivem, proč jsem si k závěrečné práci vybral toto téma, bylo vytvořit ucelený materiál o Salónu Cimrman, protože žádný takový neexistuje. Stejně tak se Salónu Cimrman dosud nevěnovala žádná diplomová práce. Ve své době se přitom jednalo o divácky úspěšné divadlo s výraznými osobnostmi v čele s Karlem Velebným. Záměrem bylo vytvořit kulturně přínosný text, který nebude jen kompilací známých faktů a teoretických výkladů, ale nabídne nové informace, případně ty dostupné uvede na pravou míru.

Protože se Salónem Cimrman dosud nezabývala odborná literatura a i z dalších zdrojů je o tomto souboru málo faktů, k získání informací jsem kontaktoval bývalého herce Salónu Cimrman Karla Bartoníčka. Přepis našeho rozhovoru zveřejňuji v příloze. Některé z

nejasností, které při práci vyvstaly, jsem konzultoval i se synem Jiřího Šebánka Filipem a prostřednictvím pana Bartoníčka i s vdovou po Jaroslavu Pacovském Taťánou Hedbávnou.

O Divadle Járy Cimrmana vzniklo několik vědeckých textů, které rozebíraly jeho komiku, historii nebo cimrmanovskou mystifikaci. Tato práce je první, jež uchopí téma z mediálního hlediska. Zaměřím se na období od roku 1967 (tj. uvedení *Aktu*, první hry Divadla Járy Cimrmana) do poloviny roku 1969 (odchod Jiřího Šebánka z Divadla Járy Cimrmana). Jednalo se o první dvě sezony, kdy v divadle ještě působili Jiří Šebánek, Karel Velebný nebo režisérka Helena Philippová. V práci se zabývám tím, jak ve zmíněných letech o Divadlu Járy Cimrmana psala dobová média, a to s důrazem na tehdejší recenze. Dále jsem porovnal zájem médií o Divadlo Járy Cimrmana a Salón Cimrman. Zveřejnil jsem také pasáže z nalezených recenzí o Šebánkově souboru.

Při hledání dobových článků jsem využil Digitalizovaný archiv časopisů, který spravuje Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, nebo webovou stránku Archivu Divadla Járy Cimrmana. Výstřižky z novin jsou rovněž v knize *Divadlo Járy Cimrmana: Divadlo, které se proslavilo*. Navštěvoval jsem také Oddělení časopisů Knihovny Národního muzea.

Součástí práce je i teoretická kapitola, ve které popisuji cimrmanovskou mystifikaci (a literární mystifikaci obecně) a rozebírám Divadlo Járy Cimrmana v kontextu dramatických žánrů.

1 Osobnost Jiřího Šebánka

Zdeněk Svěrák, autor, respektive spoluautor 14 z 15 her Divadla Jára Cimrmana, o Jiřím Šebánkovi řekl: „O divadlo má dvě zásluhy: zaprvé, že ho založil, (...) a zadruhé, že z něho odešel.“¹

Právě Jiří Šebánek přišel v roce 1966 s myšlenkou založit divadlo o fiktivním géniovi Járu Cimrmanovi. „Jiří Šebánek je postava, bez které by divadlo nebylo. Kdyby nebylo jeho, nikdy by nás nenapadlo ho provozovat,“² popsal Svěrák. Nejenže by bez něj divadlo nevzniklo, zároveň by vypadalo jinak. Šebánek vymyslel několik zásad, na kterých je Divadlo Jára Cimrmana postavené dodnes: například, že v jeho hereckém souboru jsou pouze muži. Je také autorem úvodního referátu ze hry *Akt* s životopisnými fakty o Járu Cimrmanovi.

Šebánek v roce 1969 kvůli osobním a uměleckým neshodám s dalším z herců Ladislavem Smoljakem původní divadlo opustil. Mezi lety 1980 a 1989 působil v odštěpeném Salónu Cimrman.

Ačkoliv byl Šebánek zakladatelem Divadla Jára Cimrmana, vymyslel jméno Jára Cimrmana a rozhodl o několika zásadních věcech ve směřování divadla, zůstal ve stínu Ladislava Smoljaka a Zdeňka Svěráka. „Ve vile na Vinohradech, kde jsme měli v šedesátých letech rozhlasovou redakci, se před časem rozhodli nainstalovat pamětní desku, a připomenout tak místo, kde se kromě rodné Vídně také narodil Jára Cimrman. Pozvali k té slávě i Šebánka,“³ vypráví herec Divadla Jára Cimrmana i Salónu Cimrman Miloň Čepelka. „Ptal se mě tenkrát: ‚Mám tam jít, nebo nemám?‘. Nejdřív nechtěl, ale věděl, že má právo se k tomu odkazu hlásit. Doporučil jsem mu, ať jde, vždyť právě on Cimrmana vymyslel. Jenže se ukázalo, že to byla špatná rada – nikdo si ho ani nevšiml, všichni se zajímali jen o Smoljaka a Svěráka, jako by

---

¹ Češi jsou jako Cimrman, mají tendenci se vylhat ze svých neúspěchů, říká Svěrák. In: *Aktuálně.cz* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/cesi-jsou-jako-cimrman-maji-tendenci-se-vylhat-ze-svych-neuspechu/r~f0070246817e11e6888a0025900fea04/>

² KROC, Vladimír. 3. díl Hospoda na mýtince a Domáci zabijačka. In: *Rozhlas.cz* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/kultura/cimrman/_zprava/3-dil-hospoda-na-mytince-a-domaci-zabijacka--394101

³ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnátka aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 197

tam Jirka ani nebyl. Přišívám to novinářům, kteří ho prostě neznali, a bylo to velmi nespravedlivé.“⁴

1.1 Životopis Jiřího Šebánka a jeho umělecká tvorba

Jiří Šebánek se narodil 8. února 1930 v Trutnově a zemřel 4. dubna 2007 v Praze. Byl to český novinář, spisovatel, scenárista, dramaturg, zakladatel Divadla Járy Cimrmana, spoluzakladatel Salónu Cimrman nebo autor divadelní hry *Domáci zabijačka*.

Jako dítě se s rodinou několikrát stěhoval, protože Šebánkův otec pracoval u státních drah. Na konci druhé světové války – ještě jako nezletilý – pracoval v plzeňské fabrice, kterou poté bombardovala americká armáda. Tato životní zkušenost vedla Šebánka k napsání scénáře k filmu *Stůj, nebo se netrefím*. Kterou střední školu vystudoval, a zda šel poté na vysokou školu, není známo. Tuto informaci neznají ani jeho bývalí kolegové, přátelé nebo syn Filip. Ostatně v té době (ani v současnosti) nebylo nutné mít pro práci v rozhlasu, kam odešel po povinné vojenské službě, speciální vzdělání.

Do kulturního dění nejprve zasahoval jako redaktor Hlavní redakce vysílání pro děti a mládež v Československém rozhlasu. V tomto médiu pracoval rovněž v sekci armádního vysílání, kde stál za vznikem originálního pořadu Nealkoholická vinárna U Pavouka. V roce 1966 založil s kolegy z rozhlasové redakce Divadlo Járy Cimrmana, pro které napsal divadelní hru *Domáci zabijačka*. Šebánek v roce 1969 opustil Divadlo Járy Cimrmana pro tvůrčí a osobní neshody s Ladislavem Smoljakem. Ve stejném roce skončil i v Československém rozhlasu – souviselo to se začátkem normalizace a následným čistkám (nejen) v médiích.

Po odchodu z divadla a rozhlasu pracoval v archivu *Mladé fronty* ve Spálené ulici, kde mu sehnal místo básník a jeho bývalý kolega z rozhlasu Karel Šiktanc.⁵ Šebánek byl nadále autorsky činný: v pražských klubech přednášel své básně za doprovodu jazzové hudby Laca Décziho a Karla Velebného.

---

⁴ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělníátko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 127

⁵ Tamtéž, str. 34

Psal scénáře k animovaným večerníčkům ...*A je to!* (1976, r. Lubomír Beneš, Československá televize Bratislava), *Bob a Bobek – králíci z klobouku* (1979, r. Václav Bedřich, Československá televize Praha) a ke komiksům Káji Saudka. V roce 1980 založil společně s Karlem Velebným divadelní soubor Salón Cimrman, který přerušil svoji činnost v listopadu 1989.

Dále je spoluautorem scénářů k seriálu *Škola za školou* (1981, r. Josef Platz, Československá televize Praha) a k filmům: *Parádní číslo* (1977, r. Jiří Krejčík, Československá televize Praha), *Herecká dráha* (1978, r. František Laurin, Československá televize Praha), *Dům pro Helenu* (1979, r. Vít Hrubín, Československá televize Praha), *Škatule, škatule, hejbejte se* (1983, neznámé), *Volná noha* (1989, r. Július Matula, Filmové studio Barrandov) a *Stůj, nebo se netrefím* (1997, r. Jiří Chlumský, JMB Film & TV Production a Česká televize). Snímek *Volná noha* je inspirovaný životem Laca Décziho, Šebánkova přítele. Jako scenárista a herec se podílel rovněž na sedmidílné sérii televizního pořadu *Salón Cimrman* (1999, r. Martin Rek, Česká televize – Televizní studio Ostrava).

Šebánek je autorem či spoluautorem několika knih, převážně s cimrmanovskou tematikou:

Souboj v éteru (Praha: Naše vojsko, 1967),

Jára /da/ Cimrman : Sborník o životě a díle českého polyhistora (Praha: Mladá fronta, 1970),

Byli jsme a buben: O hudebním a jiném díle Járy Cimrmana (Praha: Panton, 1988),

Cimrman v říši hudby: Hudební profil znovuobjeveného českého génia (Praha: Supraphon, 1989),

Já, Jára Cimrman (Plzeň, Západočeské nakladatelství, 1991),

Vinárna U Pavouka: Výbor scénářů a textů stejnojmenného rozhlasového pořadu (Praha: Radioservis, 1998),

Za Járou Cimrmanem až do hrobu (Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 2001),

Laco Deczi na plný plyn (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003),

Bob a Bobek, králíci z klobouku (Praha: Albatros, 2008).

Šebánek se jako dramaturg a scenárista společně s Martou Kubišovou až do konce života podílel na pořadu *Chcete mě?* (1992, r. Luděk Ausobský, Josef Dlouhý, Oskar Reif, Česká televize), který představuje útulky v České republice a nabízí opuštěné psy a další zvířata. V České televizi se dodnes vysílá. „Pro mě zůstává kamarád Jiří Šebánek v paměti nejen jako člověk s ohromným smyslem pro humor, ale i jako velký bojovník proti týrání zvířat,“⁶ napsal spisovatel Ondřej Suchý. „Byl scenáristou a dramaturgem televizních pořadů na ochranu

---

⁶ SUCHÝ, Ondřej. ŠEBÁNEK Jiří (1930 - 2007). In: *Oficiální stránky Ondřeje Suchého* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: <http://www.semanovice.cz/index.php?page=030&lang=cz&dt=16868&kt=4&psy=3192>

zvířat a v nich spatřoval od začátku devadesátých let největší smysl ze všeho, co kdy dělal a napsal. Bohužel chystanou knihu o zločinech páchaných lidmi na zvířatech už nedopsal.“⁷

Šebánek žil v Praze na Spořilově s manželkou Danielou a domácími mazlíčky. Poslední měsíce života strávil v krčské nemocnici na oddělení dlouhodobě nemocných.⁸ Navštěvovali ho bývalí kolegové včetně Zdeňka Svěráka.

Šebánek byl dvakrát ženatý a měl dva syny. Filip Šebánek je muzikant, saxofonista a zakladatel hudební skupiny *N.O.H.A.* (existuje od roku 1995), která se proslavila hitem *Tu Café*. Původně hrál s Laco Déczim v kapele *Celula*, jejíž členové v roce 1985 emigrovali – zatímco Déczi po čase odešel do Spojených států amerických, Filip Šebánek nedostal vízum a musel zůstat v Německu v Kolíně nad Rýnem.

1.2 Domáci zabijačka

Domáci zabijačka měla premiéru 7. února 1968 v Malostranské besedě v Praze, byla tak v chronologickém pořadí třetí hrou Divadla Jára Cimrmana. V roce 1969 – po odchodu autora Jiřího Šebánka z divadla – byla stažena z programu a dnes se v oficiálním výčtu děl Divadla Jára Cimrmana neuvádí. Hra měla 34 repríz.⁹

Režisérkou *Domáci zabijačky* byla stejně jako u první hry *Akt* Helena Philippová. Na úvodní – přednáškové – části se autorsky podíleli kromě Šebánka také Zdeněk Svěrák s Karlem Velebným. Seminář byl tematicky pestrý: zabýval se Cimrmanovým poznáním v hudbě, filmovou tvorbou, loutkařstvím či Cimrmanovým vztahem k Franzi Kafkovi a podílu na jeho odcizení. Dále byly zmíněny zásady Cimrmanovy filosofie nebo názory rakouského cimrmanologa Ericha Fiedlera.¹⁰ Některé referáty se později přesunuly do jiných her a čtou se dodnes (například výklad o Cimrmanově teorii poznání ve *Vyšetřování ztráty třídní knihy*).

---

⁷ SUCHÝ, Ondřej. ŠEBÁNEK Jiří (1930 - 2007). In: *Oficiální stránky Ondřeje Suchého* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: <http://www.semanovice.cz/index.php?page=030&lang=cz&dt=16868&kt=4&psy=3192>

⁸ Story výstřížek J.Šebánek. In: *Archiv Divadla Jára Cimrmana* [online]. [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <http://www.cimrmanarchiv.cz/dokumenty/story-vystrizek-j-sebanek-2/>

⁹ SMOLJAK, Ladislav; SVĚRÁK, Zdeněk. *Hry a semináře*. Praha: Paseka, 2010, ISBN 978-80-7432-036-1. Str. 565

¹⁰ ŠVARCOVÁ, Jitka. Jára Cimrman potřetí. *Práce*. 1968, XXIV,(50). Str. 5

Druhou část tvořila hra o jednom dějství *Domáci zabijačka aneb Nebyl tady Babinský?* Ta byla stejně jako *Akt* zasazena do současnosti – autoři totiž tvrdili, že Cimrmanovo původní dílo upravili a inovovali. Například postava Václava Babinského, známého loupežníka z 19. století, byla nahrazena uprchlým nacistickým zločincem Martinem Bormannem.

Příběh se odehrává v nájemním domě, kolem něhož se pohybuje Martin Bormann, někdejší vedoucí kanceláře Adolfa Hitlera. Dějištěm je kuchyně v bytě manželů Hynka a Libuš. Hynek je žárlivý, a proto Libuš přivazuje ke stolu. Jejich syn Kryštof tráví většinu času na záchodě, kde se odehraje několik důležitých zvrátů – proto měla *Domáci zabijačka* v podtitulu uvedeno *toiletní horror*. Nájemníci chtějí získat odměnu za Bormannovo dopadení, a proto na něj chystají různé pasti. Bormann se na scéně skutečně objeví, a když ho ostatní odhalí, pod výmluvou, že se mu chce na malou, odejde na záchod a spláchne se. Mezitím se všichni nájemníci pozabíjejí vlastními pastmi. Naživu zůstává pouze starý důchodce Zvěřina, který přitom umíral a sousedé už měli nachystaný pohřební věnec s nápisem *Sbohem pane Zvěřino*.

Svým tématem (a spoustou mrtvol) se *Domáci zabijačka* vymyká ostatním hrám Divadla Jára Cimrmana. Zatímco humor Ladislava Smoljaka a Zdeňka Svěráka je – jak sami uváděli – laskavý, Jiří Šebánek ve své tvorbě často využíval humoru černého a absurdního (viz podkapitola 6.3). „Nemůžu říct, jestli měla *Domáci zabijačka* větší nebo menší ohlas než předchozí hry. Byla úplně jiná. Koneckonců i ty dvě předchozí se navzájem lišily skoro ve všem,“¹¹ uvedl tehdejší i současný člen hereckého souboru Miloň Čepelka.

Domáci zabijačka je mezi ostatními hrami Divadla Jára Cimrmana specifická rovněž vysokým počtem postav – osmi. Hrála se v tomto obsazení: Libuš (Miloň Čepelka), Servít (Ladislav Smoljak nebo Josef Podaný), Hynek (Zdeněk Svěrák), Kryštof (Milan Papírník, Petr Brukner, Vít Mach), Zvěřina (Karel Velebný, Jiří Šebánek), Bormann (Oldřich Unger), farář (Petr Čada, Ivan Štědrý) a Zvěřinová (Jiří Stivín, Jaroslav Vozáb).

V začátcích Divadla Jára Cimrmana (tj. do roku 1969) představení nekončila jednoaktovkou, jak je tomu dnes, ale jazzovým koncertem v podání skupiny *SHQ Karla Velebného*. *Domáci zabijačka* nebyla výjimkou – program tak začínal ve 20:00 a končil až o půlnoci.

---

¹¹ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnítko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 34

1.2.1 Dobová média o Domáci zabijačce

Přednáškovou část, která se přitom v prvních letech Divadla Jára Cimrmana většinou psala a zkoušela až na poslední chvíli,¹² přijal tisk u *Domáci zabijačky* bez výhrad. Zato ohlasy na jednoaktovku se – stejně jako u předchozích her *Aktu* a především u *Vyšetřování ztráty třídní knihy* (viz podkapitola 3.2) – různily.

Helena Šimková, novinářka z *Večerní Prahy*, den po premiéře napsala: „Nový, v pořadí již třetí, seminář významných a v těchto dnech už i známých cimrmanologů o dalších odkazech, vynálezech, setkáních, objeveních i zjeveních našeho nezapomenutelného génia Jára (da) Cimrmana přinesl mnoho nového a dosti lechtivého i dnes. Leč zdar může leckdy provázet i nezdar. A to se tak trochu přihodilo jednoaktové adaptaci Cimrmanova toaletního horroru. I když nutno přiznat, že podle názvu je to v tomto období, zvláště na venkově, téma aktuální, přece jenom i z adaptace páně Šebánkovy je cítit, že toto Cimrmanovo dílo patří k těm méně zdařilým – jak konečně bylo konstatováno i v semináři. Také možná příliš aktualizovaně přejmenovaný hrdina – z Babinského na Bormana – bere zvláště na počátku dech. Ovšem spíše v hledišti.“¹³

Naopak *Lidová demokracie*, konkrétně redaktor Pavel Grym, *Domáci zabijačku* oceňuje: „Tentokrát jde o grotesku, vyznačující se krutostí takřka shakespearovskou: kolem Martina Bormana, skrývajícího se u kinooperátora Hynka před nevlídným domovním důvěrníkem Servítem, a umírajícího pana Zvěřiny se rozvine bláznivý příběh s nemalým součtem mrtvol na konci. Přímo kabinetní ukázky recesistického humoru tu autor dosahuje v bezděčně krutých průpovídkách neobyčejně čilého umírajícího dědy, jehož nádherná herecká kreace je dílem Karla Velebného. Také všichni ostatní však v ostře vyhrocené nadsázce odevzdávají slušné profesionální výkony, a to také umožňuje, že se absolutní nonsens mění ve výbornou zábavu. Je to zřejmě také zásluha režisérky H. Philippové. DJC tedy opět bije hlava nehlava kolem sebe. Jde mu však, zdá se, více o humor než o satiru. Jeho hlavním cílem je rozesmívat smutný svět. A ani to není málo, dělá-li se humor s takovým elánem, s tak utkvělou vážností a vynalézavostí jako tady, na půdě Malostranské besedy.“¹⁴

---

¹² WEIGEL, Jaroslav, Zdeněk SVĚRÁK a Ladislav SMOLJAK. *Divadlo Jára Cimrmana, divadlo, které se proslavilo*. Brno: CPress, 2014. ISBN 978-80-264-0324-1. Str. 9

¹³ ŠIMKOVÁ, Helena. Další odhalování génia. *Večerní Praha*. 1968, XIV.(33). Str. 4

¹⁴ GRYM, Pavel. Jak zabíjet po domáčku. *Lidová demokracie*. 1968, XXIV.(39), 5.

Pozitivní hodnocení publikovala i *Práce* (redaktorka Jitka Švarcová): „Další dílo z Mistrovy pozůstalosti je – ač aktualizováno – poznamenáno dobou vzniku. Snad proto je i šokující. Má však řadu vtipných, inteligentních okamžiků, které nezůstávají v hledišti bez odezvy. Vůbec se zdá, že práce režisérky Heleny Philippové a jejich už osvědčených spolupracovníků – Zdeňka Svěráka, Karla Velebného, Oldřicha Ungera a dalších – nachází stále větší okruh zájemců. Seznamování s dílem génia Járy Cimrmana se stává dobrou zábavou i poučením. A divák začíná pomalu, ale jistě v existenci Cimrmanovy osobnosti věřit.“¹⁵

Také *Divadelní noviny* ocenily práci režisérky Philippové. „Spíš kuriózní než ideově závažné Cimrmanovo dílko ‚Nebyl tady Babinský?‘ prodchl Jiří Šebánek dnešním pocitem frustrace a citové deprivace, umocnil postavu lidového loupežníka v typ Martina Bormana a neváhal se dotknout otázek tak ožehavých, jako je péče o umírající důchodce, o děti s nízkým inteligenčním kvocientem, nazrávající problém přetížení předsedů domovních komisí a důsledků četby denního tisku,“¹⁶ napsala redaktorka Olga Spalová-Srbová. „Je to zase kus dobré legrace, kde se nepředstírá profesionalita a kde je člověku dobře. Nemalou zásluhu na tom má režisérka Helena Philippová, která přesně ví, jak zabránit šarži a udržet večeru lehkost studentské taškařice. Při stále vyprodaném hledišti by dosavadní repertoár vydržel jistě dlouho – je zbytečné ukvapovat se s dalšími premiérami, aby ten dobrý původní nápad nezabředl.“¹⁷

---

¹⁵ ŠVARCOVÁ, Jitka. Jára Cimrman potřetí. *Práce*. 1968, XXIV.(50). Str. 5

¹⁶ SPALOVÁ, Olga. Po třetí Jára Cimrman. *Divadelní noviny*. 1968, XI.(16). Str. 6

¹⁷ Tamtéž

2 Nealkoholická vinárna U Pavouka

Prímým předchůdcem Divadla Jára Cimrmana (a později Salónu Cimrman) byl rozhlasový pořad Nealkoholická vinárna U Pavouka, na kterém se autorsky podíleli Jiří Šebánek se Zdeňkem Svěrákem. Na vysílání dále spolupracovali Karel Velebný nebo Oldřich Unger, hudebním dramaturgem byl Ivan Štědrý a režisérkou Helena Philippová. Do pomocných rolí byli obsazováni například vrátní a jiní pracovníci Československého rozhlasu,¹⁸ někdy i významné osobnosti tehdejší doby jako Josef Škvorecký, Miroslav Horníček nebo Jiřina Jirásková.¹⁹

Nealkoholická vinárna U Pavouka se vysílala jednou měsíčně (v roce 1968 s dvouměsíčním intervalem) v rámci armádního programu Československého rozhlasu na stanici Praha – a to od 6. prosince 1965 do 12. září 1969. Poté Svěrák se Šebánkem redakci Československého rozhlasu opustili. Mezitím vzniklo na 40 pokračování Nealkoholické vinárny U Pavouka, ne všechna jsou ale v archivu dochovaná. Stopáž jednotlivých dílů se pohybovala do 60 minut.

Humor pořadu spočíval v mystifikaci, stejně jako později u Divadla Jára Cimrmana a Salónu Cimrman. „Tehdy jsme se Zdeňkem Svěrákem byli redaktory Hlavní redakce pro děti a mládež. A přišel pokyn shora, že redakce by měla připravit hudebně-zábavný program,”²⁰ uvedl Šebánek. „Napadlo nás, že bychom mohli vymyslet fiktivní lokál a vysílat z něj jakoby přímé přenosy – reportáže s hudbou.“²¹

Nealkoholická vinárna U Pavouka fingovala živá vysílání jazzových koncertů. „Mezi účinkujícími se objevovali slavní světoví hudebníci i zpěváci a účinkovali vzdálení i blízcí, nežijící i živí, vše propojeno vtipnými komentáři Zdeňka Svěráka a Jiřího Šebánka,”²² popsal

---

¹⁸ KOLÁŘ, Jan. *Vinárna U Pavouka* [zvukový záznam na CD]. Praha: Radioservis a.s., 2009. Nakl. číslo: CR0470-2 Radioservis.

¹⁹ ČERNÝ, Tomáš. Silvestr ve Vinárně U pavouka - 1966. In: *Archiv rozhlasu* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/archiv/rozhlasovyrok/_zprava/silvestr-ve-vinarne-u-pavouka-1966--1162545

²⁰ KOLÁŘ, Jan. *Vinárna U Pavouka* [zvukový záznam na CD]. Praha: Radioservis a.s., 2009. Nakl. číslo: CR0470-2 Radioservis.

²¹ Tamtéž

²² SVĚRÁK, Zdeněk et al. *Půlstoletí s Cimrmanem: Legendární divadlo z odvrácené strany*. Praha: Paseka, 2016, 128 s. ISBN 978-80-7432-724-7. Str. 28

Ivan Štědrý princip pořadu, ve kterém „vystoupili“ mimo jiné Frank Sinatra, Jimmy Van Heusen, Barbra Streisandová nebo Oscar Brown junior.

Nealkoholická vinárna U Pavouka parodovala rozhlasové stereotypy a reportážní techniky. „Nás totiž okouzlovala blbost opravdových rozhovorů, které se někdy v rozhlase dělaly, a vzrušovalo nás vytvořit takový pseudorozhovor, který by dodržoval zákonitosti těch regulérních, a jenom maličkým posunem z toho udělal nesmysl,“²³ vysvětlil Svěrák.

Šebánek se Svěrákem byli moderátory (a zároveň jejich karikaturami) a posluchačům se představovali svými reálnými jmény. Vysílání ozvláštnily diskuze s pozvanými hosty, které nejčastěji ztvárňoval Karel Velebný – vystupoval jak pod svým skutečným jménem, tak v roli muzikologa a později vůbec prvního cimrmanologa Evžena Hedvábného. Tato postava byla karikaturou odborníka, který se vyjadřuje složitě a zároveň nejasně. Oldřich Unger pak ztvárnil postavu inženýra Artuše Leflera, tvůrce zbytečných vynálezů. Atmosféru dotvářeli vymyšlení účinkující jako kouzelník Jožka Merano Blažejovský, cvičící akvabely nebo zaměstnanci vinárny: zřícenec Hůla či vrchní Malák. V rozhlasovém studiu se pracovalo se zvukovými dotáčkami a mixážemi (potlesk, šumy v publiku nebo pískot), které podporovaly mystifikaci.

Fakt, že moderátoři a jejich hosté působili kultivovaným a vážným dojmem, dokonale mystifikoval řadu posluchačů, kteří uvěřili, že Nealkoholická vinárna U Pavouka skutečně existuje. „Nám nešlo o to rozhlasového posluchače oklamat, nepáslí jsme se na tom, že někteří v existenci naší fiktivní kavárny uvěřili. Šlo nám o to, aby naši hru prokoukli a bavili se s námi. Vymysleli jsme si, že U Pavouka vystupuje Louis Armstrong s Ellou Fitzgeraldovou a byli jsme přesvědčeni, že tohle už lidem musí dojít. Nedošlo,“²⁴ líčí Svěrák.

Do Československého rozhlasu dokonce lidé posílali žádosti o nákup vstupenek. „Pamatuji se, že lidé na pracovištích uzavírali sázky, jestli Nealkoholická vinárna U Pavouka opravdu je, či

---

²³ AUTOR NEUVEDEN. Svěrák Zdeněk. In: *Sdružení pro rozhlasovou tvorbu* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/srt/99osobnosti/_zprava/sverak-zdenek--533021

²⁴ SVĚRÁK, Zdeněk a Ladislav SMOLJAK. *Divadlo Járy Cimrmana: Hry a semináře*. 2. Praha: Paseka, 2010, 568 s. ISBN 978-80-7432-036-1. Str. 8

není,”²⁵ zavzpomínal Šebánek. „Lidé nám psali, kde nás najdou, jednou se domluvilo asi třicet lidí, že udělají zájezd a žádali rezervaci vstupenek. Museli jsme jim odpovědět, že naše vinárna je do konce roku vyprodaná a jakási šance bude až napřesrok.“²⁶

Svěrák k tomu dodal: „Vinárna nesměla překročit hranice pravděpodobnosti. Slova byla pečlivě volena tak, aby to byla rozhlasová reportážní macha plná ustálených klišé, takže nepozorný nebo méně vnímavý posluchač mohl mít dojem opravdového přímého přenosu.“²⁷

2.2 Cimetrman v Nealkoholické vinárně U Pavouka

Jméno Jára Cimetrmana poprvé zaznělo právě v Nealkoholické vinárně U Pavouka – 16. září 1966. Tehdy se ale nejednalo o Cimetrmana, jak ho zná kulturní veřejnost dnes. Byl to sochař-samouk, který se živil jako řidič parního válce. „Tehle Jára Cimetrman byl náš současník. Předměty, které vystavoval, byly věci, které zdeformoval přejetím,”²⁸ vysvětlil Svěrák. Jako zapomenutý velikán z přelomu století je Cimetrman poprvé zmíněn 23. prosince 1966. „Představili jsme ho v domnění, že lidé zapomenou na to, že už jsme to jméno jednou pustili do éteru,”²⁹ řekl Svěrák.

Jméno Jára Cimetrmana vymyslel Jiří Šebánek. „Líbilo se mi to německé jméno psané česky a taky, že se tak jmenoval střední útočník hokejového klubu VTŽ Chomutov, kterému jsem tehdy fandil,”³⁰ prozradil Šebánek. V Nealkoholické vinárně U Pavouka, v začátcích Divadla Jára Cimetrmana a po celou dobu Salónu Cimetrman se u Cimetrmanova jména používal přídomek *da*, jakožto odkaz na Leonarda da Vinciho.

---

²⁵ KOLÁŘ, Jan. *Vinárna U Pavouka* [zvukový záznam na CD]. Praha: Radioservis a.s., 2009. Nakl. číslo: CR0470-2 Radioservis.

²⁶ Tamtéž

²⁷ Tamtéž

²⁸ MEDEK, Petr a Michaela VYDROVÁ. Před 47 lety zaznělo poprvé z éteru jméno Jára Cimetrmana. In: *IROZHLAS* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/kultura_divadlo/pred-47-lety-zaznelo-poprve-z-eteru-jmeno-jary-cimetrmana_201309161001_mvydrova

²⁹ Tamtéž

³⁰ ŠTICKÝ, Jiří. To byl Cimetrman. In: *Reportér* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: <https://reportermagazin.cz/a/iKFQE/to-byl-cimetrman>

Postava Cimmermana byla podle vyjádření autorů částečně inspirována domácími osobnostmi: zejména malířem Aloisem Beerem, ale také profesorem Jakubem Hronem Metánovským nebo básníkem Václavem Svobodou Plumlovským,³¹ kteří zůstali – stejně jako postava Cimmermana – za svého života většinou společností nepochopeni. „Český národ má v sobě hravost zakódovanou skoro geneticky a poloha humoru, kterou jsme zvolili, je mu velice blízká. Vinárna U Pavouka nebyla satira, kritika smíchem či ušklibání se nad něčím. Byl to čistý, ryzí humor – humor takříkajíc bez podtextu,“³² tvrdil Šebánek. A dodal, že tehdejší rozhlasoví cenzoři z jejich textů nikdy nic neškrtili.

2.3 Podobnosti a rozdíly mezi rozhlasovým a divadelním Cimmermanem

Osobnostní rysy a Cimmermanovy strastiplné osudy byly nastíněny už v Nealkoholické vinárně U Pavouka. O Vánocích 1966 Karel Velebný – v roli Evžena Hedvábného – v Československém rozhlase oznámil, že na své chalupě v obci Liptákov našel truhlu s rukopisy dosud neznámého českého génia. O otevření truhly požádal pyrotechnika Štáhlavského, po jehož zásahu byla Cimmermanova pozůstalost zničena. Tato příhoda je popisována i v *Aktu*.

V Nealkoholické vinárně U Pavouka se z Cimmermana stala fiktivní seriálová postava.³³ Zpočátku se kladl důraz především na Cimmermanův přínos na poli hudebním, sochařském a malířském. Postupně byly objevovány další oblasti, ve kterých vynikal. Vzniká tak *cimmermanologie*, obor zabývající se životem a vynálezy polyhistora Járy Cimmermana, který je zasazen do období posledních let říše Rakouska-Uherska.

Už v Nealkoholické vinárně U Pavouka autoři tvrdí, že podobu Járy Cimmermana, stejně tak datum jeho narození a úmrtí, neznají. Jediným jeho pamětníkem je pan Padevět, který je ale senilní a rozhovory s ním nikam nevedou. Podobné dialogy, jež nepřinesou nic nového, se vyskytují i v hrách Divadla Járy Cimmermana. Ve vinárně je zmiňován i rakouský profesor Erich Fiedler (také vymyšlený), a to – stejně jako v Divadle Járy Cimmermana – s negativní konotací.

---

³¹ Předobraz Járy Cimmermana – soustružník, básník, filozof i řezník. In: *Půlstoletí s Cimmermanem* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: <http://cimrman.rozhlas.cz/node/106>

³² KOLÁŘ, Jan. *Vinárna U Pavouka* [zvukový záznam na CD]. Praha: Radioservis a.s., 2009. Nakl. číslo: CR0470-2 Radioservis.

³³ SVĚRÁK, Zdeněk, Jiří ŠEBÁNEK a Jiří VONDRÁČEK. *Vinárna U Pavouka: Výbor scénářů a textů stejnojmenného rozhlasového pořadu*. Praha: Radioservis, 1998. ISBN 80-86212-01-7. Str. 206

Rozhlasového i divadelního Cimrmana charakterizují společné vlastnosti: neúnavnost a vůle. Cimrman byl zároveň smolařem – jeho vynálezy nebyly z různých příčin patentovány, on ale stále přicházel s novými nápady. Další podobností jsou jeho kontakty s významnými osobnostmi z přelomu 19. a 20. století. Už rozhlasový Cimrman se setkal se Sigmundem Freudem, Franzem Kafkou a přátelil se s Albertem Einsteinem.

V Divadle Járy Cimrmana jsou historické či literární osobnosti přímo aktéry her – například svatý Václav nebo Jan Ámos Komenský v *Českém nebi*. „Tyto postavy, na rozdíl od Vinárny, nemají vytvářet dojem skutečnosti, ale je s nimi nakládáno jako s fiktivními postavami, které jednají na základě obecně známých charakteristických rysů, jež jsou známy o (většinou) skutečných osobnostech, které zastupují,“³⁴ zjistila Tereza Šimonová ve své bakalářské práci. Mimo jiné proto byla cimrmanovská mystifikace v divadelní éře průhlednější.

Datum úmrtí je sice záhodou i u rozhlasového Cimrmana, v Nealkoholické vinárně U Pavouka se ovšem zmiňuje, že přežil první světovou válku – když plul parníkem Garibaldi, loď ve Středozemním moři narazila na nevybuchlou minu z první světové války a potopila se. Aby se trosečníci ve vodě zahřáli, Cimrman pro ně vymyslel tělesné cviky, a vynalezl tak akvabelistiku.³⁵ V poslední divadelní hře *České nebe* sice cimrmanologové potvrzují, že Cimrman na začátku Velké války žil, ale jestli jí i přežil, podle nich není známo. Zasazení do období Rakouska-Uherska nebylo v Nealkoholické vinárně U Pavouka zcela rozvinuté a ne všechny zmínky o Cimrmanovi se sebou souvisely tematicky a časově. Podle Svěráka tehdy „vše vznikalo nějak intuitivně, náhodně, živelně“.³⁶

---

³⁴ ŠIMONOVÁ, Tereza. *Protagonisté Vinárny U Pavouka jako prototypy postav Divadla Járy Cimrmana*. Olomouc, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Doc. Mgr. Erik Gilk, Ph.D. Str. 35

³⁵ KOLÁŘ, Jan. *Vinárna U Pavouka* [zvukový záznam na CD]. Praha: Radioservis a.s., 2009. Nakl. číslo: CR0470-2 Radioservis.

³⁶ SVĚRÁK, Zdeněk, Jiří ŠEBÁNEK a Jiří VONDRÁČEK. *Vinárna U Pavouka: Výbor scénářů a textů stejnojmenného rozhlasového pořadu*. Praha: Radioservis, 1998. ISBN 80-86212-01-7. Str. 205

3 Počátky Divadla Jára Cimrmana

S nápadem založit divadlo o Járu Cimrmanovi přišel 29. října 1966 Jiří Šebánek – na ustanovující schůzi v Československém rozhlasu pozval kolegy Zdeňka Svěráka a Miloň Čepelku. Ti přizvali svého známého z vysoké školy Ladislava Smoljaka, který byl zpočátku k nápadu založit divadlo skeptický, z první schůzky odešel do kina. „Poetikou divadla Semafor byl Láďa uhranut. (...) ‚V čase, kdy tu existuje tak skvělé divadlo jako Semafor, nemá ten pokus naději na úspěch,‘ říkal. ‚Počítejte se mnou, ale nebudu hnacím motorem,‘“³⁷ zavzpomínal Zdeněk Svěrák.

Proměnit myšlenku v realitu pomohla režisérka Nealkoholické vinárny U Pavouka Helena Philippová, která předtím spoluzakládala Divadlo Na Zábradlí a Semafor. „S plnou odpovědností říkám, že kdyby nebylo Heleny Philippové, nebylo by Divadlo Jára Cimrmana. Cimrman sám by možná byl jako figura někde zaznamenán, ale divadlo by neexistovalo. Sami bychom to nedotáhli k uskutečnění, jen bychom o tom krásně mluvili. Byla to ona, kdo nás hnala dopředu,“³⁸ tvrdí Čepelka. „O divadlo má nehynoucí zásluhy,“³⁹ potvrdil Svěrák. Philippová se stala režisérkou nově založeného divadla. „Jako prozíravá sudička mu prorokovala dlouhý život: ‚Neblbněte a soustřeďte se, budete se tím žít!‘“⁴⁰ parafrázuje Svěrák slova jediné ženy v historii souboru.

Šebánek, Svěrák, Smoljak a Čepelka se dohodli, že každý z nich napíše pro divadlo jednu hru. „Ne o Cimrmanovi, ale jako od Cimrmana,“⁴¹ uvedl Čepelka. Mezitím pokračovalo vysílání Nealkoholické vinárny U Pavouka.

---

³⁷ KOLEKTIV AUTORŮ. *Tady všude byl... Ladislav Smoljak*. Praha 4: FRAGMENT, 2013, ISBN 978-80-253-1283-4. Str. 62

³⁸ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělníčko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 15

³⁹ KROC, Vladimír. 3. díl Hospoda na mýtince a Domáci zabijačka. In: *Rozhlas.cz* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/kultura/cimrman/_zprava/3-dil-hospoda-na-mytince-a-domaci-zabijacka--394101

⁴⁰ SVĚRÁK, Zdeněk et al. *Půlstoletí s Cimrmanem: Legendární divadlo z odvrácené strany*. Praha: Paseka, 2016, 128 s. ISBN 978-80-7432-724-7. Str. 14

⁴¹ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělníčko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 16

Jako první dokončil slibovanou hru Svěrák a pojmenoval ji *Akt*. Formát cimrmanovského představení, tedy v úvodu vědecká přednáška a následně samotná jednoaktovka, vznikl shodou náhod. Původním záměrem totiž bylo spojit dvě jednoaktovky v jedno představení. Jenomže Jiří Šebánek se se svojí *Domácí zabijačkou* opozdil, a proto vymyslel,⁴² že se volné místo u hry *Akt* vyplní smyšlenou přednáškou o životě Járy Cimrmana.⁴³ Seminář o fiktivním velikánovi měl úspěch, takže se autoři rozhodli u tohoto modelu setrvat.

3.1 Principy Nealkoholické vinárny U Pavouka uplatněné v divadle

Rozhlasový pořad Nealkoholická vinárna U Pavouka položil základy Divadlu Járy Cimrmana a pozdějšímu Salónu Cimrman: nastolil základní pojetí cimrmanovské činnosti, princip mystifikační hry a způsob myšlení.⁴⁴

Autoři si vymýšleli účinkující a další osoby – jednou z nich byl Jára Cimrman, který některé charakteristické rysy převzal od ostatních postav. Novinář Jiří Vondráček zjistil: „(...) Cimrman získal nejprve určité základní ladění a posléze asimiloval některé vlastnosti ostatních postav, které se ve Vinárně objevovaly: od Jožky Merano Blažejovského převzal Jára Cimrman pověst světoběžníka, ale i tvrdošijnost a houževnatost při prosazování svých názorů a postojů, další vlastnosti mu přenechaly postavy pana Hůly a vědců ing. Leflera a dr. Hedvábného, mj. také jistou komplexnost, zájem o mnoho oborů a úseků lidské činnosti. Z vlastností, které přejímá Jára Cimrman od velkých postav Vinárny U Pavouka, je nejdůležitější jejich nesmírně aktivní vztah ke světu, touha neustále cosi zlepšovat, objevovat, podnikat. Těmto postavám i osobnosti Járy Cimrmana vůbec nevádí převažující marnost jejich usilování, nezdar je neodrazuje, ale naopak podněcuje k další činnosti.“⁴⁵

V Divadle Járy Cimrmana hrají významnou roli samotní diváci. Herci jsou s nimi v neustálém kontaktu a publikum je místy dokonce terčem vtipů. Jednu z technik, jak pobavit publikum,

---

⁴² SVĚRÁK, Zdeněk, Jiří ŠEBÁNEK a Jiří VONDRÁČEK. *Vinárna U Pavouka: Výbor scénářů a textů stejnojmenného rozhlasového pořadu*. Praha: Radioservis, 1998. ISBN 80-86212-01-7. Str. 208

⁴³ Češi jsou jako Cimrman, mají tendenci se vylhat ze svých neúspěchů, říká Svěrák. In: *Aktuálně.cz* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvvtv/cesi-jsou-jako-cimrman-maji-tendenci-se-vylhat-ze-svych-neus/r~f0070246817e11e6888a0025900fea04/>

⁴⁴ SVĚRÁK, Zdeněk, Jiří ŠEBÁNEK a Jiří VONDRÁČEK. *Vinárna U Pavouka: Výbor scénářů a textů stejnojmenného rozhlasového pořadu*. Praha: Radioservis, 1998. ISBN 80-86212-01-7. Str. 209

⁴⁵ Tamtéž, str. 207

nazývají autoři *pastí na diváka*. „Náš systém je v tom, že my dáme vždycky divákovi takové dva nápady, které dáme tak blízko, aby mohla přeskočit jiskra, to znamená, aby si sám jejich souvislost objevil, a proto se zasmál. Když je dáte moc blízko, tak nemá co objevovat, a když je dáte moc daleko, tak to neobjeví a ta jiskra nepřeskočí,“ uvedl Svěrák v dokumentu *Cimrmani*.⁴⁶ Už v Nealkoholické vinárně U Pavouka byla komunikace s příjemcem „založená na jeho aktivní intelektuální spolupráci při dešifrování pravidel a smyslu hry“.⁴⁷

Konkrétní příklady, kdy je publikum Divadla Jára Cimrmana terčem vtípů:

UČITEL: „Nezneužívejte dobrého srdce pana ředitele. Jste přece rozumní chlapeci!“

ŘEDITEL: „Rozumní chlapeci! Toto jsou rozumní chlapeci!? Vždyť je to tu jeden vedle druhého samý debil nebo blbeček! Vždyť se podívejte! (*Ukazuje do zasedacího pořádku.*) Debil – blbeček, debil – blbeček, debil – blbeček, debil – blbeček, debil – blbeček! Akorát támhle vzadu – to je snad jediná výjimka – sedí dva blbečci vedle sebe!!!“⁴⁸

SVĚRÁK (*leze po štaflích vzhůru*): „Václave, víte o tom, že nás teď dole nikdo nejistí? (*Chytí se jeho nohou.*) Vidíte – teď kdybychom spadli, tak bychom zabili dvojnásobný počet diváků než minule.“⁴⁹

Konkrétní příklad pastí na diváka:

UČITEL: „Na cestě z nejsevernějšího sibiřského nádraží k pobřeží Ledového oceánu se nestalo nic mimořádného, a proto přečtu pouze názvy kapitol:

Kapitola 5. – Slavnostní překročení 70. rovnoběžky.

Kapitola 6. – Frištenskému omrzly obě nohy.

Kapitola 7. – Vrátime se?

Kapitola 8. – Simulant dostal na pamětnou.

Kapitola 9. – Ztratili jsme kompas.

Kapitola 10. – Vlci.

Kapitola 11. – Bloudíme v mlze.

Kapitola 12. – Prohlídka petrohradské Ermitáže.

Kapitola 13. – Další překročení 70. rovnoběžky.

Kapitola 14. – Frištenský simuluje zánět slepého střeva.

Kapitola 15. – Zdařilá operace.

Kapitola 16. – Frištenský simuluje pooperační slabost.

---

⁴⁶ *Cimrmani* [dokumentární TV pořad]. Režie Jiří Vanýsek. ČR, Filmové studio Barrandov, 1997.

⁴⁷ SVĚRÁK, Zdeněk, Jiří ŠEBÁNEK a Jiří VONDRÁČEK. *Vinárna U Pavouka: Výbor scénářů a textů stejnojmenného rozhlasového pořadu*. Praha: Radioservis, 1998. ISBN 80-86212-01-7. Str. 209

⁴⁸ SMOLJAK, Ladislav; SVĚRÁK, Zdeněk. *Hry a semináře*. Praha: Paseka, 2010, ISBN 978-80-7432-036-1. Str. 73-74

⁴⁹ Tamtéž, str. 333

Rozhovory s inženýrem Leflerem a zejména s doktorem Hedvábným v Nealkoholické vinárně U Pavouka byly *hrou na vědu*. Ta se přenesla i do divadla: Jára Cimrman je sice smyšlená postava, ale herci v seminářích o něm přednášejí tak, jako by skutečně žil. Mnohdy ani divák nepozná, kdy herec publikum mystifikuje a kdy už využívá faktů.

Využívání mystifikace a faktů zároveň je časté zejména ve hře *České nebe*. Například referát o vojevůdci Radeckém je plný reálií – jeho životopis může divákům připadat absurdní a neuvěřitelný, a proto se smějí i pravdivým historickým okolnostem. Také kvůli tomu nejsou hry Divadla Járy Cimrmana (i pozdějšího Salónu Cimrman) prvoplánové, naopak v nich dokáže divák objevit na základě nabytého vzdělání nový vtip, ačkoliv dané představení viděl již několikrát.

Konkrétní příklady využívání mystifikace i faktů zároveň v hrách Divadla Járy Cimrmana:

KOMENSKÝ: „Kdybych byl na takových tabulkách napsal svůj velký slovník, odolal by v Lešně požáru. Umíte si to představit? Deset let práce, a v mžiku je všechno pryč! Ještě teď se budím hrůzou ze sna a vidím úplně živě, jak ty plameny olizují ty hustě popsané stránky...“

HUS: „Ámosi, nech toho, prosím tě.“⁵¹

ČEPELKA: „Slavný vojevůdce Josef Václav Radecký – mimo jiné strůjce Napoleonovy porážky v bitvě národů u Lipska – se proslavil i jako vynálezce. Za svého místodržitelství v Benátkách a Lombardii se seznámil s italskou pochoutkou, masem obalovaným parmezánem. Šetrný Radecký nahradil drahý parmezán obyčejnou strouhankou a vynalezl tak pro polní kuchyně vídeňský řízek, na kterém si pochutnáváme dodnes i my.“⁵²

V Nealkoholické vinárně U Pavouka se formovaly hlavní cimrmanovské motivy a informace z rozhovorů s doktorem Hedvábným se objevily v divadelních seminářích. Z původní rozhlasové tvorby čerpal především Šebánkův Salón Cimrman.

---

⁵⁰ SMOLJAK, Ladislav; SVĚRÁK, Zdeněk. *Hry a semináře*. Praha: Paseka, 2010, ISBN 978-80-7432-036-1. Str. 343

⁵¹ Tamtéž, str. 542

⁵² Tamtéž str. 530

3.2 První hry

V červenci 1967 bylo v Nealkoholické vinárně U Pavouka poprvé zmíněno Divadlo Járy Cimrmana. První představení se uskutečnilo 4. října 1967 (bezmála rok po založení divadla) v Malostranské besedě – hrál se *Akt*. O měsíc později přibyl další divadelní kus: *Vyšetřování ztráty třídní knihy*, jehož autorem byl Ladislav Smoljak. V únoru 1968 měla premiéru třetí cimrmanovská hra – *Domáci zabijačka* od Jiřího Šebánka. S divadelní hrou přišel také Miloň Čepelka, protože nebyla humorná, ale temná, Divadlo Járy Cimrmana ji nikdy neuvedlo.

Původním působištěm divadla byla Malostranská beseda, ve které hrál soubor dvakrát týdně – ve středu a ve čtvrtek. Divadlu tehdy finančně pomáhala režisérka Helena Philippová (1919 – 1986). Hry se zkoušely v bytech herců nebo v kanceláři Československého rozhlasu.

Kostrou hereckého souboru byli kromě zakladatelů Jiřího Šebánka (1930 – 2007), Zdeňka Svěráka (* 1936), Miloň Čepelky (* 1936) a Ladislava Smoljaka (1931 – 2010) také Oldřich Unger (1934 – 2015) s Karlem Velebným (1931 – 1989). Pomáhali Jiří Stivín, Jan Trtílek, Josef Podaný, Ivan Štědrý nebo Vít Mach. Přestože se v hrách vyskytovaly ženské postavy, hráli je muži. „Šebánek totiž vymyslel Cimrmanovu zásadu, že ženská na jeviště nepatří,“⁵³ uvedl Čepelka o dalším z Šebánkových nápadů, na kterém je dodnes postaveno Divadlo Járy Cimrmana. Dodnes je také postaveno na základním životopisném referátu, kterým začíná *Akt*, jehož autorem je Jiří Šebánek. Jára Cimrman byl tedy už od první hry vídeňským Čechem, jehož matka byla rakouská herečka a otec českým krejčím.

3.2.1 Dobová média o začátcích Divadla Járy Cimrmana

Divadlu Járy Cimrmana pomohly k získávání diváků kromě propagace a upoutávek v Nealkoholické vinárně U Pavouka také kontakty v médiích. Sám Ladislav Smoljak byl redaktorem *Mladé fronty* a předtím *Mladého světa*, kde mimo jiné inicioval vznik čtenářské ankety *Zlatý slavík* (udílen od roku 1962). Zdeněk Svěrák s Jiřím Šebánkem a Miloň Čepelkou působili v Československém rozhlasu. V *Mladé frontě* a *Mladém světě* pak pracoval Jaroslav Weigel (v prvních letech divadla ještě nebyl členem hereckého souboru, pomáhal jako grafik a vytvářel plakáty a programy).

---

⁵³ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělníátko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 17

Už v roce 1967 psali kritici o Divadle Járy Cimrmana jako o zábavě pánů v nejlepších letech – Svěrák se Smoljakem byli v době založení divadla ženatí a měli děti. „Začínali jsme pozdě, také to kritika občas patřičně zdůraznila, že na rozdíl od jiných divadel to u nás byli pánové v nejlepších letech,“⁵⁴ uvedl Smoljak. Podle něj to mělo několik výhod: „Byli jsme opravdu zralí. Absolvovali jsme plno filmů, divadel, znali jsme naše konkurenty, znali jsme kamenná divadla a věděli jsme, že nechceme hrát ‚hereckým‘ způsobem.“⁵⁵

Členové souboru neměli a nemají (až na výjimky jako je Miroslav Táborský) herecké vzdělání, i proto režisér Ladislav Smoljak razil myšlenku *neherectví*. „Lád’a odmítal vymýšlet na jevišti pohyb jen pro to, aby tam vůbec nějaký byl. Razil zásadu, že slovnímu vtípu, je-li dobrý, není třeba pomáhat mimikou a hlasovým kouzlením. (...) Právě normálností mluvy mu dáme vyniknout,“⁵⁶ uvedl Svěrák. „Důležité je, aby se herec postavil tak, aby mu bylo vidět do obličeje. Tendence totiž bývá taková, že se otáčí tam, kam mluví,“⁵⁷ dodal Smoljak.

Pavel Vondruška, již zesnulý člen souboru, pak uvedl: „Naštěstí máme v tomto divadle zakázáno hrát divadlo. Naším úkolem je vzorně vyslovovat texty, které Smoljak se Svěrákem napsali. Takže naopak kdybychom hráli, tak je to náš zápor.“⁵⁸ Tento režijní prvek se projevuje i v první polovině her, v níž probíhají rádoby vědecké přednášky. „Ty říkáme tak, jako kdybychom je přednášeli sami a mínili je vážně,“⁵⁹ vysvětlil Smoljak. „Člověk to má říct tak, jako by ten vtíp vůbec neřekl, a má být zaskočený z toho, že se lidi smějí.“⁶⁰

Řadě recenzentů se onen „neherecký“ způsob nelíbil. „Některé kritiky to iritovalo, ale já jsem v tom vytrval,“⁶¹ řekl Smoljak. Dobová kritika vyjádřila i další pochybnosti. „Už se také

---

⁵⁴ KROC, Vladimír. U počátku souboru Divadla Járy Cimrmana stála také žena! Režisérka Helena Philippová. In: *D-dur Český rozhlas*[online]. [cit. 2017-12-12]. Dostupné z: <https://d-dur.rozhlas.cz/u-pocatku-souboru-divadla-jary-cimrmana-stala-take-zena-reziserka-helena-6229344>

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ *Cimrmani* [dokumentární TV pořad]. Režie Jiří Vanýsek. ČR, Filmové studio Barrandov, 1997.

⁵⁷ Tamtéž

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ KOLEKTIV AUTORŮ. *Tady všude byl... Ladislav Smoljak*. Praha 4: FRAGMENT, 2013, ISBN 978-80-253-1283-4. Str. 64

⁶¹ Tamtéž

debatovalo, jestli je cimrmanovský nápad dost nosný, aby udržel dramaturgii celého divadla,⁶² vzpomíná Čepelka. Nakonec vzniklo patnáct her (s *Domácí zabijačkou* šestnáct), všechny se základní cimrmanovskou tematikou a všechny se dodnes reprizují.

Tehdejší média často hrála mystifikační hru s cimrmanology – odráželo se to v odlehčeném duchu recenzí, v nevyvracování Cimrmanovy existence nebo v oslavných článcích o jeho vynálezech. Například *Mladá fronta*, zástupce seriózního tisku, netradičně zareagovala na dopis čtenáře, který si stěžoval, že redakce nepřinesla zprávu o výsledku experimentu Jožky Merana Blažejovského. *Mladá fronta* otiskla odpověď, že se výsledek snažila zjistit, ale personál Nealkoholické Vinárny u Pavouka ji odmítl pustit do sálu, protože zřízeníci byli „zřízení nemírným požitím nealkoholických nápojů a dokonce odmítali do sálu pustit sami sebe“.⁶³

Československý rozhlas udělal rozhovor ze zákulisí Nealkoholické vinárny U Pavouka. Redakce vyzpovídala i fiktivní osoby Jožku Merana Blažejovského nebo Artuše Leflera. Přistoupila tak na cimrmanovskou mystifikaci, a to bez výslovného upozornění posluchačů, takže by neznalý posluchač mohl fikci jen těžko odhalit.

Divadlo Járy Cimrmana se i díky zájmu médií rychle usadilo na divadelní scéně a hned během první sezony se proslavilo – *Mladý svět* dokonce otiskl náčrt jednoho z Cimrmanových vynálezů na titulní straně.⁶⁴ *Repertoár malé scény* pak na několika stránkách přinesl přepis přednášek ze hry *Akt* a v dalším čísle otiskl i text jednoaktovky.⁶⁵ Oba články doprovodil fotografiemi, které cimrmanologové v divadle promítali divákům.

3.2.2 Dobová kritika hry *Akt*

V *Mladé frontě* zrecenzoval premiéru *Aktu* redaktor Zdeněk Roubíček. V kulturní rubrice krátce informoval o vzniku divadla a dále napsal: „Je snad jasné, že jde o vtip, o druh recese, jejíž humor je tu znovu objevován. Po spatření představení je však neméně jasné, že tahle

---

⁶² PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnítko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 25

⁶³ WEIGEL, Jaroslav, Zdeněk SVĚRÁK a Ladislav SMOLJAK. *Divadlo Járy Cimrmana, divadlo, které se proslavilo*. Brno: CPress, 2014. ISBN 978-80-264-0324-1. Str. 5

⁶⁴ *Mladý svět*. 1967, IX.(30). Str. 1

⁶⁵ *Repertoár malé scény*. 1967, V.(11).

skupina, z níž vidíme na scéně mj. Jiřího Šebánka, Karla Velebného, Ladislava Smoljaka, Oldřicha Ungera a Zdeňka Svěráka, jedla opravdu vtipnou kaši a baví se svým objevem do té míry, až máš dojem, že v jeho existenci skutečně věří.“⁶⁶

Roubíček ve svém textu přiblížil atmosféru v Malostranské besedě a kontakt herců s diváky: „Tohle ztotožnění, nebo alespoň naprosté zdání ztotožnění, vytváří mezi jevištěm a hledištěm atmosféru, v níž všechna sdělení, prezentovaná bez profesionálních hereckých ambicí, bez snahy po uhrání vtipu, působí naprosto spontánním a svěžím dojmem zábavy, uspořádané jakoby pro vlastní potěšení, pro vlastní radost ze smíchu a humoru, na němž se pak podílejí ti, kteří sem přišli na návštěvu. Tento dojem podporuje i důvěrné prostředí petrolejových lamp a stolového zařízení, takže mizí pocit divadelního představení v onom tradičním slova smyslu.“⁶⁷

Mladá fronta dále vyzorovala: „Autoři večera i jejich režisérka Helena Philippová počítají přitom s textem jako se svou hlavní zbraní, jejíž střelný prach pochází jednak z arzenálů recese a jednak ze zdrojů absurdního divadla. (...) Z úspěchu mohou mít jistě radost. Jenomže radost z dobrého počinku na divadle přináší i starost s pokračováním. Jsme na ně opravdu zvědaví.“⁶⁸

Od listopadu 1967 se v *Mladé frontě* pravidelně objevovaly pozvánky vedle dalších scén i do Divadla Jára Cimrmana, což přispělo nejen k propagaci jednotlivých představení, ale obecně k většímu povědomí o divadle.

O začátcích Divadla Jára Cimrmana pravidelně zpravoval svoje čtenáře i *Mladý svět* – mimo jiné proto, že tam dříve psal Ladislav Smoljak, a v redakci tak měl kamarády (třeba grafika Jaroslava Weigla). Jaroslav Pacovský, mimochodem pozdější člen Šebánkova Salónu Cimrman, o *Aktu* napsal: „Herci se ujali svých rolí skutečně s nadšením a velmi ochotně. V závěru hry se po mnoha rozmíškách a nedorozuměních sejde výtvarník, učitel, pracovník bezpečnosti a napravený podvodník jako takřka jedna rodina. Domnívám se, že právě tato myšlenka dorozumění se stane v díle Jára (da) Cimrmana věčná. Nejen hercům, ale i Mistrově

---

⁶⁶ ROUBÍČEK, Zdeněk. Objev Jára (da) Cimrmana. *Mladá fronta*. 1967, XXIII.(17). Str. 5

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ Tamtéž

bustě, omylem poškozené kloboučníkem Adolfem Lešnerem z Liptákova v Jizerských horách, patřil bouřlivý potlesk premiérového obecenstva.⁶⁹ Poznámka na okraj: dnes už ve hře *Akt* postava pracovníka Státní bezpečnosti není, místo něj je jedním ze synů malíře Žily lékař-sexuolog.

Divadelní noviny se při hodnocení *Aktu* vrátily k Nealkoholické vinárně U Pavouka. „Je to pořad, kterému se podařilo objevit novou rozhlasovou metodu. (...) S reportéry hovoří pan doktor Hedvábný, muzikolog. Hovoří tak přesvědčivě, že s jeho nesmysly začalo polemizovat i *Rudé právo*,“⁷⁰ připomněla Olga Spalová-Srbová.

Stejně jako u *Mladé fronty* či *Mladého světa* byla i recenze *Divadelních novin* pochvalná: „A budiž po pravdě řečeno, že jsme dlouho nezažili tak milou a důvtipnou taškařici. Ve škále malých divadel zazněl nový tón, v němž není hlubokomyslnosti ani škarohlídství, ale mladá legrace. Legrace ze sebe samých, z učených symposií, z rodáckých domýšlivostí, z placených oficialit. Takhle kdysi blbnuli V & W, takhle jim fandilo mladé publikum, které si tu přijde na své i v třetí části programu, kde S+H kvartet hraje skladby Járy Cimrmana dochované jen v anglickém překladu.“⁷¹

Kritička *Divadelních novin* ocenila i herecké (v tomto případě spíše neherecké) výkony hlavních protagonistů. „(...) Herecký laur si odnáší L. Smoljak jako znalec filosofického díla J. C. v besedě, ale především jako neodolatelně milý a naivní učitel v rodinném dramatu. Karel Velebný tu úspěšně vystupuje dokonce v trojí roli: ve své vlastní v S+H kvintetu, jako dr. Hedvábný v besedě a ve hře jako matka Žilová, hraná s jemnou komikou bez sebemenší lascivnosti. Jako vůbec je to veselí chytré a vkusné (až na trošku infantilní zálibu ve fekálních záležitostech), přímo vyzařující radost, s jakou autoři i všichni účinkující – a je těžko rozeznat jedno od druhého – vystupují. Zásahu na tom má jistě i Helena Philippová, která dala věci celé srdce i um. Zkrátka, nové divadélko je opravdu něčím novým. I když si dost dobře nedovedeme představit jeho vývoj, přejeme mu, aby základní kámen, na který v úvodním

---

⁶⁹ PACOVSKÝ, Jaroslav. Glosy. *Mladý svět*. 1967, IX.(41). Str. 2

⁷⁰ SPALOVÁ, Olga. *Divadelní noviny*. Zrod mýtu či divadlo z libosti. 1967, XI.(5-6). Str. 9

⁷¹ Tamtéž

slově poklepal kladívkem spisovatel Škvorecký, pevně držel. Rozvíjet mýtus Járy Cimrmana tak, aby přežil mýty skutečné, nebude ovšem lehké.“⁷²

Nadšení cimrmanologů ocenil také deník *Práce* a jeho redaktor Václav Hepner: „Premiéra měla úspěch. Herecký amatérismus účinkujících jako by pod silou vtipu ‚profesionálněl‘. Zásahu o to má nejen Svěrákův text, ale i jistě chápavá režie Philippové. Cimrmanovci ‚vyhrožují‘, že budou v odhalování géniové tvorby pokračovat a my se na to tedy upřímně těšíme.“⁷³

V dalším článku *Divadelních novin* – od tehdy už známého spisovatele Josefa Škvoreckého – pak stojí: „Recese, rozvíjená s podivuhodnou důsledností (naletěl na ni i recenzent vážného listu, když dr. Evženu Hedvábnému vyvracel jeho teorii o souvislosti vzniku saxofonu s knížetem Thurn-Taxisem), se proměnila v cosi, co ji přerostlo a co lze spatřit v divadle na Malostranském náměstí. Je to zajímavý jev, a lze jej brát tak, jak je, nebo různě domýšlet, dokonce až do oněch absurdních (absurdních?) podob teze, podle níž bude legendární Jára proto nejtrvanlivějším hrdinou naší doby, protože všichni víme, že nebyl.“⁷⁴

Škvorecký, který byl zván na premiéry her, poklepal základní kameny divadla a stal se prezidentem Společnosti pro rehabilitaci osobnosti a díla Járy Cimrmana, oceňuje entuziasmus, s nímž se protagonisté do činohry pustili: „A snad opravdu je vážné traktování půvabných nonsensů o Járových výkonech ve vědě, umění i pedagogice jedinou vážností udržitelnou v tomto světě, který by, kdyby v něm nešlo o život, byl vlastně grandiózní legrace. Možná, že právě tady tkví tajemství překvapivé životaschopnosti artefaktů, jež produkuje parta nadšených herců-amatérů (s profesionální režisérkou) a debutujících dramatiků, tajemství dojmu profesionálnosti, jimž to všechno působí, tajemství úrovně nepochybně umělecké, která – v druhé polovině pořadu – ačkoliv stále zůstává v polohách legrace, cení docela vážné zuby – v komickém úsměvu frašky.“⁷⁵

---

⁷² SPALOVÁ, Olga. *Divadelní noviny*. Zrod mýtu či divadlo z libosti. 1967, **XI**.(5-6). Str. 9

⁷³ WEIGEL, Jaroslav, Zdeněk SVĚRÁK a Ladislav SMOLJAK. *Divadlo Járy Cimrmana, divadlo, které se proslavilo*. Brno: CPress, 2014. ISBN 978-80-264-0324-1. Str. 5

⁷⁴ ŠKVORECKÝ, Josef. Nápad jednoho z publika. *Divadelní noviny*. 1967, **XI**.(9). Str. 2

⁷⁵ Tamtéž

Škvorecký shledal podobnost Divadla Járy Cimrmana s *campem*. Camp je estetický styl, který je charakteristický mimo jiné používáním ironie. Popularitu získal především v 80. letech 20. století, současně s rozšířením postmodernismu. Samotný pojem camp ovšem existuje už od roku 1907.⁷⁶ „Snad úsilí těch sympatických klaunů Svěráka, Šebánka, Smoljaka, Ungera a Čepelky, vedených Helenou Philippovou a veřejně tajemným dr. Evženem Hedvábným, souvisí nějak – aniž to možná tuší – s fenoménem campu, estetického dernier cri americké estetiky. Věc je jistě složitější, ale přesto si myslím, že by pod velmi prostornými křídly campu našel útočiště i donedávna neznámý Mistr. Celý smysl campu spočívá v detronizaci vážného. Camp je hravý, antiseriózní. Přesněji řečeno: camp se vyznačuje novým, komplexnějším vztahem k ‚vážnému‘. Je možné myslet to vážně s frivolním, frivolně s vážným – to alespoň říká campovská teoretička Susan Sontagová, a mně to připadá jako dost výstižná charakteristika znamenitého divadýlka na Malé Straně, kde prkna přes všechnu legraci také znamenají svět.“⁷⁷

V novinách se objevily i negativní ohlasy, například ve *Svobodném slově*. Jeho redaktor Rudolf Havlát byl z premiéry *Aktu* zklamaný, o čemž svědčí titulek článku *Nesplněné naděje*. „Jednotliví experti přistupovali jeden po druhém k řečnickému pultu a s kamennou tváří vykládali věci k popukání. Totiž věci, které byly k popukání, když jste je slyšeli z rádia... Možná že každá zkonkretizace (zfilmování, inscenace) musí na žebříčku kvality zákonitě o příčku sestoupit. (...) Druhou část večera vyplňuje aktovka z Cimrmanovy pozůstalosti. Je v ní několik vynikajících gagů. Ale celkově se přibližuje spíš k těm amatérským divadlům, které zazáří a zase zhasnou.“⁷⁸

3.2.3 Dobová kritika hry *Vyšetřování ztráty třídní knihy*

Měsíc po uvedení *Aktu* měla premiéru druhá cimrmanovská hra: *Vyšetřování ztráty třídní knihy*, jejímž autorem byl Ladislav Smoljak.

Přemysl Veverka v ohlase pro *Mladý svět* přistoupil na cimrmanovskou mystifikaci a napsal: „Cimrmanovy pedagogické zásady (např. trestání učitele učitelem), výchova ke správnému

---

⁷⁶ MALLAN, Kerry a Roderick MCGILLIS. Between a Frock and a Hard Place: Camp Aesthetics and Children's Culture. In: *Project MUSE* [online]. [cit. 2018-03-19]. Dostupné z: <https://muse.jhu.edu/article/194026>

⁷⁷ ŠKVORECKÝ, Josef. Nápad jednoho z publika. *Divadelní noviny*. 1967, **XI**(9). Str. 2

⁷⁸ WEIGEL, Jaroslav, Zdeněk SVĚRÁK a Ladislav SMOLJAK. *Divadlo Járy Cimrmana, divadlo, které se proslavilo*. Brno: CPress, 2014. ISBN 978-80-264-0324-1. Str. 5

telefonování či jeho práce v oblasti fyziky (názorně předvedené důkazy, že světlo se šíří rychleji než zvuk a že se světlo odrazem láme) vzbudily značnou pozornost publika. Chování obecnostva však nebylo právě důstojné: Během semináře vybuchovalo nevázaným smíchem a muž nedaleko mne se dokonce rozverně plácal do stehů.⁷⁹

Veverka v nepřilíš vážném textu shrnul hlavní motivy hry, která je místy společenskou satirou: „Smoljak úspěšně zdůraznil některé rysy školského systému, jichž si ovšem už povšiml i Jára (da) Cimrman (nar. asi 1870, zemřel 19??): Zatímco se Učitel a Ředitel zabývají sedmý rok vyšetřováním ztráty třídní knihy, Inspektor pečlivě eviduje, kolik čepic zmizelo ve škole druhé. Situaci vyřeší (nebo nevyřeší?) všemocný Ministr.“⁸⁰

Veverka, aniž by tušil, že se *Vyšetřování ztráty třídní knihy* dočká přes tisícovky repríz, dále napsal: „Minulou středu se zdálo, že se herci nevyhli jistým premiérovým rozpakům. Představení, jehož základem je inteligentní text s chytrým humorem, má však všechny předpoklady, aby se během prvních repríz zdárně usadilo.“⁸¹

Nervozitu aktérů a jistou nehotovost představení postřehla i další média. Redaktor *Svobodného slova* Rudolf Havlát, který přitom po hře *Akt* nevěštil Divadlu Járy Cimrmana dlouhou budoucnost, ale tentokrát napsal: „Od minule zmizel diletantismus a k jistotě projevu přibýly i záblesky charakterního herectví.“⁸²

Lidová demokracie otiskla článek s titulkem *Divadlo Járy Cimrmana pokračuje*. „V krátkém sledu se objevila v pražské Malostranské besedě nová premiéra souboru Divadla Járy Cimrmana, která opět dosvědčila, že tvůrci pořadu nevyčerpali svůj vtip několika stránkami textu, ale že mají dostatek tvořivé invence pokračovat v neztenčené míře i nadále,”⁸³ napsal J. Mikeš. „Ladislav Smoljak jako autor i režisér cítí jemně atmosféru tohoto zvláštního, dnešně traktovaného absurdního humoru, jehož české kořeny se dají lehce vysledovat,

---

⁷⁹ VEVERKA, Přemysl. Glosy. *Mladý svět*. 1967, IX.(46). Str. 2

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ Tamtéž

⁸² WEIGEL, Jaroslav, Zdeněk SVĚŘÁK a Ladislav SMOLJAK. *Divadlo Járy Cimrmana, divadlo, které se proslavilo*. Brno: CPress, 2014. ISBN 978-80-264-0324-1. Str. 9

⁸³ MIKEŠ, J. Divadlo Járy Cimrmana pokračuje. *Lidová demokracie*. 1967, XXIII.(318). Str. 5

využívá intenzitu i platnost dadaistické recese, která má v sobě neustále značný intelektuální náboj.“⁸⁴ V další části recenze pak stojí: „Bouřlivý úspěch v hledišti ukazuje i po druhé premiéře, že si tvůrci této scény výborně rozumějí se svým divákem, že tedy rozšíření sítě pražských profesionálních divadel nebylo jenom formální záležitostí. Ta by se byla už při této inscenaci jistě odhalila.“⁸⁵

Lidová demokracie nejen chválila, divadlu vytkla režijní nedostatky: „Zatímco v první části je nápadnější sevřenost a tedy i údernost vtipného textu, třebaže jde vlastně jen o přednášky, druhá část by přece jenom potřebovala dramaturgický zásah i režijně pevnější ruku, aby se jistě nápaditá aktovka zpružnila, aby se prostě obešly některé textové proluky.“⁸⁶

Večerní Praha (autorka Helena Šimková) se o *Vyšetřování ztráty třídní knihy* zmínila jen stručně a ve srovnání s výše uvedenými recenzemi velmi kriticky: „Druhá část večera, vyplněná paně Smoljakovou adaptací Cimrmanovy aktovky *Ztráta třídní knihy*, trvala na publikum, přece jen přes den zaměstnaných diváků, trochu dlouho, že jim skoro málem unikala zašifrovaná pointa. Oživení v sále je v zápise také uvedeno méněkrát. Recese je přece jenom namáhavá práce duševní i fyzická pro obě přítomné strany, a na to se, prosím, musí brát zřetel.“⁸⁷

Ohlasy na Smoljakovu hru byly rozpačité. „Třídní kniha nebyla v tisku přijata úplně dobře, já myslím, že pro svoji příbuznost s absurdním divadlem a na druhé straně proto, že se dotýkala současné reality,“⁸⁸ myslí si člen souboru Miloň Čepelka. „Servilitou níže postaveného k výše postavenému byla a zůstává aktuální. Byl to trochu Ionesco, ale zároveň to Ionesco nebyl.“⁸⁹

---

⁸⁴ MIKEŠ, J. Divadlo Járy Cimrmana pokračuje. *Lidová demokracie*. 1967, **XXIII.**(318). Str. 5

⁸⁵ Tamtéž

⁸⁶ Tamtéž

⁸⁷ ŠIMKOVÁ, Helena. Druhý cimrmanovský seminář. *Večerní Praha*. 1967, **XIII.**(264).

⁸⁸ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnítko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 25

⁸⁹ Tamtéž

3.3 Rozpad Divadla Jára Cimrmana

V roce 1969 si soubor prošel kritickým obdobím. Těžkou autonehodou měl Karel Velebný, který se ze zdravotních důvodů do Divadla Jára Cimrmana už nevrátil. Navíc vznikl spor, kdo bude režirovat *Hospodu Na Mýtince*, první hru, kterou napsali Smoljak se Svěrákem dohromady. Podle původní dohody byla řada na Smoljakovi, který se měl s Philippovou pravidelně střídat. Jenže Philippová nebyla spokojená s tím, jak Smoljak zrežiroval *Vyšetřování ztráty třídní knihy*, a původní dohodu zpochybnila. „Lád'ova Třídní kniha neměla v tisku úspěch, ani Šebánkovi se moc nelíbila. A Heleně se nelíbila velmi pomalá Smoljakova režie nebo lépe řečeno vlivem režie pomalé dění na jevišti,“⁹⁰ prozradil Čepelka.

„Byla to nemilá situace, protože Lád'a se urazil. Obě strany trvaly na svém, antagonismus se mezitím krmil i v zákulisí různými nápady, jak co hrát a nehrát. Lád'a byl šťoura, trochu do toho vrtal a napětí bobtnalo. Jak se Heleně nelíbila Třídní kniha, jemu se zas nelíbila její režie Zabijačky, ba Zabijačka vůbec,“⁹¹ vrací se k nemilé kapitole Čepelka.

Na stranu Philippové se postavil Jiří Šebánek. „Spojily se jisté osobní a umělecké neshody. Místo toho, abychom se radovali, že se nám něco povedlo, došlo k třenicím osobního rázu. Třeba Lád'a napsal filozofický referát a Jirkovi připadal dlouhý. Když to Lád'a upravil, tak mu zase připadal krátký,“⁹² popisuje Svěrák. „S Jirkou Šebánkem jsme si nesesdli od začátku, on mě prostě nebral. Moje povaha mu byla protivná. Byla to až taková biologická averze. Nesesdli jsme si oba vzájemně,“⁹³ potvrdil Smoljak. Čepelka pak tvrdí: „Lád'a měl pisklavý hlas a Jirkovi to lezlo na nervy. Lád'a byl šťoura, kdežto Jirka pomalý rozmýšleč, a co jednou promyslel, to nehodlal změnit. Smoljak byl chtě nechtě matematik, držel se při zemi a v logice, zatímco Šebánkova fantazie lítala do nedozírných výšek. Byli jiní.“⁹⁴

---

⁹⁰ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělníátko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 25

⁹¹ Tamtéž

⁹² KROC, Vladimír. 3. díl Hospoda na mýtince a Domáci zabijačka. In: *Rozhlas.cz* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/kultura/cimrman/_zprava/3-dil-hospoda-na-mytince-a-domaci-zabijacka--394101

⁹³ Tamtéž

⁹⁴ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělníátko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 16

Atmosféra v souboru se vyhrotila natolik, že Philippová s Šebánkem dali ultimátum – pokud z divadla neodejde Smoljak, odejdou oni. „Nechtěl jsem ani jedno, ani druhé a stejného názoru byl i Miloň Čepelka, ale protože kompromis nebyl možný, odpověděl jsem, že nevidím důvod, proč bys měl z divadla odejít,“⁹⁵ napsal Svěrák v dopise do nebe Ladislavu Smoljakovi.

Jiří Šebánek s Helenou Philippovou tedy v roce 1969 divadlo opustili. „Jirka byl z těch, kteří uměli trapné situace ukončit,“⁹⁶ řekl Čepelka. „Cítil se být duchovním otcem celého projektu, myslel si, že má právo na rozhodování. A když to nedopadlo podle něj, tak to zabalil. Stokrát ho pak odchod mrzel a stokrát si zase znova zdůvodnil, že to jinak nešlo.“⁹⁷

Protože se z repertoáru stáhla *Domácí zabijačka*, odešli také její protagonisté Josef Podaný, Jiří Stivín, Ivan Štědrý a Vít Mach. Části semináře, které napsal Šebánek například ke hře *Akt*, zůstaly a čtou se dodnes. „Patričně jsme se s ním vždy vyrovnali,“⁹⁸ uvedl Svěrák.

---

⁹⁵ SVĚRÁK, Zdeněk et al. *Půlstoletí s Cimrmanem: Legendární divadlo z odvrácené strany*. Praha: Paseka, 2016, 128 s. ISBN 978-80-7432-724-7. Str. 15

⁹⁶ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnítko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 30

⁹⁷ Tamtéž

⁹⁸ Místo toho, aby se radovali, tak došlo k třenicím. I Divadlo Járy Cimrmana čelilo krizi. In: *Půlstoletí s Cimrmanem* [online]. [cit. 2017-11-14]. Dostupné z: <http://cimrman.rozhlas.cz/node/105>

4 Divadlo Jára Cimrmana a jeho zasazení do teoretického kontextu

4.1 Vymezení Divadla Jára Cimrmana

Divadlo Jára Cimrmana je *autorským divadlem*. Mezi hlavní znaky tohoto typu divadla patří, že autoři hrají či předčítají vlastní texty, často si představení sami režírují. Charakteristickým rysem je i navazování kontaktu s diváky.

Důležitá je zejména osobitost a nezaměnitelnost divadla. „(...) Vytváří vlastní pojetí divadelnosti (divadelnosti jako jednoty názoru, tématu a divadelních prostředků k jeho vyjádření),“⁹⁹ napsal dramaturg Josef Kovalčuk. Divadelní historička Tatjana Lazorčáková pak o autorském divadle uvádí: „Chápání autorství se zde vztahuje nejen na tvorbu svébytného scénáře (který nahrazuje klasický dramatický text), ale především na uplatnění autorského principu ve všech složkách inscenace.“¹⁰⁰

Mezi další úspěšná česká autorská divadla patří: Osvobozené divadlo (Jiří Voskovec, Jan Werich a Jaroslav Ježek), Semafor (Jiří Suchý a Jiří Šlitr) nebo Divadlo Bolka Polívky. Autorské divadlo má kořeny už v antickém Řecku – tehdy bylo běžné, že autor napsané drama režíroval, mnohdy v něm i hrál.¹⁰¹

Semináře v první části představení Divadla Jára Cimrmana se podobají *text-appealu*. Jedná se o divadelní útvar, který byl v Československu populární především v 50. a 60. letech 20. století. Název *text-appeal* vymyslel Ivan Vyskočil, který začal tento divadelní útvar používat společně s Jiřím Suchým v pražské Redutě (rok 1957).¹⁰² „Text-appeal je nejdůslednější možná autorská forma divadelního představení. Autoři předčítají, zpívají, předehrávají, komentují a stále více i vypravují a demonstrují své texty,“¹⁰³ píše literární teoretik

---

⁹⁹ KOVALČUK, Josef. *Téma: autorské divadlo*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2009. ISBN 978-80-86928-61-6. Str. 15

¹⁰⁰ LAZORČÁKOVÁ, Tatjana. *Čas malých divadel: O divadlech malých forem v šedesátých letech*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. Str. 22

¹⁰¹ JUST, Vladimír. *Proměny malých scén*. Praha: Mladá fronta, 1984. ISBN 23-031-84. Str. 15

¹⁰² VÍTEJTE NA PŮDĚ LEGENDÁRNÍHO DIVADĚLKA MALÝCH FOREM !. In: *Jazz Club Reduta* [online]. [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <https://www.redutajazzclub.cz/divadlo>

¹⁰³ JUST, Vladimír. *Proměny malých scén*. Praha: Mladá fronta, 1984. ISBN 23-031-84. Str. 132

Vladimír Just. Text-appealové texty mohou být zčásti improvizované – v Divadle Járy Cimrmana se neimprovizuje, což je nejvýraznější odklon jeho formy od původního *text-appealu*.

Divadlo Járy Cimrmana spadá pod *divadla malých forem*, která v Evropě vznikala od začátku 20. století. U nás se mezi ně řadí například Červená sedma, Osvobozené divadlo, Divadlo Na Zábradlí, Semafor, Divadlo Husa na provázku, Studio Ypsilon nebo Divadlo Sklep. Jsou ekonomicky úspornější než tradiční divadla a často bývají autorským divadlem.

Literární teorie rozlišuje několik dramatických žánrů: drama, komedie, satyrské drama, náboženské hry (pašije a další), fraška, činohra, absurdní drama, melodrama, dále například opera, opereta či muzikál. Existuje také loutkové divadlo a pak se ještě rozlišují balet, pantomima nebo tanec.

Divadlo Járy Cimrmana po semináři uvádí *jednoaktovku*, tedy hru o jednom dějství. Tento divadelní žánr je charakteristický délkou do padesáti minut, vlastnosti postav proto nebývají moc rozvinuté. „Jádro hry tvoří expozice (východisko) ústící do situace, která se dále nerozvíjí, jen se jednáním postav modifikuje až do rozuzlení, často povahy pointy,“¹⁰⁴ píše *Arts lexikon*. Co se týče obsahu, bývá jednoaktovka komedií, fraškou, groteskou, absurdním dramatem, často i operou. Jednoaktovky Divadla Járy Cimrmana mají znaky *grotesky*: komika má nejdůležitější roli, mnohdy na úkor zápletky, výpravy a dalších aspektů díla.

4.2 Literární mystifikace a Divadlo Járy Cimrmana

Cimrmanologie je považována za „nejvelkolepější mystifikaci v české kulturní historii“¹⁰⁵ a za „nejpropracovanější český mystifikační konstrukt“.¹⁰⁶ Zdeněk Hořínek, redaktor literárního časopisu *Host do domu*, v roce 1969 napsal: „Sugesce Cimrmanovy osobnosti, virtuózně balancující na pomezí šarlatánství a geniality, je tak přesvědčivá a cimrmanologická

---

¹⁰⁴ GOLDMANOVÁ, Anna. Jednoaktovka. In: *Arts Lexikon* [online]. [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <http://www.artslexikon.cz//index.php?title=Jednoaktovka>

¹⁰⁵ POŘÍZKOVÁ, Lenka. *Mystifikace (nejen) v české literatuře 20. století*. Olomouc, 2012. Dizertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce PhDr. Pavel Janoušek, CSc. Str. 44

¹⁰⁶ ČERNÁ, Lucie. *Mystifikace a intertextualita ve hrách Divadla Járy Cimrmana*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Kladný. Str. 7

dokumentace tak autentická, že naivní (tj. normální) účastník seminářů nemá daleko k tomu, aby uvěřil, že Jára Cimrman skutečně existoval.“¹⁰⁷

Jak bylo zmíněno v kapitole 2, do Nealkoholické vinárny U Pavouka chtěli lidé, co v její existenci uvěřili, organizovat zájezdy a psali do redakce dopisy s žádostmi o nákup vstupenek. „Z dnešního pohledu se může zdát, že důvěřivost posluchačů byla až bezmezná, ovšem musíme si uvědomit, že v 60. letech 20. století měl Československý rozhlas pověst vážené instituce, odkud by se nedostalo do éteru nic, co by nebyla pravda,“¹⁰⁸ napsala Lucie Černá v diplomové práci *Mystifikace a intertextualita ve hrách Divadla Jára Cimrmana*.

Lenka Pořízková pak ve své dizertační práci *Mystifikace (nejen) v české literatuře 20. století* uvedla: „Venkovský učitel a naivní buditel je ideálním ztělesněním všeho, nad co se již cítíme povzneseni. Proto je jeho parodický rozměr přijatelný pro většinu Čechů – potřebná mystifikační distance je přítomna. Co se nás bezprostředně netýká, tomu se lze smát. (...) Domníváme se, že jen část cimrmanovského publika si zcela uvědomuje, že komika, již nadšeně aplauduje, není ironická, ale sebeironická až absurdní. Že pranýřovaný objekt není secesní Rakousko-Uhersko, ale český člověk současnosti. Cimrman totiž není pouze hyperbolickým ztvárněním obrozenského univerzalizmu (jak se s ním setkáváme u Karla Slavoje Amerlinga), ale především personalizací českých mýtů, snů a egoisticky, resp. nacionalisticky založených tužeb. Rakousko-uherské reminiscence jsou tou nejsuštilnější mystifikací uvnitř velkolepé hry na Cimrmana; odvádějí pozornost k falešnému předmětu komiky.“¹⁰⁹

Ve své tvorbě mystifikoval už spisovatel Jaroslav Hašek. V roce 1911 založil satirickou politickou stranu s názvem *Strana mírného pokroku v mezích zákona*, která parodovala tehdejší politiku a předvolební hesla. Hašek se svými přáteli pořádal fiktivní mítinky, které svou formou připomínaly pozdější semináře cimrmanologů.

---

¹⁰⁷ HOŘÍNEK, Zdeněk. Járadacimrmanismus. *Host do domu*. 1969, XV.(6), Str. 15

¹⁰⁸ ČERNÁ, Lucie. *Mystifikace a intertextualita ve hrách Divadla Jára Cimrmana*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Kladný. Str. 14

¹⁰⁹ POŘÍZKOVÁ, Lenka. *Mystifikace (nejen) v české literatuře 20. století*. Olomouc, 2012. Dizertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce PhDr. Pavel Janoušek, CSc. Str. 94

Literární mystifikací se podle *Slovníku literární teorie* rozumí „záměrné využití uměleckého výmyslu k oklamání čtenáře“¹¹⁰. A to z několika možných pohnutků: například k obelstění cenzury nebo k upoutání pozornosti. Zmíněný slovník uvádí několik druhů literární mystifikace – včetně *humoristické*, kde je jako ukázkový příklad uvedeno právě Divadlo Járy Cimrmana.

Slovo mystifikace pochází z latiny (*mysticus*) a původní význam pojmu je *tajuplný*. V anglo-americkém pojetí má mystifikace podobný význam jako *hoax* (záměrně lživá zpráva). V českém kontextu se mystifikací rozumí především *hravá literární forma*. Není tedy spojována s literárními podvody či padělky. Podle uznávaného literárního teoretika Radko Pytlíka jsou mystifikační texty zejména ty, které mají humorný záměr. Mystifikace je podle něj „schopnost uvádět někoho v omyl tak, aby dotyčný záměnu nezpozoroval“¹¹¹, později by ale podle něj měla být odhalena.

Pytlík konkrétně o cimrmanovské mystifikaci píše: „Základním rysem této mystifikace je rozpětí mezi absurdností nápadu a přesností a dokonalostí, s níž je ‚vědecky‘ dokumentován a zpracováván. Literárním ‚dědečkem‘ tohoto postupu byl patrně francouzský básník Alfred Jarry, zvláště postava doktora Faustrolla, k jehož vynálezu ‚patafyziky‘ se cimrmanovští badatelé otevřeně hlásí. Tato vtipná intelektuální parodie však připomíná i humornou vynalézavost dvou pisarů Gustava Flauberta z románu *Bouvard a Pécuchet*, kteří reagují na vědecký pokrok ustrnulým rozumkem maloměšťáka. Jiným předchůdcem Cimrmanovy absolutní ‚vynalézavosti‘ by mohl být i kapitán Kapp Alphonse Allaise, vynálezce neskonalých praktických ‚blbostí‘.“¹¹²

Literární teoretik Vladimír Borecký považoval mystifikaci za jeden z projevů absurdní komiky. „Mystifikace se drží přízemních a povrchních poloh, jejichž banality umocňuje do filosofických rovin.“¹¹³ Spisovatel Přemysl Rut pak tvrdí: „Mystifikace už ze své povahy

---

¹¹⁰ VLAŠÍN, Štěpán a kolektiv. *Slovník literární teorie*. 2. rozšířené vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984. ISBN 22-141-84. Str. 239

¹¹¹ PYTLÍK, Radko. *Fenomenologie humoru: Aneb jak filozofovat smíchem*. Praha: Emporius, 2000. ISBN 80-86346-04-8. Str. 47

¹¹² PYTLÍK, Radko. Tajemství mystifikace. In: *Radko Pytlík a EMPORIUS* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: http://radkopytlík.sweb.cz/humor_hb_j.html

¹¹³ BORECKÝ, Vladimír. *Imaginace a kultura*. 1996. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-162-5. Str. 109

nemůže jinak než rozdělovat obecnstvo na ty, kdo pochopili, a na ty hloupé, kdo jen uvěřili.“¹¹⁴

S literární mystifikací souvisí i myšlenka řeckého filozofa Aristotela – podle jeho zásady se mají komedie řídit pravidlem pravděpodobnosti. Aristoteles v *Poetice* nabádá, aby básníci tvořili právě s ohledem na pravděpodobnost, a nikoliv s ohledem na to, co už se stalo (to mají za úkol dějepisci).¹¹⁵ Přičemž pravděpodobností se podle jiného učence Pierra Corneille rozumí vše, co není nemožné, byť to může být neobvyklé.¹¹⁶ Parafrázovaně: příběh nemusí být pravdivý, ale musí být pravděpodobný. Tato teze se uplatňuje i v Divadle Járy Cimrmana.

---

¹¹⁴ SVĚŘÁK, Zdeněk a Přemysl RUT. *Dodatky: Historie divadla Járy Cimrmana, doslov, rejstřík*. Praha a Litomyšl: Paseka, 1993. ISBN 80-85192-62-4. Str. 51

¹¹⁵ ARISTOTELES. *Poetika*. 5. vydání. Praha: Orbis, 1962. ISBN 11-009-62. Str. 21

¹¹⁶ BÉNICHOU, Paul. Corneille (Pierre). In: *Encyklopaedia Universalis: corpus 6*. Paris: Encyklopaedia Universalis, 1991. ISBN 2-85229-287-4. Str. 588

5 Salón Címrman

5.1 Vznik Salónu Címrman

Jiří Šebánek po odchodu z Divadla Járy Cimrmana a Československého rozhlasu pracoval v archivu *Mladé fronty* ve Spálené ulici. Občas vystupoval v pražských klubech s jazzistou Lacem Déczim nebo Karlem Velebným.¹¹⁷

Po deseti letech od odchodu z divadla byl blízko Šebánkův návrat do původního souboru. „Provedli jsme upřímný pokus, aby se do divadla vrátil. Sešli jsme se a plánovali jsme, jak to bude bezvadné,“¹¹⁸ líčí Svěrák. Jenže bylo potřeba získat posudky od uličního výboru a také potvrzení od obvodního výboru KSČ. Udělala se z toho politická záležitost, dlouho se čekalo na posudky a Šebánek byl nakonec pro divadlo označen jako nežádoucí. K jeho návratu proto nedošlo. „Říkali jsme si později, že to nakonec možná bylo i dobře. Kdoví, jak by se věci vyvíjely,“¹¹⁹ tvrdí Čepelka. „I Jirka, ačkoliv o návrat v tu chvíli stál, po rozmyslu uznal, že se do téže řeky nevstupuje dvakrát. Sám asi cítil, že by to nedělalo dobrotu.“¹²⁰

Šebánek se v roce 1980 rozhodl společně s Karlem Velebným založit Salón Címrman. Soubor neměl stále angažmá, vystupoval po pražských klubech a divadlech. „Nejčastěji v Divadle v Řeznické, dál třeba v Rokosce. Hráli jsme i v Klicperově divadle a jednou v Divadle Komédie. To bylo tenkrát charitativní představení a lidé si na něj kupovali lístky za velké peníze. Když jsme skončili, řekli nám, že jsme vydělali stejně jako Lucka Bílá. Vystupovali jsme také po studentských klubech,“¹²¹ uvedl bývalý herec Salónu Karel Bartoníček.

Salón Címrman jezdil i na výjezdy: „Všude možně. Ať to byly haly, kulturní domy... Třeba i do Bratislavi jsme jezdili. Snad naše největší jeviště a hlediště bylo v Trenčíně. Tam bylo 750

¹¹⁷ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnátko aneb S Címrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 196

¹¹⁸ KROC, Vladimír. 3. díl Hospoda na mýtince a Domáci zabijačka. In: *Rozhlas.cz* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/kultura/cimrman/_zprava/3-dil-hospoda-na-mytince-a-domaci-zabijacka--394101

¹¹⁹ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnátko aneb S Címrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 30

¹²⁰ Tamtéž

¹²¹ Viz příloha I, str. 82

sedadel,¹²² řekl Bartoníček. „Hlavně prosince bývaly nabitě – to jsme vystupovali denně. Jindy třeba dvakrát do týdne, určitě ne méně.“¹²³

Autorem všech her Salónu Cimetrman byl Jiří Šebánek. „Myslím, že Karel Velebný texty připomínkoval a občas něco nařuknul,“ řekl Bartoníček. Hudbu skládal Velebný a většinu textů k písniám napsal Šebánek. Ostatní herci zasahovali do her minimálně. „Jirka trval na každé čarce, byl pedant,“¹²⁴ uvedl Bartoníček.

Salón Cimetrman ukončil aktivní činnost po listopadu 1989, kdy vstoupil do stávký s ostatními divadly, ve které, jak sami autoři tvrdili, pokračoval do dalších dnů.¹²⁵ Pravý důvod byl pochopitelně jiný. Bartoníček k tomu řekl: „Nejdřív, když probíhala revoluce, tak jsme vstoupili do stávký jako všechna divadla. Pak jsme ještě chvíli hráli, ale zjistili jsme, že některé dvojsmyslné věci nám nejdou tak z pusy, protože by si je někdo mohl vysvětlovat úplně opačně. Navíc byla jiná doba: byly přímé přenosy z válek a tak dále... Postupně jsme to tedy utlumili. Dělalí jsme jen dobročinnosti a pak jsme připravovali hry pro televizi.“¹²⁶

S podobnými problémy a odlivem diváků se na začátku 90. let potýkala většina českých divadel. Mnohá z nich musela skončit. Ani Divadlo Járy Cimetrmana tenkrát nemělo všechna vystoupení vyprodaná.

5.2 Herci Salónu Cimetrman

Kromě spoluzakladatelů Jiřího Šebánka a Karla Velebného byli prvními herci Salónu Cimetrman Miloň Čepelka s Václavem Kotkem.

Miloň Čepelka (* 1936) účinkoval v Salónu Cimetrman, přestože pravidelně hrál (a stále hraje) i v Divadle Járy Cimetrmana. „Smoljak se Svěrákem tím nebyli nijak nadšeni. Chápal jsem to,

---

¹²² Viz příloha I, str. 82

¹²³ Viz příloha I, str. 83

¹²⁴ Tamtéž

¹²⁵ ŠEBÁNEK, Jiří. *Za Járrou Cimetrmanem až do hrobu*. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 2001. ISBN 80-7185-394-1. Str. 5

¹²⁶ Viz příloha I, str. 85

ale řekl jsem, že se s tím nedá nic dělat. ‚Mám Jirku rád a on mě o to požádal. Nemůžu mu odmítnout.‘ Tak to skousli.“¹²⁷ Z časových důvodů ale musel Čepelka ještě před rokem 1989 angažmá v Salónu ukončit. Jako hostující člen se vrátil na natáčení pro Český rozhlas a Českou televizi (1998 až 2000).

Karel Velebný (1931 – 1989) patřil k nejvýznamnějším českým jazzovým hudebníkům druhé poloviny 20. století. Položil základy jazzové výuky v Česku, uměl hrát na několik hudebních nástrojů, jako pedagog umělecké školy ovlivnil mnoho žáků a působil v jazzovém uskupení *SHQ* (někdy uváděno i jako *S+HQ*).¹²⁸ Podílel se na rozhlasovém pořadu Nealkoholická vinárna U Pavouka a v letech 1967 až 1969 byl hercem Divadla Jára Cimrmana. Na jevišti často vystupoval pod pseudonymem Dr. Evžen Hedvábný.

Divadlo Jára Cimrmana opustil po vážné autonehodě, jeho specifický druh humoru se ale promítl do několika her. ‚V divadle máme vtipy, které se nazývají *velebovština*. Třeba ‚vzhůru dolů‘, to je jeho. Nebo místo ‚až až‘ říkal ‚je toho Cheb Cheb‘,¹²⁹ uvedl v pořadu *Cimrmani* Zdeněk Svěrák. ‚On si obecně hrál s jazykem. Třeba nedoříkával věty. Místo ‚je to vůbec možný‘ říkal ‚je to vůbec‘. Nebo nabízel cigaretu a říkal ‚strč si to do obličej‘,¹³⁰ dodal Ladislav Smoljak.

Konkrétní příklady velebovštiny v hrách Divadla Jára Cimrmana:

ČEPELKA: ‚Četl jsem o tom, to ano, ale že bych to někdy na vlastní kůži zažil... No to by mě ani ve snu...‘¹³¹

SMOLJAK: ‚Ale teď už opravdu žerty stranou tohleto! Už mě to namouduši žádná legrace!‘¹³²

---

¹²⁷ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnítko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 32

¹²⁸ KLUSÁK, Pavel. Fenomén SHQ: Karel Velebný dal českému jazzu modernu i vtip. In: *IHNED.cz* [online]. [cit. 2017-11-13]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-65827080-karel-velebny-studio-5-shq-indies-hudba-jazz-recenze>

¹²⁹ *Cimrmani* [dokumentární TV pořad]. Režie Jiří Vanýsek. ČR, Filmové studio Barrandov, 1997.

¹³⁰ Tamtéž

¹³¹ SMOLJAK, Ladislav; SVĚRÁK, Zdeněk. *Hry a semináře*. Praha: Paseka, 2010, ISBN 978-80-7432-036-1. Str. 422

¹³² Tamtéž, str. 73

Velebný stál v roce 1980 u vzniku Salónu Címrman. Dlouhodobě měl ovšem zdravotní potíže a v březnu 1989 zemřel ve věku 57 let. „Byl to svobodomyšlný člověk, který se naprosto nehodil do doby, v níž jsme žili,“¹³³ tvrdí Čepelka.

Václav Kotek (* 1953) se jako manažer staral o oba címrmanovské soubory. V Salónu Címrman zároveň četl referáty a později dostával větší herecké role i v Divadle Járy Címrmana. Později se stali členy Salónu Címrman Martin Zákřavský, Karel Bartoníček nebo novinář Jaroslav Pacovský, který se Šebánkem psal scénáře k pohádce *Bob a Bobek – králíci z klobouku*. Někdejší novinář *Mladého světa* v roce 1994 utonul v moři.

O hudební stránku se starali už zmíněný Karel Velebný, dále Antonín Viktora a při natáčení pro Českou televizi Radek Krampl. Další výraznou osobností, která účinkovala v Salónu, byl klavírista Luděk Švábenský. „Po smrti Karla Velebného hrál piano sólo. Říkali mu český Oscar Peterson. Když byl na štaci dobrý klavír, tak to rozjel,“¹³⁴ zavzpomínal Bartoníček.

Rok jezdil se Salónem také Vlastimil Venclík. „Dostával se ale do sporů se Šebánkem, protože byl vystudovaný dramaturg a pořád chtěl věci upravovat. Třeba místo jednoho řečnického pultu chtěl mít dva. Do jisté míry to s ním nebylo hezké,“¹³⁵ uvedl Bartoníček. Na jevišti se objevili také Václav Procházka nebo Jan Fišer. Při natáčení pro Český rozhlas a Českou televizi pomohli skladatel (a rovněž bývalý člen Divadla Járy Címrmana) Jan Klusák, herec Václav Glazar a novinář Ondřej Suchý. V malých rolích se objevoval také Slávek Jíša, který v polovině 80. let vystřídal Václava Kotka na pozici manažera. V některých hrách Salónu byly herecké alternace, u některých už ne.

Salón Címrman využíval obrazové dokumentace a divákům promítal i krátké videosnímky, které natočil kameraman Jan Osten. V hlavní roli jednoho z remaků Címrmanových filmů – *Rodokmen* – se objevil muzikant Laco Déczi.

V knize *Já, Jára Címrman* je zmíněno, že Karel Bartoníček byl zpočátku rakouským címrmanologem. Když ale v roce 1984 došlo k výměnné akci mezi českým a vídeňským

---

¹³³ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnítko aneb S Címrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 196

¹³⁴ Viz příloha I, str. 86

¹³⁵ Tamtéž

vědeckým týmem, Bartoníček požádal v Čechách o azyl, protože shledal, že je pravda na straně českých cimrmanologů. „Tomu se tenkrát lidi hodně smáli, protože v té době odjelo jenom do Rakouska asi 60 tisíc československých emigrantů,“¹³⁶ řekl Bartoníček.

5.3 Hry Salónu Címrman

Ještě před vznikem Salónu Címrman vystupoval Jiří Šebánek s Miloněm Čepelkou v pražských klubech s představením *Sonet osamělého hostitele*. „To byly Šebánkovy povídky a básničky. Byly přiznaně Šebánkovy, nevydávaly se za Címrmanovo dílo. S nimi jsme se občas objevovali v klubech ještě předtím, než vznikl Salón. Seděli jsme za stolkem a četli Jirkovy výtvary. S Címrmanem to nemělo nic společného. Teprve, když Jirka viděl, že to jakžtakž půjde, začal přemýšlet nad formou seminářů o Címrmanovi. A pak se stal i *Sonet osamělého hostitele* jeho dílem. Jirka to prostě Címrmanovi přiřkl, a bylo. Mohl si to dovolit, málokdo ty drobnosti znal. A pak už, ať cokoliv vymyslel a napsal, přiřkl to Címrmanovi,“¹³⁷ objasnil Čepelka.

Česká televize v letech 1999 a 2000, tedy v době, kdy už Salón Címrman aktivně nepůsobil, natočila a odvysílala sedm jeho her: *Cimršantán*, *Šťastné a veselé Címrmanoce*, *Címrman v Novém světě*, *Hudební mág Jára Címrman*, *Cimrkino*, *Címrman kontra Zimmermann* a *Za Címrmanem až do hrobu*. Nejedná se o repliky představení z 80. let, některé části textů se škrty a jiné zase přidaly. Hry *Za Címrmanem až do hrobu* a *Címrman kontra Zimmermann* dokonce vznikly až pro potřeby vysílání v televizi. „Natočili všechny hry. Byly ale o polovinu kratší, Česká televize totiž měla limit 45 minut. My se do toho museli vejít, takže spousta krásných textů chybí.“¹³⁸

Původní délka her byla dvakrát 45 minut – mezi první a druhou částí byla přestávka. Hry, s kterými Salón Címrman vystupoval, byly pevně dané a neměnily se. Muzika se střídala s referáty, nebyla tedy oddělaná od přednášek. Hudba se totiž vztahovala k textu a navazovala

---

¹³⁶ Viz příloha I, str. 82

¹³⁷ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnítko aneb S Címrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 195

¹³⁸ Viz příloha I, str. 83

na něj. „V některých hrách ale nebyla hudba vůbec. Třeba *Cimrmana v Novém světě* jsme hráli jenom ve třech lidech,“¹³⁹ uvedl Bartoníček.

5.3.1 *Salón Cimrman aneb Cimršantán*

Cimršantán bylo představení plné písní za živého doprovodu hudební skupiny – v rámci vysílání v České televizi to byla kapela Radka Krampla. Písně měly vlastní i převzaté melodie (např. z valčíku Johanna Strausse *Videňská krev*). Mimo jiné zazněly písně *Perpetuum debile* nebo *Voňavý tabák Vihorlat*, kterou složila Ota Beaufortová, dcera významného prvorepublikového nakladatele Edvarda Beauforta.¹⁴⁰

Přednášky o životě Járy Cimrmana se týkaly výhradně jeho působení v Cimršantánu, kabaretu, který Cimrman v roce 1900 založil pro českou menšinu ve Vídni. Protože jeho program musel být určen širokým vrstvám diváků, šel Cimrman s laťkou náročnosti v repertoáru dolů. Jiří Šebánek k tomu řekl: „Činil tak s velkým sebezapřením. Na rozdíl od většiny současných bavičů, kteří tak činí s velkým nasazením a bez zábran.“¹⁴¹

Cimrmanologové dále přednesli *kuplety* z Cimršantánu. Kuplet je krátká a jednoduchá píseň, která může mít satirický či humorný podtext. Typická je především pro kabarety a frašky. Termín kuplet původně vychází z prozódického dvojverší.¹⁴²

Příklady Cimrmanových kupletů, které zazněly v *Salónu Cimrman aneb Cimršantán*:

„Nejlepší celer je bestceler.“¹⁴³

„Jedinec neznamena nic. Celek? Celkem nic.“¹⁴⁴

5.3.2 *Salón Cimrman aneb Šťastné a veselé Cimrmánoce*

Jak je patrné z názvu, hra se zabývá Cimrmanovým vztahem k Vánocům. A jak zaznělo v úvodu přednášky: „Jára Cimrman nezůstal Vánocům nic dlužen.“¹⁴⁵ Cimrman sledoval

---

¹³⁹ Viz příloha I, str. 83

¹⁴⁰ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnítko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 196

¹⁴¹ *Salón Cimrman aneb Cimršantán* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 1999.

¹⁴² *Ottův slovník naučný – Pátý díl, heslo Couplet*. Praha: Jan Otto, 1892. Str. 681

¹⁴³ *Salón Cimrman aneb Cimršantán* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 1999.

¹⁴⁴ Tamtéž

především odvrácenou stranu tohoto křesťanského svátku, napsal proto spis *Kterak čelit hrozbě Vánoc?*. Dále je autorem loutkové pohádky *Vítězná porážka zlatého prasátka* nebo dramatu *Jak jim to Ježíšek nedaroval*. Složil i koledy, které (beze slov a v jazzovém stylu) zahrála divákům hudební skupina Radka Krampla. Jejich skutečným autorem je Karel Velebný. Cimrmanolog Karel Bartoniček se v závěru představení pochlubil, že mezinárodní organizace v čele s OSN jednájí o celoročních Vánocích Járy Cimrmana. Během těchto Vánoc se bude na počest Járy Cimrmana konat *Pražské jaro* pod názvem *Pražské Járo*.

5.3.3 *Salón Cimrman aneb Cimrman v Novém světě*

Semináře pojednávají především o Cimrmanově životě ve Spojených státech amerických. Že tam pobýval, zjistil Karel Velebný na návštěvě krajanského muzea české menšiny v Chicagu, kde objevil sešit s rukopisem Járy Cimrmana. Za moře se Cimrman vydal proto, aby pro časopis *Das Feuer* sepsal reportáž o velkém požáru Chicaga (rok 1871). Jenže než dorazil, požár ustal. „Opět ale došlo k tomu, co se u Cimrmana stalo pravidlem: že sledováním jistého cíle došel k cíli úplně jinému,“¹⁴⁶ sdělili cimrmanologové publiku. Zjistil, že spálování těl je velmi úsporný způsob pohřbívání, který by se dal uplatnit, i když nehoří – a tak založil *Hnutí přátel žehu*.

Salón Cimrman představil publiku další Cimrmanovy zásluhy: například vynález vteřinové ručičky, díky níž si vysloužil uznání Švýcarů. Cimrman, který v Americe spolupracoval s Thomasem Alvou Edisonem, se podílel i na výrobě první žárovky – proto se jí ze začátku říkalo *járovka*. Dále vymyslel dvousměrnou lokomotivu pro jízdu tam a zpátky, využíval ležících pacientů k pohonu dynama, inovoval pštrosy jako tažné ptáky a vynalezl vagon k vyklápění vagonů. Věhlas získal Cimrmanův umělý pacient *Krankenstein*, jenž simuloval desítky nemocí (včetně několika nakažlivých), či víceúčelový tachometr automobilu, který ukazoval například krevní tlak řidiče nebo hladinu bílkovin v jeho moči.

V USA se Cimrman věnoval také umění a natáčel filmy. Mezi jeho díla patří mimo jiné *Stará noha* – tento snímek pojednával o člověkově, jehož pravá noha stárá rychleji než levá. Ve městě New Olomouc pak měla zaoceánskou premiéru *Mary Show*, Cimrmanem upravená *Maryša* od bratří Mrštíků.

---

¹⁴⁵ *Salón Cimrman aneb Šťastné a veselé Cimrmánoce* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 1999.

¹⁴⁶ *Salón Cimrman aneb Cimrman v Novém světě* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 1999.

5.3.4 *Salón Címrman uvádí Címrkino*

Címrmanologové v této hře přednesli informace o filmové tvorbě Járy Címrmana. Jeho první snímek dokumentoval průjezd vlaku tunelem – tento film se dochoval, a návštěvníci Salónu Címrman ho proto zhlédli na promítacím plátně. Představeny byly i děje dalších filmů: jako jsou *Nevlastní manžel*, psychologický thriller *Každý má svého Mouchu* nebo *Levoboček*. Posledně jmenovaný snímek pojednává o Leonovi, kříženci ženy a lva.

Címrman byl první, kdo na filmová plátna přinesl postavu Tarzana. V jeho podání se jmenoval Rašelin a nebyl vládcem džungle, nýbrž fantomem ukrajinských močálů. Rašelina se ujala ropucha a vychovala z něj vynikajícího atleta ve skoku o tyči. Címrman byl rovněž prvním, kdo natočil operu – což byl, jak říkají címrmanologové, zvláště v éře němého filmu unikátní nápad. Poznámka na okraj: v roce 1922 skutečně natočil Oldřich Kmínek němý snímek *Prodaná nevěsta*.

5.3.5 *Salón Címrman uvádí Címrman kontra Zimmermann*

V hrách Divadla Járy Címrmana i Salónu Címrman se objevují časté narážky na rakouského profesora Ericha Fiedlera (je rovněž vymyšlenou osobností). Zásadním rozporem českých a rakouských címrmanologů je otázka Címrmanovy národní příslušnosti: jestli byl Čech, nebo Rakušan. Zvláštním hostem tohoto představení byl Fiedlerův tiskový mluvčí Wenzel Glaser. „Ujišťujeme vás, že k vašemu národu chováme upřímné a vřelé vztahy. Určité výhrady máme pouze k činnosti Salónu Címrman a k jaderné elektrárně Temelín,“¹⁴⁷ zahájil svou řeč.

Glaser obvinil Salón Címrman z překrucování faktů a vyčítá mu, že se nezmiňuje například o Címrmanově vztahu k ženám: přitom fotil ženské akty a byl módním návrhářem. Čeští címrmanologové se zase ohrazují vůči Fiedlerově tvrzení, že Címrman byl samotář. Jiří Šebánek to vyvrátil ve své přednášce: „Není to pravda. Pořádal domácí večírky pro úzký okruh přátel. Nikdo z nich však nikdy nepřišel. Asi proto, že o tom nevěděli. Címrman totiž zásadně nikoho nezval. Nesnesl pomyšlení, že by někdo přišel z pouhé zdvořilosti.“¹⁴⁸

Glaser se zmínil o Címrmanových potomcích. Podle rakouských címrmanologů měl dcery Dolfi a Amálku a také syna Helmuta, přičemž Helmut pocházel z trojčat (zbylé dvě děti ale

---

¹⁴⁷ *Salón Címrman uvádí Címrman kontra Zimmermann* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 2000.

¹⁴⁸ Tamtéž

měly jiného otce). Címrman splodil podle Glazera i několik dětí v cizině: například v Japonsku. Čeští címrmanologové se od těchto poznatků zahraničních oponentů distancovali a časté slovní výpady na Glasera nakonec vyústily v jeho předčasný odchod ze sálu.

5.3.6 *Salón Címrman aneb Hudební mág Jára Címrman*

Semináře v této hře se týkaly výhradně Címrmanovy hudební tvorby. Jeho matka Marlen Jelínková měla hudební ambice – a aby dosáhla vyšších hlasových poloh, cvičila na vídeňském Riesenradu. Jenže v té době byla těhotná a jednou – právě na Riesenradu – při zpěvu árie porodila Járu. Ve svém referátu to okomentoval Miloň Čepelka: „Címrmanovu tvorbu lze proto považovat za vrozenou vadu.“¹⁴⁹

Címrmanovi pomohlo, že nemusel na vojnu. „Již tehdy se Járovi dostalo uznání. Byl uznán neschopným vojenské služby. Nedokázal totiž přimhouřit levé oko.“¹⁵⁰ Címrman se proto mohl věnovat hudbě, mimo jiné v Tibetu. Přednáškové texty doplňují ukázky Címrmanových písní (např. *Epidemia mia*), které herci za živého hudebního doprovodu skupiny Radka Krampla interpretovali divákům.

V 80. letech se *Hudební mág Jára Címrman* hrál pod názvem *Jazzman Címrman*. Existuje dokonce zvukový záznam z roku 1985: vyšel na gramofonové desce od vydavatelství Panton a v roce 2011 na CD od Supraphonu. V Malostranské besedě tehdy účinkovali: Jiří Šebánek, Karel Velebný a Václav Kotek. Hudbu, kterou složil Velebný, zahrálo uskupení *SHQ* (Velebný na klavír, Milan Vitoch na bicí, Antonín Viktora na kytaru a František Uhlíř na kontrabas). Některé skladby byly s textem (česky je zpíval sám Velebný), jiné bez něj.

Velebný v *Jazzmanu Címrmanovi* popisuje svoji cestu do Tibetu, kde objevil Címrmanovy jazzové skladby. Dále zjistil, že Címrman ve Lhase založil JaC klub. Název JaC se později skomolil na jazz. Címrman měl vliv na vývoj jazzu i v Americe, kde hrál v několika ragtimových kapelách. Existuje dokonce fotka skupiny, v níž Címrman působil. Není na ní ovšem poznat: byl sice jediným bělochem v kapele, hrál v ní ale načerno. Podstatnou část hry *Jazzman Címrman* tvoří rozhovory Šebánka s Velebným – ve stejné formě, jaké bývaly v

---

¹⁴⁹ *Salón Címrman aneb Hudební mág Jára Címrman* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 1999.

¹⁵⁰ Tamtéž

Nealkoholické vinárně U Pavouka. Interview, které se věnuje Cimrmanově vynálezu saxofonu, je dokonce z tohoto rozhlasového pořadu převzaté.

5.3.7 *Salón Cimrman aneb Za Cimrmanem až do hrobu*

Salón Cimrman v tomto představení popisuje svoje několikaleté pátrání po hrobu Járy Cimrmana. Nejenže se totiž nevědělo, kdy zemřel, ale také kde zemřel. Jiří Šebánek o náročnosti pátrání uvedl: „Všude tam, kde zaživa Jára nikdy nebyl, ho chtějí mít aspoň mrtvého.“¹⁵¹ Údajný hrob měl proto na několika místech: například v rumunských Karpatech, kde měl u náhrobního kamene postavenou dřevěnou konev, aby se mohl opláchnout, kdyby vstal z mrtvých. Někteří Finové pak tvrdí, že proslulý epos *Kalevala* sepsal sám Cimrman. Poté prý spáchal sebevraždu, protože věděl, že už nic lepšího v životě nenapíše.

Cimrmanologové hledali především na Kokořínsku. Nakonec zjistili – po exhumaci pozůstatků, že Cimrman má neoznačný hrob v Šemanovicích. Tam na sklonku života pobýval: v Šemanovicích chtěl postavit maják, protože ten neměla žádná obec na Kokořínsku. Radní byli proti, nakonec ale svolili alespoň ke stavbě celnice, i když také k tomuto nápadu byli zpočátku skeptičtí: Šemanovicemi totiž nevedla hranice. Cimrman však řekl: „Ale povede!“ Radní ji tedy postavili a v letech 1938 až 1945 tam hranice skutečně vedla.

5.4 Knižní tvorba Jiřího Šebánka a Salónu Cimrman

Základem pěti ze sedmi představení (výjimkou jsou *Za Cimrmanem až do hrobu* a *Cimrman kontra Zimmermann*), které odvysílala Česká televize, byly původní semináře Salónu Cimrman z 80. let. Některé z referátů jsou otištěny v knihách Jiřího Šebánka.

5.4.1 *Jára /da/ Cimrman*

Knih (Praha: Mladá fronta, 1970) představuje osobnost a dílo Járy Cimrmana formou přednáškových textů. Publikace je uvozena výroky známých osobností o Járu Cimrmanovi, například citátem Thomase Alvy Edisona: „Kéž by moje žárovky zářily tak jako on.“¹⁵² Protože kniha vyšla už v roce 1971, jsou v ní přednášky v podobě, jak se četly v prvních letech Divadla Járy Cimrmana. Od té doby se v textech udělaly změny: jsou buď zkrácené,

¹⁵¹ *Salón Cimrman aneb Za Cimrmanem až do hrobu* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 2000.

¹⁵² ŠEBÁNEK, Jiří, Zdeněk SVĚRÁK, Ladislav SMOLJAK a Karel VELEBNÝ. *Jára (da) Cimrman*. Praha: Mladá fronta, 1970. ISBN 23-066-70. Str. 6

některé referáty se nečtou vůbec, případně byly vyškrtuty po odchodu Jiřího Šebánka z Divadla Jára Cimrmana a s tím souvisejícím koncem *Domáci zabijačky*.

5.4.2 *Byli jsme a buben*

Tato publikace (Praha: PANTON, 1988) se zaměřuje převážně na hudební dílo Jára Cimrmana a zabývá se jeho vlivem na jazz v Tibetu i v Americe. Dále jsou v ní přednášky o Cimršantánu nebo o filmech a vynálezech Jára Cimrmana. Nechybějí fotografie a ilustrace, tak jako v dalších knihách Jiřího Šebánka. Kniha není jen souhrnem výkladů o Járovi Cimrmanovi, jsou v ní také rozhovory mezi Jiřím Šebánkem a Karlem Velebným, které přímo navazují na humor Nealkoholické vinárny U Pavouka, přičemž některé pasáže byly odtud převzaty.

5.4.3 *Já, Jára Cimrman*

V podtitulu stojí, že se jedná o nejupravnější sborník o životě a díle Jára Cimrmana. Publikace (Plzeň, Západočeské nakladatelství, 1991) popisuje jeho život a vynálezy, zmíněny jsou i detaily, které se nevešly do divadelních her: například, že Cimrmanův otec Leopold pocházel z Jihlavy. Ve sborníku jsou dobové fotografie a portréty s fiktivními popisky, náčrtky Cimrmanových vynálezů, výňatky z jeho děl a deníků nebo přepisy bajek a pohádek (včetně pohádky *O dvouhlavé princezně a bezhlavém rytíři*). V knize jsou zároveň přednášky Salónu Cimrman: o Cimrmanově filmovém díle nebo o sporech českých cimrmanologů s rakouskými protějšky. Jiří Šebánek zpracoval do sborníku také medailonky jiných osobností vědy včetně Leonarda da Vinciho. „Ten bývá často právem přirovnáván k Járovi da Cimrmanovi. Neprávem k Vasco de Gamovi,“¹⁵³ píše se ve sborníku.

5.4.4 *Za Járou Cimrmanem až do hrobu*

Kniha (Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 2001) je doslovným přepisem seminářů ze hry *Za Járou Cimrmanem až do hrobu* a je doplněná fotkami, které se promítaly divákům na plátně.

---

¹⁵³ ŠEBÁNEK, Jiří. *Já, Jára Cimrman*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1991. ISBN 80-7088-026-0. Str. 40

6 Srovnání Divadla Jára Cimrmana a Salónu Cimrman

6.1 Formy her

Představení Divadla Jára Cimrmana jsou rozdělena na dvě části: úvodní přednášku o Cimrmanově životě a na dramatické předvedení jeho díla. Salón Cimrman zvolil odlišnou formu: četly se jen semináře, případně se dělaly rozhovory, a to vše doprovázela hudba Karla Velebného, Lud'ka Švábenského nebo Radka Krampla. Žádnou jednoaktovku – ani Šebánkovu *Domáci zabijačku* – Salón neuváděl. „Jirka za mnou přišel s tím, že nechce budovat další divadlo, nehodlá S+S konkurovat, ale že by rád vytvořil malý soubor, který bude Cimrmana uvádět pomocí světelných obrazů a přednášek,“¹⁵⁴ uvedl Čepelka. Referáty Salónu Cimrman trvaly dvakrát 45 minut. Mezi první a druhou částí semináře byla přestávka. Podobnou délku mají hry (včetně jednoaktovky) v Divadle Jára Cimrmana.

Salón Cimrman doplňoval referáty fotografiemi a videi – audiovizuální dokumenty ještě zesilují mystifikační charakter přednášek. Divadlo Jára Cimrmana promítá fotografie v zásadě jen při hře *Akt*, na jehož semináři se autorsky podílel Šebánek. Po jeho odchodu už divadlo práci s projektorem nerozvíjelo. „Jirka fotografie většinou čerpal z časopisu *Zlatá Praha*. Filmy, které jsme hráli, jako je třeba *Kapitán Němo*, dělal kameraman Jan Osten,“¹⁵⁵ uvedl Karel Bartoníček. Dalším zdrojem fotografií z Rakouska-Uherska byl časopis *Český svět*.

V Salónu Cimrman i v Divadle Jára Cimrmana si přednášející vzájemně vykají a oslovují se akademickými tituly: například *profesore Čepelko* nebo *docente Šebánku*. Je to další z detailů, který mystifikuje diváky.

Zatímco v Divadle Jára Cimrmana nejsou písně časté a jsou krátké (s výjimkou hry *Cimrman v říši hudby*), skladby v Salónu Cimrman byly i několikaminutové a hudební stránka byla stejně důležitá jako seminář. Hrály se jak skladby jazzového stylu, tak i ty, které připomínaly lidové písně a měly český text. Pro vysílání v České televizi (jindy ne) se do nich herci stylizovali – oblékli si kostým, sedli si do houpacího křesla nebo si zapálili dýmku. Protože v

---

¹⁵⁴ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnítko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 194

¹⁵⁵ Viz příloha I, str. 84

Salónu Címrman stejně jako v Divadle Járy Címrmana neúčinkovaly ženy, při interpretaci písní se ženských rolí ujali muži, kteří si nasadili paruku či části dámského oblečení.

Salónu Címrman jsou v recenzích nejčastěji vyčítány dramaturgické nedostatky, které se projevíly zejména v televizní inscenaci her. Pražské kluby pro něj byly přirozenějším prostředím. „Zatímco Svěrák se Smoljakem se zcela cílevědomě pokusili vystavět nějakou poetiku a žánrový oblouk, Jirka buď inspiraci měl, nebo neměl, a byl tak schopen naordinovat Címrmanovi do hlavy a do úst úplně cokoliv. Měl skvělou invenci, ale byl ochoten podléhat jí neukázněně,“¹⁵⁶ myslí si Čepelka.

Jednotlivé referáty Salónu Címrman měly vždy jedno nosné téma: například Címrmanovu hudební či filmovou tvorbu. Představení ale neměla výstavbu klasického divadelního dramatu: byl to souhrn po sobě jdoucích referátů. Náznak dějové linky mají pouze hry *Címrman kontra Zimmerman* a *Za Címrmanem až do hrobu*, v nichž se postupem času dospívá k jistému závěru a hra graduje. V prvním případě končí vyhnáním tiskového mluvčího Ericha Fiedlera, ve druhém pak slavnostním oznámením nálezu Címrmanova hrobu.

6.2 Organizace divadel

Divadlo Járy Címrmana mělo angažmá na několika místech v Praze. Začínalo v Malostranské besedě, poté se vinou politické situace v normalizačním Československu několikrát stěhovalo: působil v Redutě (1972-1974), na přelomu let 1974 a 1975 nemělo stálé působiště, poté se přemístilo do Branické ulice na Praze 4 (1975-1983), dále účinkovalo v divadle Solidarita (1983-1992) a od roku 1992 sídlí na Žižkově ve Štítného ulici. Kromě toho Divadlo Járy Címrmana pravidelně hostovalo a hostuje po České republice.

Salón Címrman domovskou scénu nikdy neměl. Nejčastěji vystupoval v Divadle v Řeznické (tam se v roce 1975 krátce uchýlilo i Divadlo Járy Címrmana), střídal i další pražské kluby a divadla. Jezdil také po republice – o organizaci zájezdů se starali manažeři Václav Kotek a jeho nástupce Slávek Jiša. Na natáčení pro Český rozhlas a Českou televizi našel Salón Címrman azyl v Šemanovicích, obci na Kokořínsku.

---

¹⁵⁶ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnátko aneb S Címrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 34

Salónu Cimetrman k představení stačily pult pro přednášení referátů, promítač fotografií a v ideálním případě klavír. Další hudební nástroje si vozili hudebníci s sebou. Přesuny Divadla Járy Cimrmana byly kvůli kulisám logisticky náročnější.

Zatímco Ladislav Smoljak byl režisérem s jasnou vizí, režie Salónu Cimetrman byla volnější. Souvisí to s formátem představení: četly se referáty, hrála muzika, promítaly se fotografie, ale jednoaktovka se neuváděla. „My jsme v podstatě režiséra neměli. Jirka Šebánek řekl, kdo co má číst, jak to má vypadat, a pak to běželo. Jirka nás každopádně hlídal, abychom byli co nejvíc civilní. Samozřejmě mnohdy nás to strhlo. Vždycky povídal: ‚Ne abyste tam dělali nějaké vopičky‘. Jardovi Pacovskému říkal, ať nespejbluje... A mně zase radil, ať to říkám, jak kdybych seděl U Zlatého tygra,“¹⁵⁷ uvedl člen Salónu Cimetrman Karel Bartoníček. „Jinak jsme si sami radili jeden druhému, kdy přidat a co zdůraznit, aby to zabralo. Hlavně texty k diapozitivům nebo k filmu musely sednout v pravý moment, a ne třeba do potlesku.“¹⁵⁸

U obou souborů – na rozdíl od jiných kulturních fenoménů Osvobozeného divadla (viz *forbíny* Voskovce a Wericha) a Semaforu – docházelo k improvizaci výjimečně. „Nebylo to potřeba. Navíc jsme museli dávat pozor na text, protože na sebe věci navazovaly,“¹⁵⁹ řekl Bartoníček.

Protože Salón Cimetrman účinkoval především v klubech, diváci sedávali u stolků (přičemž ne všechny židle bývaly otočené přímo k jevišti) a během představení se mohli občerstvovat. Na podobném principu fungovalo v začátcích i Divadlo Járy Cimrmana. Prostředí během premiéry *Aktu* popsala novinářka Jiřina Tůmová: „V Malostranské besedě vás přivítá pětadvacet stolů, na nichž stojí a svítí (!) nádherné petrolejové lampy. Šaty dělají člověka, prostředí náladu. Smíte si dát sklenku vína, kávu, polévku, smíte si prohlédnout výstavku Cimetrmanovy pozůstalosti, smíte se obdivovat Mistrově všestrannosti, až vás členové Společnosti pro rehabilitaci osobnosti a díly Járy da Cimetrmana budou seznamovat s dosavadními výsledky vědeckého bádání nad dílem, které se rozvětjuje tak, jak se naposledy rozvětвило snad jen dílo Leonarda da Vinciho.“¹⁶⁰

---

¹⁵⁷ Viz příloha I, str. 84

¹⁵⁸ Tamtéž

¹⁵⁹ Tamtéž, str. 83

6.3 Humor

Zdeněk Svěrák s Jiřím Šebánkem si při psaní scénářů Nealkoholické vinárny U Pavouka rozuměli a doplňovali se.¹⁶¹ Jejich humor se ovšem lišil: Svěrákův byl laskavý, Šebánkův pak drsný, černý a absurdní. „Šebánek říkal, že je buď humor, nebo laskavost. Že to stojí proti sobě,“¹⁶² popsal Čepelka.

Šebánek se nevyhýbal temnějším a nezvyklým polohám humoru. Salón Cimetrman byl alternativní scénou, která se nesnažila zaujmout *mainstream*. Divadlo Járy Cimrmana bylo pro většinu společnosti přístupnější. „Byly dva tábory, Šebánkův samozřejmě mnohem menší. Na Salón chodili doktoři, muzikanti, intelektuálové, zatímco divadlo pojímalo celou společnost. Myslím, že ten, kdo Divadlo Járy Cimrmana nesnáší – i takoví lidé existují – nepovažuje za příliš vhodné o své nelibosti veřejně mluvit. Ano, na naší oblibě se bezesporu trochu podílí snobárna. Toho byl Salón ušetřen,“¹⁶³ uvedl Čepelka.

I Salón Cimetrman si našel početnou cílovou skupinu a jeho publikum se bavilo. „Byl to jiný, osobitý Šebánkův humor, nepřiliš vyvážený, chvíli jakoby normální, pak totální nonsens. A Karel Velebný, to byla osobnost! Stačilo, aby přišel, usmál se, hodil obličej do publika, a lidi byli jeho,“¹⁶⁴ vypráví Čepelka. „Dokonce se občas ozývaly hlasy, že je to lepší než divadlo. (...) Šebánek jistě potřeboval nějakou satisfakci, a když někteří řekli, že tohle je ten pravý Cimetrman, byl spokojen a potěšen.“¹⁶⁵

Příklad absurdity humoru Salónu Cimetrman:

ŠEBÁNEK: „Jak jste pane Velebný vůbec přišel na to, že Jára Cimetrman byl jazzman?“
VELEBNÝ: „Na to jsem přišel vylučovací metodou. Prostě a jednoduše jsem si řekl, že je vyloučené, aby jazzmanem nebyl.“

---

¹⁶⁰ WEIGEL, Jaroslav, Zdeněk SVĚRÁK a Ladislav SMOLJAK. *Divadlo Járy Cimrmana, divadlo, které se proslavilo*. Brno: CPress, 2014. ISBN 978-80-264-0324-1. Str. 5

¹⁶¹ SVĚRÁK, Zdeněk et al. *Půlstoletí s Cimetrmanem: Legendární divadlo z odvrácené strany*. Praha: Paseka, 2016, 128 s. ISBN 978-80-7432-724-7. Str. 14

¹⁶² PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnítko aneb S Cimetrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 201

¹⁶³ Tamtéž, str. 197

¹⁶⁴ Tamtéž, str. 196

¹⁶⁵ Tamtéž, str. 197

ŠEBÁNEK: „No vám třeba tato metoda stačí, ale k tomu abyste přesvědčil širší veřejnost, bude asi zapotřebí, abyste předložil nějaké pádnější důkazy.“

VELEBNÝ: „No, já nevím... Já si myslím, že v dnešní době má každý svých starostí dost.“¹⁶⁶

ŠEBÁNEK: „Pane Velebný, mohl byste nám některou z těch Cimrmanových skladeb, co jste si přivezl z Tibetu, zahrát?“

VELEBNÝ: „Ale samozřejmě. S nesmírnou rozkoší. Nejen, že bych je zahrál, ale já bych si je dovolil i zazpívat.“

ŠEBÁNEK: „No, co se dá dělat.“¹⁶⁷

Salón Cimrman využíval především *slovní a myšlenkový humor*. „Při myšlenkovém humoru humorný účinek vzniká ze stylisace myšlenek. Myšlenky jsou stavěny tak, že vzniká mezi nimi úmyslná nelogičnost, nebo jsou vedeny ad absurdum, k závěrům zřejmě nemožným,“¹⁶⁸ definuje Ústav pro jazyk český.

V Divadle Járy Cimrmana bývá vedle *slovního a myšlenkového humoru* také *situační* (například vyrušování od techniků při přednáškách). V jednoaktovkách pak herci rozesmívají diváky mimikou, zvláštními tanečky nebo intonací hlasu. „I když cimrmanovský humor je v první řadě literární (parodie vědeckého a tzv. populárně-vědeckého jazyka, zvýrazněná klišé pedagogické hantýrky atd.), jeho divadelní interpretace není zdaleka zanedbatelná,“¹⁶⁹ napsal Jan Kerbr v roce 1994 v časopise *Svět a Divadlo*. „Doménou Smoljaka a Svěráka je především slovo. Tvůrčím způsobem vstřebali rutinní klišé různých jazykových sfér (pedagogické, vědecké, politické, psychologické, filozofické, rozhlasové či televizně popularizační a zpravodajské). Osvojili si základní schémata literárních i divadelních žánrů (detektivka, pohádka, opera, opereta) a ‚zlehčují‘ jejich standardní logiku. Se zažitými (a unavujícími) slovními spojeními nepředvádějí tak důslednou dekompozici jako např. Václav

---

¹⁶⁶ ŠEBÁNEK, Jiří a Karel VELEBNÝ. *Jazzman Cimrman* [zvukový záznam na CD]. Praha: Supraphon, a. s., 2011.

¹⁶⁷ Tamtéž

¹⁶⁸ BEČKA, Josef. Komika a humor v jazyce. In: *Naše řeč – Ústav pro jazyk český* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3967>

¹⁶⁹ KERBR, Jan. Cimrmani. In: *Žižkovské divadlo Járy Cimrmana* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <https://www.zdjc.cz/56/o-divadle/historie/cimrmani>

Havel, jejich umělecká ctižádost je jiného druhu. Bohatě strukturovaným literárním humorem jako by prostupovala ontogeneze českého skeptického intelektuála.“¹⁷⁰

Humor Salónu Cimrman je podobnější tomu z Nealkoholické vinárny U Pavouka. Ostatně z tohoto rozhlasové pořadu Salón Cimrman některé rozhovory převzal. „Šebánkův humor je černější, humor Svěrákův naopak tenduje spíš k laskavosti. V Salónu nebývá laskavý fraškový aspekt, úsměvná parodie, kdy si autoři dělají legraci z něčeho, co mají rádi, v čem je jim zároveň dobře,“¹⁷¹ zjistila ve své vědecké práci Eva Formánková.

Salón Cimrman i Divadlo Jára Cimrmana primárně nedělaly politickou satiru. Reakce na dobu, v níž tvořily, se však v hrách objevují – ať už za komunismu, tak po pádu totality.

Příklady politické satiry u Divadla Jára Cimrmana:

SVĚRÁK: „Tito mužové se nepochybně domnívali, že celá soutěž bude pro ně hladkou záležitostí, při níž si navzájem pochválí svá vlastní díla a rozdělí se o ceny. Jak to tak chodí. Tedy... Jak to tak chodilo.“¹⁷²

PTÁČEK: „Co by to mohlo znamenat? Prodám důl, no.“

FRANTIŠEK: „Třeba ho neprodáte, třeba vám ho vezmou.“

PTÁČEK: „Mladý pane, viděl jste někdy důl? To je díra v zemi, chodby tak a tak (*ukazuje svislý a vodorovný směr*). Prosím, peněženku mi můžou vzít, kočár mi můžou vzít. Ale důl? Ten se může zatopit, zasypat, ale nikdo vám ho nemůže vzít. (*Smrtka se zasměje.*)“¹⁷³

Příklad politické satiry u Salónu Cimrman:

RAKOUSKÝ CIMRMANOLOG WENZEL GLASER: „Ujišťujeme vás, že k vašemu národu chováme upřímné a vřelé vztahy. Určité výhrady máme pouze k činnosti Salónu Cimrman a k jaderné elektrárně Temelín.“¹⁷⁴

Salón Cimrman je satirický především vůči společnosti. Například v knize *Já, Jára Cimrman* Jiří Šebánek prostřednictvím Cimrmanových zápisků kritizuje špatné vlastnosti člověka: jako

---

¹⁷⁰ KERBR, Jan. Cimrmani. In: *Žižkovské divadlo Jára Cimrmana* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <https://www.zdjc.cz/56/o-divadle/historie/cimrmani>

¹⁷¹ FORMÁNKOVÁ, Eva. *Z Vinárny do salónu. Cimrmanismus aneb mystifikace, která sama sebe prozrazuje*. Bohemica Olomucensia 1 – Symposiana, 1. vydání, 2011, ISSN:0231-634X. Str. 172

¹⁷² SMOLJAK, Ladislav; SVĚRÁK, Zdeněk. *Hry a semináře*. Praha: Paseka, 2010, ISBN 978-80-7432-036-1. Str. 89

¹⁷³ Tamtéž, str. 286

¹⁷⁴ *Salón Cimrman aneb Cimrman kontra Zimmermann* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 2000.

jsou závist nebo lhaní do očí. V Divadle Járy Cimrmana k takto otevřené kritice společnosti nedochází. Souvisí to i s Šebánkovými životními zkušenostmi. „Neměl příliš rád lidstvo, byl jím zklamán. (...) Ne že by byl zlý, ale na lidech viděl spíš tu horší stránku, kdežto Svěrák vidí hlavně to dobré, někdy i tam, kde to vidět jen chce,“¹⁷⁵ tvrdí Čepelka. Sám Šebánek v roce 2001 pro časopis *Story* uvedl: „Moje žena vám v podstatě dosvědčí, že jsem smutný člověk. Leckdo jí říká: S tím tvým mužem musí být doma sranda. Bohužel já jsem zádumčivý, pochmurný, já tady v tom světě nevidím důvod k úsměvu.“¹⁷⁶

Dalším rozdílem mezi Divadlem Járy Cimrmana a Salónem Cimrman je výskyt černého humoru. Ten se objevuje v hrách obou divadel (viz postava Smrtky ve hře *Posel z Liptákova* od Divadla Járy Cimrmana), v Šebánkově souboru nicméně častěji a v drsnější podobě. Ostatně už Šebánkova *Domácí zabijačka* se tématem a spoustou mrtvol vymykala pozdějšímu směřování Divadla Járy Cimrmana.

Příklady černého humoru v Salónu Cimrman:

ZÁKRAVSKÝ: „Cimrman reportáž z požáru, který dávno vyhasl, sice nenapsal, ale při pohledu na spáleniště přišel na myšlenku, že takový úsporný způsob pohřbívání by se dal uplatnit, i když nehoří.“¹⁷⁷

BARTONÍČEK: „Šla nanyka do zelí, našla tam dvě mrtvoly.“¹⁷⁸

BARTONÍČEK: „Poslední heslo v Cimrmanově Slovníku naučném je Funus. Zastával totiž názor, že funusem všechno končí a pak už dál nemá cenu ani žít.“¹⁷⁹

6.4 Životopis a vlastnosti postavy Járy Cimrmana

Základní životopisné údaje Járy Cimrmana jsou u obou souborů totožné – Cimrman byl vídeňským Čechem, jehož matka byla rakouská herečka a otec českým krejčím. Neví se, kdy se narodil a kdy zemřel. Pozůstalost do té doby neznámého génia objevil v roce 1966 Karel Velebný – tato příhoda je popisována v Nealkoholické vinárně U Pavouka, v Divadle Járy Cimrmana a později i v Salónu Cimrman.

---

¹⁷⁵ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnítko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 193

¹⁷⁶ Story výstřižek J.Šebánek. In: *Archiv Divadla Járy Cimrmana* [online]. [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <http://www.cimrmanarchiv.cz/dokumenty/story-vystrizek-j-sebanek-2/>

¹⁷⁷ *Salón Cimrman aneb Cimrman v Novém světě* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 1999.

¹⁷⁸ *Salón Cimrman aneb Cimršantán* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 1999.

¹⁷⁹ *Salón Cimrman aneb Šťastné a veselé Cimrmánoce* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 1999.

Zatímco v Divadle Jára Cimrmana se neví, jestli Cimrman přežil první světovou válku, u Salónu Cimrman byl tvůrčí i ve 20. letech.¹⁸⁰ Badatelé z Šebánkova souboru dále objevili Cimrmanův hrob a mají také nahrávku jeho hlasu – Cimrman se omylem nahrál, když pracoval v laboratoři s Thomasem Alvou Edisonem.

Rozdíly jsou také v šíři Cimrmanova díla. Divadlo Jára Cimrmana sledovalo především Cimrmanovu dramatickou činnost. Mimo jiné z toho důvodu, že druhou polovinu představení tvořily adaptace Cimrmanových her. Šebánek dostával Cimrmana do absurdnějších situací: byl nejen vynálezcem a umělcem, ale třeba i módním návrhářem, učitelem krasobruslení, vynalezl kuželky, pracoval v cirkuse nebo rozšířil jazz po Asii i Severní Americe. „Podle Šebánka byl Jára velmi svobodomyšlný. Bez ohledu na konvence si dělal své. Zatímco zejména Svěrákův Cimrman je otevřený všemu kladnému, co ho v životě potká. Ono sémě laskavého humoru tam rozhodně je,“¹⁸¹ uvedl Čepelka.

Zatímco u Divadla Jára Cimrmana se Cimrman pohybuje především v Rakousku-Uhersku, případně v okolních evropských zemích (ale najdou se i výjimky viz hra *Afrika*), Šebánkův Cimrman cestoval po celém světě. Znají ho tedy skoro všude, o čemž svědčí Kluby přátel Jára Cimrmana v Bolívii či v Laponsku. V zahraničí se Cimrman dokonce proslavil dříve než v Čechách.¹⁸² V podání Svěráka se Smoljakem má spíš lokální význam, protože v cizině je neznámým a zneuznaným géniem.

Salón Cimrman hovořil o Cimrmanovi jako o Járovi da Cimrmanovi. V Divadle Jára Cimrmana se přídomek *da* objevuje výjimečně (především v *Aktu*, na jehož přednáškové části se podílel právě Šebánek). „Byl to Šebánkův výmysl, vsuvka *da* měla odkazovat na to, že Cimrman byl polyhistor, trochu jako Leonardo da Vinci. Ovšem vídeňský matrikář prý vládl natolik nejistým rukopisem, že se vlastně neví, jestli je v matrice napsáno Jára da, nebo Jar da. Možné je oboje. Smoljakovi se *da* nelíbilo. Ze začátku mlčel, ale posléze dával víc a víc

---

¹⁸⁰ ŠEBÁNEK, Jiří a Karel VELEBNÝ. *Byli jsme a buben: O hudebním a jiném díle Jára Cimrmana*. Praha: PANTON, 1988. ISBN 35-002-88. Str. 46

¹⁸¹ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnítko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 193

¹⁸² ŠEBÁNEK, Jiří a Karel VELEBNÝ. *Jazzman Cimrman* [zvukový záznam na CD]. Praha: Supraphon, a. s., 2011.

najevo, že se mu to zajídá, tudíž se da pozvolna vytrácelo,“¹⁸³ objasnil Miloň Čepelka. V Salónu Cimrman se rovněž objevují narážky na překlad německého jména Zimmermann, které znamená tesař. „Jára Cimrman říkával sám o sobě s oblibou: ‚I mistr Tesař se utne‘,“¹⁸⁴ stojí v Šebánkově knize *Byli jsme a buben*.

Oba Cimrmani mají vztah k hudbě – v Salónu nejen ke klasické, ale hlavně k jazzu. Salón tak mohl využívat hudebních schopností Karla Velebného a hrál pro publikum jazzové skladby. Žižkovské divadlo zůstalo pouze u klasické hudby: operet nebo oper jako je *Úspěch českého inženýra v Indii*.

Ladislav Smoljak se Zdeňkem Svěrákem natočili o Cimrmanovi celovečerní film *Jára Cimrman, ležící spící* (1983, r. Ladislav Smoljak, Filmové studio Barrandov). Cimrmana hrál Zdeněk Svěrák. „Šebánek to považoval za zradu prvotního ideálu. Cimrman měl být člověk, o kterém se neví, jak vypadal. (...) Šebánek by měl největší plezír z toho, kdyby si celá společnost myslela, že Cimrman skutečně existoval. I to byl důvod, proč se nechtěl smířit s cimrmanovskými filmy, které to celé dost prozradily,“¹⁸⁵ řekl Čepelka.

---

¹⁸³ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnítko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 26

¹⁸⁴ ŠEBÁNEK, Jiří a Karel VELEBNÝ. *Byli jsme a buben: O hudebním a jiném díle Járy Cimrmana*. Praha: PANTON, 1988. ISBN 35-002-88. Str. 10

¹⁸⁵ PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnítko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 211

7 Média a Salón Cimetrman

7.1 Dobová média o Salónu Cimetrman

Současná média se Salónu Cimetrman až na výjimečné případy nevěnují, mimo jiné proto, že Salón už aktivně nepůsobí. Zájem novinářů o Šebánkův soubor ale nebyl velký ani v 80. letech. „Noviny o nás moc nepsaly. Na žádné konkrétní články si ani nepamatuji,“¹⁸⁶ řekl člen Salónu Cimetrman Karel Bartoníček. Už tehdy bylo mnohem více článků o Divadle Járy Cimetrmana. „I proto, že šli do filmu. My jsme je ale jako konkurenci nebrali,“¹⁸⁷ uvedl Bartoníček. Salón Cimetrman ostatně o slávu nestál. „My jsme si hleděli svého. Byli jsme rádi, že lidi chodí a máme vyprodáno. On Jirka nebyl ochotný žádného kompromisu, to znamená třeba podlézat publiku nebo jít do moc masitých médií, jak jsme jim říkali. Byli jsme takoví mravenci,“¹⁸⁸ vysvětlil Bartoníček.

Zatímco na Divadlo Járy Cimetrmana byly pravidelně pozvánky v denním tisku (např. v *Mladé frontě*), o představeních Salónu Cimetrman se potenciální diváci dozvídali hlavně na plakátech. „V klubech bývalý každý měsíc plakáty. To stačilo. Zájezdy pak sháněli manažeři a většinou bylo vyprodáno,“¹⁸⁹ nastínil Bartoníček.

Členem Salónu Cimetrman byl i novinář Jaroslav Pacovský, výrazná osobnost tehdejší československé žurnalistiky. Přestože měl mnoho kontaktů v médiích, k propagaci Salónu je nevyužíval. „My jsme to neřešili. Byli jsme rádi, že míváme vyprodáno, tak co...“¹⁹⁰ řekl Bartoníček. „Jarda Pacovský byl každopádně výjimečnou osobností. Byl spisovatel a psal i knížky literatury faktu. Například o zlatě, Národním divadle... Dneska je Wikipedia, ale on to měl všechno v hlavě. Když jsme něco potřebovali vědět, on většinou všechno znal.“¹⁹¹

---

¹⁸⁶ Viz příloha I, str. 85

¹⁸⁷ Tamtéž

¹⁸⁸ Tamtéž

¹⁸⁹ Tamtéž

¹⁹⁰ Tamtéž

¹⁹¹ Tamtéž

V době, kdy Pacovský vystupoval v Salónu, byl redaktorem v dětském časopise *Sluníčko*. „Tam odešel po vyhazovu z *Mladého světa*. Protože, když přišli Rusáci, napsal článek o Václavském náměstí jako o křižovatce dějin... Přišla za ním soudružka z kádrového a říkala: ‚Jardo, nezlob se, my tě musíme vyhodit. Budeš ve Sluníčku.‘ A tak tam byl. I proto měl ten časopis tehdy takovou kvalitu: on třeba přišel za Ádou Bornem, že potřebuje ilustraci na titulní stránku, ale že na to má jen pět stovek. Born přesto souhlasil a řekl, že to pro děti samosebou udělá.“¹⁹²

Jiří Šebánek měl v posudku, že je *pravicový extremist*.¹⁹³ Ostatně proto mu byl znemožněn návrat do Divadla Jára Cimrmana. S normalizační cenzurou však neměl Salón Cimrman problémy. „Spadali jsme pod Pražské kulturní středisko. Za totáče nemohl někdo jen tak někam přijít a hrát divadlo. Muselo to být něčím kryté. Museli jsme samozřejmě projít schvalovacím řízením a soudruzi si prostudovali naše texty. Byly tam dvojsmysly, ale byly hezky zakamuflované. Nicméně v každém větším kulturním domě se vždy našel někdo, kdo nás sledoval,“¹⁹⁴ vypráví Bartoníček.

Ve druhé polovině 80. let vystoupil Salón Cimrman v prestižním *Štúdiu S* v Bratislavě. To po vystoupení Šebánkova souboru napsalo: „Obdivuhodné seminárne práce týchto popredných cimrmanológov nemali chybu, úzke miesta, kam by ich svetoví kolegovia, naviac necimrmanológovia, mohli zahnať do úzkych. Výsledky dvadsaťročných výskumov hýrili novými pohľadmi a kombináciami, ktoré za toto obdobie zo žiadnej pozostalosti majstra, s takou vedeckou vážnosťou vyvodili a predniesli z chuti sa smejúcemu, uspokojenému a vd'ačnému bratislavskému návštevníkovi *Štúdia S*.“¹⁹⁵

7.2 Nahrávky Salónu Cimrman

Salón Cimrman přerušil svoji činnost v roce 1989 a od té doby aktivně nepůsobil. Soubor se opět sešel na přelomu tisíciletí na přání Českého rozhlasu a České televize. Byla to právě

---

¹⁹² Viz příloha I, str. 84

¹⁹³ Story výstřižek J.Šebánek. In: *Archiv Divadla Jára Cimrmana* [online]. [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <http://www.cimrmanarchiv.cz/dokumenty/story-vystrizek-j-sebanek-2/>

¹⁹⁴ Viz příloha I, str. 84

¹⁹⁵ Rodinný archiv Karla Bartoníčka.

veřejnoprávní média, která ve zvukové a audiovizuální podobě uchovala odkaz Salónu Címrman pro další generace.

Česká televize – konkrétně Televizní studio Ostrava – v letech 1999 a 2000 natočila sedm dílů Salónu Címrman: *Címrman v Novém světě* (premiéra na ČT2 dne 30. 12. 2000), *Címršantán* (21. 7. 2001), *Címrkino* (28. 7. 2001), *Hudební mág Jára Címrman* (4. 8. 2001), *Címrman kontra Zimmermann* (18. 8. 2001), *Šťastné a veselé Címrmanoce* (25. 8. 2001) a *Za Címrmanem až do hrobu* (1. 9. 2001). Režisérem byl Martin Rek a hlavním kameramanem Jan Plesník. Scénáře napsal Jiří Šebánek.

Česká televize Salón Címrman několikrát reprízovala, naposledy v roce 2014. V iVysílání jednotlivé díly pro volné přehrání k dispozici nejsou. Záznamy her nevyšly ani na DVD nosičích, všechny jsou však dohledatelné na YouTube.com, byť pouze na neoficiálních a tedy nelegálních uživatelských kanálech.

Producentem a dramaturgem série byl Karel Spurný. „Původně jsem o cyklu neuvažoval. Chtěl jsem natočit toliko *Címršantán*, tedy přednášku o působení Járy Címrmana v kabaretech, jehož zkrácenou podobu jsem slyšel v Českém rozhlase na Silvestra 1998. Oslovil jsem Jiřího Šebánka, sešli jsme se, slovo dalo slovo – a já si odvážel hromadu libret tzv. seminářů Salónu Címrman,“¹⁹⁶ popisuje Spurný. „Následovala fáze selektivní, etapa společného připisování věci nových a škrtní starých... Zakladatel Salónu Címrman i ostatní protagonisté badatelského týmu přitom projevíli přání natáčet v kulturním minicentru Nostalgická myš v Šemanovicích u Kokořina, kde také vznikla ona původní rozhlasová silvestrovská nahrávka.“¹⁹⁷

Natáčení probíhalo během roků 1999 a 2000, jednotlivé díly byly odvysílány v letech 2000 až 2001. „Z ekonomických důvodů vznikaly vždy dva televizní scénáře současně a natáčely se souběžně dva pořady. Poté se půl roku pracovalo na dalším dvojáku,“¹⁹⁸ uvedl Spurný. Seminář *Za Címrmanem až do hrobu* vznikl speciálně pro Českou televizi. Salón Címrman v něm oznamuje, že v Šemanovicích objevil Címrmanův hrob. „Protože fotografie onoho hrobu

---

¹⁹⁶ SPURNÝ, Karel. Salón Címrman v médiích. In: *ČESKÁ TELEVIZE – Salón Címrman* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/saloncimrman/sebanek-salon.php>

¹⁹⁷ Tamtéž

¹⁹⁸ Tamtéž

se objevila i na obálce stejnojmenné Šebánkovy knížky (s podtitulem *Anabáze Cimrmanova šťastného konce*) stává se, že se dodnes každoročně na Járův hrob přijede podívat nějaká skupinka turistů,¹⁹⁹ uvedl Ondřej Suchý, který v Šemanovicích žije.

Na webu České televize je stále dostupný speciál o Salónu Cimrman (pod odkazem: www.ceskatelevize.cz/specially/saloncimrman). Na této internové stránce jsou základní informace o historii souboru, jeho protagonistech, přehled odvysílaných děl nebo fotky z natáčení.

Vydáno bylo i několik her Salónu Cimrman v audio verzi. V roce 2010 uvedl Radioservis do prodeje trojdílnou kolekci nahrávek ze Zlaté edice Českého rozhlasu: *Cimršantán aneb Exkurze do kabaretu Járy Cimrmana* (rok nahrávky 1998), *To nejhorší of Salón Cimrman* (2000) a *Jára Cimrman – Čech nebo Rakušan?* (2001). Hovoří v nich Jiří Šebánek, Miloň Čepelka, Karel Bartoníček, Martin Zákavský, Jan Klusák, Ondřej Suchý, Václav Glazar a účinkuje na nich hudební skupina *Vibe Fantasy* (Radek Krampfl, Pavel Razím, Vít Švec). Natáčelo se v Šemanovicích v kulturním centru Nostalgická myš.

V audio podobě je uchováno i představení *Jazzman Cimrman*. Nahrávka z roku 1985 původně vyšla na gramofonové desce ve vydavatelství Panton. Tento zvukový záznam později využil Supraphon a v roce 2011 uvedl hru do prodeje na CD. V ojedinělém záznamu Salónu Cimrman z jeho působení v 80. letech účinkují Jiří Šebánek, Václav Kotek a Karel Velebný.

7.3 Současná média o Salónu Cimrman

V současných médiích je Salón Cimrman zmiňován především v souvislosti s Divadlem Járy Cimrmana, zejména kvůli rozštěpení původního souboru. Salónu se tak dnešní média věnují zejména v podobě odbočky od hlavního tématu: ať už jsou to informace o historii Divadla Járy Cimrmana nebo články o jazzovém muzikantovi Karlu Velebném, v nichž jsou zmínky o jeho účinkování v Salónu.

Protože Šebánkův soubor ukončil svoji činnost krátce po pádu komunismu v Československu, článků o Salónu Cimrman je (nejen) v digitálním prostředí velmi málo. Pro srovnání: mediální

---

¹⁹⁹ SUCHÝ, Ondřej. ŠEBÁNEK Jiří (1930 - 2007). In: *Oficiální stránky Ondřeje Suchého* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.semanovice.cz/index.php?page=030&lang=cz&dt=16868&kt=4&psy=3192>

archiv *NEWTON Media*, který spravuje rozsáhlou databázi tuzemského mediálního prostředí, nabízí za posledních pět let při zadání hesel *Salón Cimrman* a *Salon Cimrman* (k 22. březnu 2018) sedmnáct odkazů, zato u pojmu *Divadlo Jára Cimrmana* hned 3 452.

Zprávu o úmrtí Jiřího Šebánka (4. dubna 2007) vydala Česká tisková kancelář a objevila se v nejvýznamnějších tištěných i digitálních médiích. Zdeněk Svěrák s Ladislavem Smoljakem po Šebánkově smrti napsali prohlášení, ve kterém vyzdvihli jeho přínos pro Divadlo Jára Cimrmana: „Budeme na něj vždycky vzpomínat jako na otce zakladatele.“²⁰⁰ Přívlastky *otec Jára Cimrmana* či *otec Divadla Jára Cimrmana* se objevily v titulcích několika článků (například v *Mladé frontě*). Ve stručnosti se připomínalo i Šebánkovo angažmá v Salónu Cimrman.

V roce 2011 vydal Supraphon reedici nahrávky z 80. let *Jazzman Cimrman*. Hudební publicista Pavel Klusák napsal pro *Lidové noviny* recenzi. V rámci novinářské etiky je vhodné dodat, že jeho otec Jan Klusák byl členem Divadla Jára Cimrmana (v letech 1969 až 1976) a jednou – při natáčení pro Český rozhlas – si zahrál i v Salónu Cimrman.

V úvodu své kritiky, kterou nadepsal *Ten druhý Cimrman*, představil Šebánkuv soubor: „Vystoupení Salónu Cimrman se odehrávala v menších klubech a na alternativních scénách, popularitou Divadlu Jára Cimrmana nemohla konkurovat a nejspíš ani nechtěla. Věhlas byl pak už úplně lhostejný hudebníku a jedinečnému neherci, který byl hlavním trumfem Šebánkova Salonu: Karlu Velebnému.“²⁰¹

Velebnému věnuje ve své recenzi několik odstavců. „(...) Vedle Šebánkových textů na tom mělo zásluhu i tajemné, minimalistické neherectví Velebného, který (věrný návykům z jazzu) na scéně občas raději improvizoval, než by se držel předepsané formule. Díky tomu, že myslel víceméně permanentně ve slovních hříčkách a elegantně usvědčoval své partnery v dialogu z vágního myšlení, bylo sledování Velebného zážitkem. ‚Nehraj při hraní!‘ – tak podle Velebného zněla poslední věta Cimrmanovy příručky pro hudebníky. Sám se jí bravurně a s

---

²⁰⁰ Otec Divadla Jára Cimrmana podlehl nemoci. In: *IDnes.cz* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: https://kultura.zpravy.idnes.cz/otec-divadla-jary-cimrmana-podlehl-nemoci-f1e-/divadlo.aspx?c=A070410_133515_divadlo_efl

²⁰¹ KLUSÁK, Pavel. Ten druhý Cimrman. In: *Lidové noviny* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/ten-druhy-cimrman-0zh-/noviny.aspx?c=A110219_000087_ln_noviny_sko&klic=241424&mes=110219_0

lehkostí držel jako jazzman i jako (ne)herec. (...) Osobnost Velebného jako by přímo přicházela z Címrmanova světa: a géniův svět je zblízka vždycky méně roztomilý a víc nepochopitelný, obtížný, pro leckoho nesnesitelný. Smoljak & Svěrák byli lepší vypravěči: avšak Karel Velebný byl duchem skutečnější Címrman.“²⁰²

Klusák dále porovnal humor Salónu Címrman s Divadlem Járy Címrmana. „Když Karel Velebný spustil s jazzovým kvartetem píseň *Vyměním zubní protézu, značka Z úst do úst*, divákům bylo jasné, že se ocitli na trochu jiném Címrmanovi. (...) Tohle byl Jára Címrman absurdnější, temnější a nevypočitatelnější. Nezajímalo ho rozeznávání motivů národní povahy: spíš se tu v bláznivých eskapádách předvádělo myšlení, které si nárokovalo svobodné přemety a nečekané úskoky. Když se Šebánek zeptá Velebného, zda by mohl přehrát část Címrmanovy skladby, Velebný korektně a minimalisticky odvětlí: ‚Mohl.‘ (...) Téma nemocí ústí v představení do různých poloh: od černého humoru přes recesisticky nechutné, překvapivé polohy (‚S výjimkou tasemnice nemám vyživovacích povinností...‘) až k docela silným narážkám na lidskou pomíjivost a smrt. V kruťácké písni *Epidemia mia*, litanii, jež vyjmenovává infekce a choroby, Velebný jako by vlídně oslovoval rány osudu, které jsou člověku životem vnuceny.“²⁰³

Na webu www.csfd.cz jsou desítky uživatelských komentářů a stovky hodnocení Salónu Címrman, přičemž nejčastěji mu jsou vyčítány dramaturgické nedostatky. Stejný názor se objevuje i v *Lidových novinách*. „Šebánek nevyškrtával slabší vtipy, nebyl silný dramaturg a externího spolupracovníka neměl. Proto jeho Címrman na lepších místech působí nespoutaně a nevypočitatelně, ale ve slabších chvílích se rozpadá,“²⁰⁴ napsal Klusák. „Už pro Velebného enigmatický zpěv absurdních textů ale stojí za zájem: i když si ji užije jiný typ publika než ten, který zná z paměti repliky z *Dobyti severního pólu*.“²⁰⁵

Podobně hodnotil Salón Címrman v *Divadelních novinách* Jan Kolář. „Zatímco Smoljak se Svěrákem vtiskli v průběhu času svému hrdinovi jistý charakter a sociální zázemí, Šebánkům

---

²⁰² KLUSÁK, Pavel. Ten druhý Címrman. In: *Lidové noviny* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/ten-druhy-cimrman-0zh-noviny.aspx?c=A110219_000087_ln_noviny_sko&klic=241424&mes=110219_0

²⁰³ Tamtéž

²⁰⁴ Tamtéž

²⁰⁵ Tamtéž

Cimrman je čiré abstraktum, muž bez vlastností a původu, v podstatě záminka ke komickým mystifikacím, často pořádně přitaženým za vlasy. Zatímco Smoljakovo a Svěrákovo divadlo se v originální komediální nadsázce dotýká českosti, našeho národního charakteru, Šebánkův salon zůstává uzavřen v prostoru tzv. čistého ‚bezpředmětného‘ humoru, o němž marně snili V+W v časech Vestpocketky. Především proto Salon Cimrman nikdy nedosáhl masové obliby Divadla Járy Cimrmana, byl pouze pro fajnšmekry, jimž nevadilo, že se Šebánkův humor občas pohybuje na hraně trapnosti. Vtipy à la *Josef Kajetán Textil* či *Profukovač hlavní Václav Fuka* bychom čekali spíše od žáků sedmé B než od renomovaného autora.²⁰⁶

Ohlas na CD *Jazzman Cimrman* se objevil i na zájmovém webu o hudbě *musicserver.cz*. „Jejich humor nesejde všem, je trochu víc pro intelektuály, je potřeba znát souvislosti v daném oboru. A tak tu slyšíme mnohem více absurdní rozhovory i absurdní souvislosti. Třeba skutečnost, že na to, že byl Cimrman jazzmanem, se přišlo vylučovací metodou (je vyloučené, aby Cimrman jazzmanem nebyl),“²⁰⁷ zmínil se redaktor Jan Průša, který ocenil hudební stránku Salónu Cimrman. „Díky svéráznému smyslu pro humor i skutečné hluboké znalosti daného žánru vznikají cimrmanovsky absurdní hudební kompozice, kde humor není jen ve slovech, ale i v notách.“²⁰⁸

Průša v závěru svého textu uvádí, že nahrávka *Jazzman Cimrman* může dnešnímu publiku připadat málo dynamická. „Je dobře, že bylo jedno z mála veřejných vystoupení Salonu Cimrman v roce 1985 zaznamenáno. Jeho historická cena není malá, i když v dnešní době může působit málo dynamicky, občas i nudně. Je to záznam pro ty nejryzejší cimrmanology. Pro ty, co potřebují mít střípky o Járovi Cimrmanovi seskládané všechny dohromady a nevdají jim, že na vytváření obrazu našeho největšího génia se podílejí dvě názorově i ideově odlišné party.“²⁰⁹

Ohlas na *Jazzmana Cimrmana* se objevil také v *Týdeníku rozhlas*. Protože ale toto periodikum spadá pod stejnou společnost, která CD s *Jazzmanem Cimrmanem* vydala, je článek od Milana

---

²⁰⁶ KOLÁŘ, Jan. Tříkrát z jednoho světa. In: *Divadelní noviny* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/trikrat-zjednoho-sveta>

²⁰⁷ PRŮŠA, Jan. Jeden okrajový pohled na Járu Cimrmana. In: *Musicserver.cz* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://musicserver.cz/clanek/33930/Salon-Cimrman-Jazzman-Cimrman/>

²⁰⁸ Tamtéž

²⁰⁹ Tamtéž

Šefla nutné brát s rezervou. „(...) Jiří Šebánek s Karlem Velebným chtěli s ‚konkurenčním‘ projektem Salón Cimrman už nezadržitelně rozjetou mystifikaci doplnit o svůj typ humoru, který byl o dost jiný než Svěrákův a Smoljakův, daleko víc přitakával absurditě a recesi, ale také improvizaci – jak by ne, když představení stála (vedle tu nápaditých, jindy trochu křečovitějších Šebánkových textů) na kapele muzikanta, který už od padesátých let zvláště v klíčové formaci *SHQ* spolupracoval snad s každým, kdo u nás v jazzu něco znamenal.“²¹⁰

Podobně jako ve výše uvedených recenzích i Šefl vyzdvihuje výjimečnou osobnost Karla Velebného. „Neobohacoval představení Salónu Cimrman jen o jazz, byť jeho muzikantský přínos byl zásadní. Jak dokumentuje dosud nešťastně opomíjené album, Šebánek v něm hledal partnera i spoluautora, v dialozích se snažil jeho málomluvný, nesmělý herecký projev i až umanutý sklon k hrátkám s jazykem (říkali tomu pochod, ale byl to spíš pohov‘) přetavit v neokázalou komiku. A v těch nejjiskřivějších okamžicích, třeba v badatelském příspěvku o Cimrmanově podílu na vzniku saxofonu (s váma je těžká řeč, vy si asi myslíte, že nejstarší saxofon je altsaxofon...‘), je Velebného neumělá úsečnost stejně osvěžující, jako zdůrazňované ‚neherectví‘ většiny protagonistů kultovního Divadla Jára Cimrmana.“²¹¹

---

²¹⁰ ŠEFL, Milan. Jára Cimrman, hedvábný, velebný. In: *Týdeník rozhlas* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: http://www.radioservis-as.cz/archiv11/12_11/12_porid.htm

²¹¹ Tamtéž

Závěr

Okolnosti u řady nejasností, které během práce vyvstaly, jsem si ověřil při osobním setkání s bývalým hercem Salónu Cimetrman Karlem Bartoníčkem, s nímž jsem konzultoval i zhotovený text. Pan Bartoníček mi objasnil chod tohoto divadelního souboru, jehož členy byly výrazné osobnosti tehdejšího kulturního života: Karel Velebný, Luděk Švábenský a další. Práce je nejen kompilací už známých faktů, ale objevují se v ní i nové informace, které dosud nikde dohledat nešly – zjistil jsem je až při vlastním bádání a při už zmíněném rozhovoru s Karlem Bartoníčkem.

Mezi nové informace patří soupis herců Salónu Cimetrman, jeho divadelních štací nebo některé životopisné údaje o Jiřím Šebánkovi. Jeden z hlavních cílů mé práce, to jest vytvořit ucelený materiál o Salónu Cimetrman, se tedy podařilo splnit. Pan Bartoníček navíc ze svého rodinného archivu poskytl unikátní dokumenty z činnosti Salónu Cimetrman – mimo jiné instrukce od Jiřího Šebánka, které uveřejňuji v příloze. Práce tedy nabízí unikátní pohled na Salón Cimetrman, proto věřím, že předsevzetí udělat kulturně prospěšnou práci, se mi podařilo naplnit. Může posloužit jako zdroj informací pro případné další vědecké a publicistické texty v souvislosti se Salónem Cimetrman.

V práci jsem porovnával Divadlo Járy Cimrmana se Salónem Cimetrman z několika hledisek. Velký rozdíl je v poetice těchto divadelních scén a v jejich humoru – Šebánkovy texty jsou absurdnější a jeho humor byl černější. Z těchto důvodů se lišila i publika obou souborů: Salón Cimetrman nebyl mainstreamový. Zatímco v Salónu hrála podstatnou roli jazzová hudba v podání Karla Velebného, v Divadle Járy Cimrmana má hudební složka okrajovější roli.

Od důkladnější komparace četnosti článků o Divadle Járy Cimrmana a Salónu Cimetrman, kterou jsem avizoval v bakalářské tezi, jsem nakonec upustil, protože o Salónu Cimetrman současná ani dobová média téměř nepíší. Předpoklad, že zájem tisku o Divadlo Járy Cimrmana byl už v 80. letech mnohem větší než o Salón, se nicméně potvrdil. Ostatně: Salón Cimetrman zájmu velkých médií nešel naproti a ani o něj nestál, vyprodáno totiž mívá i bez něho.

Zaměřil jsem se především na dobovou kritiku Divadla Járy Cimrmana (konkrétně her *Akt*, *Vyšetřování ztráty třídní knihy* a *Domáci zabijačka*) a dnešní recenze Salónu Cimetrman.

Zajímavým zjištěním bylo, že už v roce 1967 se o Divadle Jára Cimrmana psalo jako o zábavě pánů v nejlepších letech. Vzhledem k tomu, že v současnosti je mnoha hercům přes osmdesát let, to s odstupem času zní úsměvně.

Divadlo Jára Cimrmana se těšilo velkému zájmu médií už od první sezony. Psalo se o něm nejen v periodikách zabývajících se kulturou (*Mladý svět*, *Divadelní noviny* a jiné), ale i v denním tisku (*Mladá fronta*, *Večerní Praha* a další tituly). Roli v tom sehrálo několik faktorů: herci měli známé v redakcích, populární byl už rozhlasový pořad Nealkoholická vinárna U Pavouka a tvorba divadla byla jedinečná rozsahem a propracovaností mystifikace. Novináři často hráli hru s cimrmanology: o Járovi Cimrmanovi psali jako o skutečně existující osobě a dělali rozhovory s vymyšlenými osobami, jako jsou Evžen Hedvábný nebo Artuš Lefler.

Většina dobových recenzí *Aktu* byla pochvalných (byť ve *Svobodném slově* vyšel článek, ve kterém autor predikoval divadlu brzký konec), u *Vyšetřování ztráty třídní knihy* a *Domácí zabijačky* už byly ohlasy rozporuplnější. Obecně platí, že semináře o životě Jára Cimrmana hodnotila média bez výhrad, zatímco ohlasy na druhou část představení – jednoaktovku – bývaly kritičtější. Zajímavou myšlenku v souvislosti s Jářou Cimrmanem vyslovil spisovatel Josef Škvorecký: že legendární Jára bude nejtrvanlivějším hrdinou naší doby, protože všichni víme, že nebyl.

V dobovém tisku jsem rovněž hledal články o odchodu Jiřího Šebánka a Heleny Phillipové z Divadla Jára Cimrmana, obešlo se to ale bez senzačních zpráv.

Summary

The thesis is not only a compilation of already known facts about Salón Cimetrman, but there are also new pieces of information that could not be found anywhere - I have found them only after my own research and personal encounter with a former Salón Cimetrman actor Karel Bartoníček. The new information includes a list of Salón Cimetrman actors, places of theater performances or some biographical data about Jiří Šebánek. Mr. Bartoníček also provided unique documents about activities of Salón Cimetrman from his family archive. The thesis offers a unique view on Salón Cimetrman, it can serve as a source of information for any other scientific and journalistic texts in connection with Salón Cimetrman.

In this thesis, I compared the Jára Cimetrman Theater with Salón Cimetrman from several points of view. A considerable difference is in the poetics of these theater groups and in their humor - Šebánek's texts are more absurd and his humor was blacker. For these reasons, the audience of the two companies differed: Salón Cimetrman was not mainstream. In addition, jazz music performed by Karel Velebný played a significant role in Salón. In the Jára Cimetrman Theater, the musical component has a more marginal role.

A presumption that the interest of the press in the Jára Cimetrman Theater was already in the 1980s much larger than in Salón Cimetrman has been confirmed. Besides: Salón did not come forward for interest of the big media and did not care for it; it was sold out even without it. I focused mainly on the period criticism of the Jára Cimetrman Theater (specifically on plays: *Akt*, *Vyšetřování ztráty třídní knihy* and *Domácí zabijačka*) and recent reviews of Salón Cimetrman. An interesting finding was that as early as 1967, the Jára Cimetrman Theater was described as an entertainment of gentlemen in their prime years. Given that many of the actors are now over 80 years old, with hindsight it sounds humorous.

The Jára Cimetrman Theater has enjoyed a great interest of media since the first season. Not only periodicals dealing with culture (*Mladý svět*, *Divadelní noviny* and others), but also daily press (*Mladá fronta*, *Večerní Praha* and other titles) wrote about the Jára Cimetrman Theater. A number of factors played a role in this: the actors had acquaintances in the editorial offices, the radio program *Nealkoholická vinárna U Pavouka* was popular and production by the theater was unique in range and sophistication of mystification.

Most of the period reviews of *Akt* were complimentary (although in an article issued in *Svobodné slovo* the author predicted an early termination of the theater), *Vyšetřování ztráty třídní knihy* and *Domácí Zabijačka* had more contradictory reactions. In general, seminars on Jára Cimrman's life were appraised by the media without objections, while the review on the second part of the performance - one-act play- used to be more critical. An interesting idea in connection with Jára Cimrman was expressed by the writer Josef Škvorecký: that the legendary Jára will be the most enduring hero of our time, because we all know he did not exist.

Seznam literatury a pramenů

Citovaná odborná literatura a citované odborné práce

- ARISTOTELES. *Poetika*. 5. vydání. Praha: Orbis, 1962. ISBN 11-009-62
- BÉNICHOU, Paul. Corneille (Pierre). In: *Encyklopaedia Universalis: corpus 6*. Paris: Encyklopaedia Universalis, 1991. ISBN 2-85229-287-4.
- BORECKÝ, Vladimír. *Imaginace a kultura*. 1996. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-162-5.
- ČERNÁ, Lucie. *Mystifikace a intertextualita ve hrách Divadla Jára Cimrmana*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Kladný
- FORMÁNKOVÁ, Eva. *Z Vinárny do salónu. Cimrmanismus aneb mystifikace, která sama sebe prozrazuje*. Bohemica Olomucensia 1 – Symposiana, 1. vydání, 2011, ISSN:0231-634X.
- JUST, Vladimír. *Proměny malých scén*. Praha: Mladá fronta, 1984. ISBN 23-031-84.
- KOVALČUK, Josef. *Téma: autorské divadlo*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2009. ISBN 978-80-86928-61-6.
- LAZORČÁKOVÁ, Tatjana. *Čas malých divadel: O divadlech malých forem v šedesátých letech*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996.
- MALLAN, Kerry a Roderick MCGILLIS. Between a Frock and a Hard Place: Camp Aesthetics and Children's Culture. In: *Project MUSE* [online]. [cit. 2018-03-19]. Dostupné z: <https://muse.jhu.edu/article/194026>
- *Ottův slovník naučný – Pátý díl, heslo Couplet*. Praha: Jan Otto, 1892.
- POŘÍZKOVÁ, Lenka. *Mystifikace (nejen) v české literatuře 20. století*. Olomouc, 2012. Dizertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce PhDr. Pavel Janoušek, CSc.
- PYTLÍK, Radko. *Fenomenologie humoru: Aneb jak filozofovat smíchem*. Praha: Emporius, 2000. ISBN 80-86346-04-8. Str. 47
- ŠIMONOVÁ, Tereza. *Protagonisté Vinárny U Pavouka jako prototypy postav Divadla Jára Cimrmana*. Olomouc, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Doc. Mgr. Erik Gilk, Ph.D.
- VLAŠÍN, Štěpán a kolektiv. *Slovník literární teorie*. 2. rozšířené vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984. ISBN 22-141-84. Str. 239

Použitá populárně naučná literatura

- KOLEKTIV AUTORŮ. *Tady všude byl... Ladislav Smoljak*. Praha 4: FRAGMENT, 2013, ISBN 978-80-253-1283-4.
- PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnítko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3.
- SMOLJAK, Ladislav; SVĚRÁK, Zdeněk. *Hry a semináře*. Praha: Paseka, 2010, ISBN 978-80-7432-036-1.
- SVĚRÁK, Zdeněk et al. *Půlstoletí s Cimrmanem: Legendární divadlo z odvrácené strany*. Praha: Paseka, 2016, 128 s. ISBN 978-80-7432-724-7.

- SVĚRÁK, Zdeněk, Jiří ŠEBÁNEK a Jiří VONDRÁČEK. *Vinárna U Pavouka: Výbor scénářů a textů stejnojmenného rozhlasového pořadu*. Praha: Radioservis, 1998. ISBN 80-86212-01-7.
- SVĚRÁK, Zdeněk a Přemysl RUT. *Dodatky: Historie divadla Járy Cimrmana, doslov, rejstřík*. Praha a Litomyšl: Paseka, 1993. ISBN 80-85192-62-4.
- WEIGEL, Jaroslav, Zdeněk SVĚRÁK a Ladislav SMOLJAK. *Divadlo Járy Cimrmana, divadlo, které se proslavilo*. Brno: CPress, 2014. ISBN 978-80-264-0324-1.

Knihy Jiřího Šebánka

- ŠEBÁNEK, Jiří, Zdeněk SVĚRÁK, Ladislav SMOLJAK a Karel VELEBNÝ. *Jára (da) Cimrman*. Praha: Mladá fronta, 1970. ISBN 23-066-70.
- ŠEBÁNEK, Jiří a Karel VELEBNÝ. *Byli jsme a buben: O hudebním a jiném díle Járy Cimrmana*. Praha: PANTON, 1988. ISBN 35-002-88.
- ŠEBÁNEK, Jiří. *Já, Jára Cimrman*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1991. ISBN 80-7088-026-0.
- ŠEBÁNEK, Jiří. *Za Járrou Cimrmanem až do hrobu*. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 2001. ISBN 80-7185-394-1.

Citované recenze

- GRYM, Pavel. Jak zabíjet po domácku. *Lidová demokracie*. 1968, **XXIV**.(39), 5.
- HOŘÍNEK, Zdeněk. Járadacimrmanismus. *Host do domu*. 1969, **XV**.(6), Str. 15
- KLUSÁK, Pavel. Ten druhý Cimrman. In: *Lidové noviny* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/ten-druhy-cimrman-0zh-noviny.aspx?c=A110219_000087_ln_noviny_sko&klic=241424&mes=110219_0
- KOLÁŘ, Jan. Tříkrát z jednoho světa. In: *Divadelní noviny* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/trikrat-zjednoho-sveta>
- MIKEŠ, J. Divadlo Járy Cimrmana pokračuje. *Lidová demokracie*. 1967, **XXIII**.(318). Str. 5
- PACOVSKÝ, Jaroslav. Glosy. *Mladý svět*. 1967, **IX**.(41). Str. 2
- PRŮŠA, Jan. Jeden okrajový pohled na Járu Cimrmana. In: *Musicserver.cz* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://musicserver.cz/clanek/33930/Salon-Cimrman-Jazzman-Cimrman/>
- ROUBÍČEK, Zdeněk. Objev Járy (da) Cimrmana. *Mladá fronta*. 1967, **XXIII**.(17). Str. 5
- SPALOVÁ, Olga. Zrod mýtu či divadlo z libosti. *Divadelní noviny*. 1967, **XI**.(5-6). Str. 9
- SPALOVÁ, Olga. Po třetí Jára Cimrman. *Divadelní noviny*. 1968, **XI**.(16). Str. 6
- ŠEFL, Milan. Jára Cimrman, hedvábný, velebný. In: *Týdeník rozhlas* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: http://www.radioservis-as.cz/archiv11/12_11/12_porid.htm
- ŠIMKOVÁ, Helena. Další odhalování génia. *Večerní Praha*. 1968, **XIV**.(33). Str. 4
- ŠIMKOVÁ, Helena. Druhý cimrmanovský seminář. *Večerní Praha*. 1967, **XIII**.(264).
- ŠKVORECKÝ, Josef. Nápady jednoho z publika. *Divadelní noviny*. 1967, **XI**.(9). Str. 2
- ŠVARCOVÁ, Jitka. Jára Cimrman potřetí. *Práce*. 1968, **XXIV**.(50). Str. 5

- VEVERKA, Přemysl. Glosy. *Mladý svět*. 1967, IX.(46). Str. 2

Internetové zdroje

- AUTOR NEUVEDEN. Otec Divadla Jary Cimrmana podlehl nemoci. In: *IDnes.cz* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: https://kultura.zpravy.idnes.cz/otec-divadla-jary-cimrmana-podlehl-nemoci-fl-e-divadlo.aspx?c=A070410_133515_divadlo_efl
- AUTOR NEUVEDEN. Předobraz Jary Cimrmana – soustružník, básník, filozof i řezník. In: *Půlstoletí s Cimrmanem* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: <http://cimrman.rozhlas.cz/node/106>
- AUTOR NEUVEDEN. Svěrák Zdeněk. In: *Sdružení pro rozhlasovou tvorbu* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/srt/99osobnosti/_zprava/sverak-zdenek--533021
- AUTOR NEUVEDEN. Vítejte na půdě legendárního divadélka malých forem! In: *Jazz Club Reduta* [online]. [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <https://www.redutajazzclub.cz/divadlo>
- BEČKA, Josef. Komika a humor v jazyce. In: *Naše řeč – Ústav pro jazyk český* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3967>
- ČERNÝ, Tomáš. Silvestr ve Vinárně U pavouka - 1966. In: *Archiv rozhlasu* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/archiv/rozhlasovyrok/_zprava/silvestr-ve-vinarne-u-pavouka-1966--1162545
- DRTINOVÁ, Daniela. Češi jsou jako Cimrman, mají tendenci se vyhat ze svých neúspěchů, říká Svěrák. In: *Aktuálně.cz* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dtv/cesi-jsou-jako-cimrman-maji-tendenci-se-vylhat-ze-svych-neuspechu-rika-sverak/r~f0070246817e11e6888a0025900fea04/>
- GOLDMANOVÁ, Anna. Jednoaktovka. In: *Arts Lexikon* [online]. [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <http://www.artsllexikon.cz//index.php?title=Jednoaktovka>
- KERBR, Jan. Cimrmani. In: *Žižkovské divadlo Jary Cimrmana* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <https://www.zdjcz.cz/56/o-divadle/historie/cimrmani>
- KLUSÁK, Pavel. Fenomén SHQ: Karel Velebný dal českému jazzu modernu i vtíp. In: *IHNED.cz* [online]. [cit. 2017-11-13]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-65827080-karel-velebný-studio-5-shq-indies-hudba-jazz-recenze>
- KROC, Vladimír. 3. díl Hospoda na mýtince a Domáci zabijačka. In: *Rozhlas.cz* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/kultura/cimrman/_zprava/3-dil-hospoda-na-mytince-a-domaci-zabijacka--394101
- KROC, Vladimír. U počátku souboru Divadla Jary Cimrmana stála také žena! Režisérka Helena Philippová. In: *D-dur Český rozhlas* [online]. [cit. 2017-12-12]. Dostupné z: <https://d-dur.rozhlas.cz/u-pocatku-souboru-divadla-jary-cimrmana-stala-take-zena-reziserka-helena-6229344>
- MEDEK, Petr a Michaela VYDROVÁ. Před 47 lety zaznělo poprvé z éteru jméno Jary Cimrmana. In: *IROZHLAS* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/kultura_divadlo/pred-47-lety-zaznelo-poprve-z-eteru-jmeno-jary-cimrmana_201309161001_mvdydrova
- PYTLÍK, Radko. Tajemství mystifikace. In: *Radko Pytlík a EMPORIUS* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: http://radkopytlík.sweb.cz/humor_hb_j.html
- SPURNÝ, Karel. Salón Cimrman v médiích. In: *ČESKÁ TELEVIZE – Salón Cimrman* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/saloncimrman/sebanek-salon.php>

- SUCHÝ, Ondřej. ŠEBÁNEK Jiří (1930 - 2007). In: *Oficiální stránky Ondřeje Suchého* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: <http://www.semanovice.cz/index.php?page=030&lang=cz&dt=16868&kt=4&psy=3192>
- ŠTICKÝ, Jiří. To byl Címrman. In: *Reportér* [online]. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: <https://reportermagazin.cz/a/iKFQE/to-by-l-cimrman>

Seznam dalších pramenů

- *Cimrmani* [dokumentární TV pořad]. Režie Jiří Vanýsek. ČR, Filmové studio Barrandov, 1997.
- KOLÁŘ, Jan. *Vinárna U Pavouka* [zvukový záznam na CD]. Praha: Radioservis a.s., 2009. Nakl. číslo: CR0470-2 Radioservis.
- Osobní rozhovor s Karlem Bartoničkem.
- Rodinný archiv Karla Bartonička.
- *Salón Címrman aneb Címrman v Novém světě* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 1999.
- *Salón Címrman aneb Címršantán* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 1999.
- *Salón Címrman aneb Hudební mág Jára Címrman* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 1999.
- *Salón Címrman aneb Šťastné a veselé Címrmanoce* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 1999.
- *Salón Címrman aneb Za Címrmanem až do hrobu* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 2000.
- *Salón Címrman uvádí Címrkino* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 2000.
- *Salón Címrman uvádí Címrman kontra Zimmermann* [TV pořad]. Režie Martin Rek. ČR, Česká televize, 2000.
- Story výstřížek J.Šebánek. In: *Archiv Divadla Járy Cimrmana* [online]. [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <http://www.cimrmanarchiv.cz/dokumenty/story-vystrizek-j-sebanek-2/>
- ŠEBÁNEK, Jiří a Karel VELEBNÝ. *Jazzman Címrman* [zvukový záznam na CD]. Praha: Supraphon, a. s., 2011.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Marek Hedbávný

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:

2015/2016

E-mail diplomantky/diplomanta:

Marek.Hedbavny@seznam.cz

Studijní obor/forma studia:

ZBC, prezenční

Předpokládaný název práce v češtině:

Mediální obraz Salónu Cimrman a Divadla Járy Cimrmana

Předpokládaný název práce v angličtině:

The media image of the Salón Cimrman and the Jára Cimrman Theatre

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013):

LS 2017/2018

Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků):

Žižkovské divadlo Járy Cimrmana slavilo v roce 2017 padesát let od svého založení. Mezitím se stalo kulturním fenoménem a všechna představení bývají vyprodaná. S nápadem založit Divadlo Járy Cimrmana přišel Jiří Šebánek. Po neshodách s Ladislavem Smoljakem ovšem soubor opustil a založil Salón Cimrman, který se takové popularity a mediálnímu zájmu netěšil. Cílem bakalářské práce je přiblížit osobu Jiřího Šebánka a jeho vliv na Žižkovské divadlo Járy Cimrmana, shrnout historii Salónu Cimrman, představit jeho herce, analyzovat hry a také najít rozdíly oproti původnímu Divadlu Járy Cimrmana. Zároveň bude provedena obsahová analýza dobových článků o Salónu Cimrman a porovnání mediálního zájmu o obou divadlech. Hlavním cílem práce je vytvořit ucelený materiál o Salónu Cimrman, protože žádný takový neexistuje. Na téma Cimrman vzniklo několik diplomových prací, tato ale bude první z hlediska mediálního uchopení.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

0 Úvod

1 Historie Salónu Cimrman

- Představení divadla
- Vznik divadla
- Činnost divadla
- Herci

2 Osobnost Jiřího Šebánka

- Živopis a umělecká tvorba
- Nealkoholická vinárna U Pavouka
- Účinkování v Divadle Járy Cimrmana

3 Hry Salónu Cimrman

- Úvod
- Rozbor her

4 Rozdíly oproti Divadlu Jára Cimrmana

- Rozdíly v humoru
- Rozdíly v hraní
- Rozdíly ve formě her
- Rozdíly v chodu divadla

5 Mediální obraz

- Obsahová analýza článků o Salónu Cimrman
- Zájem médií o činnost Salónu Cimrman
- Zjišťování četnosti a komparace článků o obou divadlech

6 Přílohy

- Přepsané rozhovory pořizené za účelem bakalářské práce

7 Závěr

8 Seznam pramenů, literatury a internetových zdrojů

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy):

1967 (uvedení Aktu, první hry o Járu Cimrmanovi) až 1969 (odchod Jiřího Šebánka z Divadla Jára Cimrmana).

Postup (technika) při zpracování materiálu:

Pro důkladnou komparaci zhlédnu všechny hry Salónu Cimrman a Žižkovského divadla Jára Cimrmana a následně provedu jejich analýzu. Dále zpracuji odbornou literaturu (viz níže), filmové dokumenty a publicistické články k tématu. Některé informace bude zřejmě nutné získat na základě rozhovorů s bývalými členy Salónu Cimrman nebo potomky Jiřího Šebánka. Přepisy pořizených rozhovorů budou součástí přílohy. V kapitole Mediální obraz se zaměřím na obsahovou analýzu článků o Salónu Cimrman. Dále porovnám a zjistím jejich četnost vůči článkům o Divadle Jára Cimrmana. Využiji k tomu dobový tisk včetně archivu Divadelních novin.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

ARISTOTELÉS. *Poetika*. Praha: Oikoymenth, 2008. ISBN 978-80-7298-131-1.

Poetika je prvním filosofickým dílem, v němž se básnické umění stalo předmětem teoretické reflexe. Aristotelés se v něm zabývá mj. problematikou tragédie a epiky, které byly v Řecku považovány za nejdůležitější obory básnické tvorby.

SMOLJAK, Ladislav; SVĚRÁK, Zdeněk. *Hry a semináře*. Praha: Paseka, 2010, ISBN 978-80-7432-036-1.

Souborné vydání divadelních her a seminářů o smyšlené postavě génia Jára Cimrmana a jeho putování napříč historií, spolu s významnými historickými postavami.

SVĚRÁK, Zdeněk; ŠEBÁNEK, Jiří. *Vinárna U Pavouka: výběr scénářů a textů rozhlasového pořadu*. 2. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2001. 229 s. ISBN 80-7185-395-X.

Výbor scénářů a textů rozhlasového pořadu. Texty dnes již legendárního rozhlasového pořadu Vinárna u Pavouka, který ve své době představoval dokonalý mystifikační humor a do jisté míry předeheru k pozdějšímu Divadlu Jára Cimrmana.

4 Rozdíly oproti Divadlu Jára Cimrmana

- Rozdíly v humoru
- Rozdíly v hraní
- Rozdíly ve formě her
- Rozdíly v chodu divadla

5 Mediální obraz

- Obsahová analýza článků o Salónu Cimrman
- Zájem médií o činnost Salónu Cimrman
- Zjišťování četnosti a komparace článků o obou divadlech

6 Přílohy

- Přepsané rozhovory pořízené za účelem bakalářské práce

7 Závěr

8 Seznam pramenů, literatury a internetových zdrojů

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy): 1967 (uvedení Aktu, první hry o Járu Cimrmanovi) až 1969 (odchod Jiřího Šebánka z Divadla Jára Cimrmana).

Postup (technika) při zpracování materiálu:

Pro důkladnou komparaci zhlédnu všechny hry Salónu Cimrman a Žižkovského divadla Jára Cimrmana a následně provedu jejich analýzu. Dále zpracuji odbornou literaturu (viz níže), filmové dokumenty a publicistické články k tématu. Některé informace bude zřejmě nutné získat na základě rozhovorů s bývalými členy Salónu Cimrman nebo potomky Jiřího Šebánka. Přepisy pořízených rozhovorů budou součástí přílohy. V kapitole Mediální obraz se zaměřím na obsahovou analýzu článků o Salónu Cimrman. Dále porovnám a zjistím jejich četnost vůči článkům o Divadle Jára Cimrmana. Využiji k tomu dobový tisk včetně archivu Divadelních novin.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

ARISTOTELÉS. *Poetika*. Praha: Oikoymenth, 2008. ISBN 978-80-7298-131-1.

Poetika je prvním filosofickým dílem, v němž se básnické umění stalo předmětem teoretické reflexe. Aristotelés se v něm zabývá mj. problematikou tragédie a epiky, které byly v Řecku považovány za nejzávažnější obory básnické tvorby.

SMOLJAK, Ladislav; SVĚRÁK, Zdeněk. *Hry a semináře*. Praha: Paseka, 2010, ISBN 978-80-7432-036-1.

Souborné vydání divadelních her a seminářů o smyšlené postavě génia Jára Cimrmana a jeho putování napříč historií, spolu s významnými historickými postavami.

SVĚRÁK, Zdeněk; ŠEBÁNEK, Jiří. *Vinárna U Pavouka: výběr scénářů a textů rozhlasového pořadu*. 2. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2001. 229 s. ISBN 80-7185-395-X.

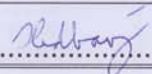
Výbor scénářů a textů rozhlasového pořadu. Texty dnes již legendárního rozhlasového pořadu Vinárna u Pavouka, který ve své době představoval dokonalý mystifikační humor a do jisté míry předehru k pozdějšímu Divadlu Jára Cimrmana.

ŠIMONOVÁ, Tereza. *Protagonisté Vinárny U Pavouka jako prototypy postav Divadla Jára Cimrmana*. Olomouc, 2015. Bakalářská diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Mgr. Erik Gilk, Ph.Dr.

KOJETÍNOVÁ, Martina. *Jazyk a styl her Divadla Jára Cimrmana*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Prof. PhDr. Petr Mareš, CSc.

Datum / Podpis studenta/ky
3. května 2017, Marek Hedbávný

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Konceptuálně

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Divadlo v totalitním systému. Příběh českého divadla (1945-1989) nejen v datech a souvislostech, Academia : Praha 2010

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

prof. MgA. David Jan Novotný

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

10.5.2017

.....

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU. A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE NA IKSŽ VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Přílohy

I. Rozhovor s Karlem Bartoníčkem o Salónu Címrman

Dne 28. března 2018 jsem při osobním setkání pro potřeby mé bakalářské práce udělal interview s Karlem Bartoníčkem, hercem Salónu Címrman. Stylizovaný a zkrácený přepis našeho rozhovoru zde zveřejňuji.

Jak jste se dostal do Salónu Címrman?

S Jiřím Šebánkem mě seznámil Laco Déczi, který hrál s *Celulou* každý týden v klubu v Řeznické ulici. Já na ně chodil. Jirka tam mezi hudbou četl svoje text-appealy. Po koncertě se tam vždy posedělo a Laco mě s ním seznámil. Padli jsme si do noty a později mě oslovil, jestli bych nechtěl vstoupit do Salónu, protože potřebovali figuru rakousko-uherského cenzora pro *Cimršantán*. Nakonec se vymyslelo, že budu původem rakouský cimrmanolog, který se jako Fiedlerovec vydal do Prahy, kde se mu tak zalíbilo, že se rozhodl emigrovat z Rakouska do Československa. Tomu se tenkrát lidi hodně smáli, protože v té době odjelo jenom do Rakouska asi 60 tisíc československých emigrantů.

V kterém roce jste v Salónu Címrman začínal?

Netroufám si říct, kdy přesně.

Karel Velebný v souboru ještě byl?

Ano, byl. Já začal v době, kdy odcházel Václav Kotek. On byl náš manažer, ale hrál i malé role. Byl vynikající manažer. Dodneška nemá konkurenci. Je úžasné, co všechno zorganizuje. Místo sebe tehdy hledal náhradu – ze začátku to byl pan Trněný. Ale to moc negungovalo a do roka skončil. Pak dělal manažera Slávek Jíša. V showbiznyosu byl protřelý člověk, produkoval například známou metalovou skupinu *Arakain*. Čili my jsme jezdili na štace, které on měl vyzkoušené s *Arakainem*. Oni hráli na stadionu a my zase v nějakém klubu. Byl také schopný manažer – třeba před Vánoce jsme hráli každý den dvě představení.

Zahrál si i v Salónu Címrman?

Aby mohl dostat zaplacené, tak třeba přinesl ke stolečku poštu. Něco takového mu tam Šebánek vždy napsal.

Kde Salón Címrman hrál?

Neměli jsme stále působiště. Hráli jsme v Praze po menších klubech: třeba v Rokosce a hlavně v Řeznické. Vystupovali jsme také po studentských klubech. Hráli jsme i v Klicperově divadle a jednou v Divadle Komedie. To bylo tenkrát charitativní představení a lidé si na něj kupovali lístky za velké peníze. Když jsme skončili, řekli nám, že jsme vydělali stejně jako Lucka Bílá.

Tak to je dobré. Po republice jste jezdili také?

Všude možně. Ať to byly haly, kulturní domy... Třeba i do Bratislavy jsme jezdili. Snad naše největší jeviště a hlediště bylo v Trenčíně. Tam bylo 750 sedadel. Když jsme tam přijeli, ve vrátnici seděl vysloužilý lampasák. Oni se vždycky poznali podle zelených kalhot, protože celý život nosili jen fasované kalhoty. My jsme přijeli Volhou a on se nás zeptal: „A kedy dojdú umelci?“ A my na to: „No, to už jsme my.“ My byli jen tři, takže na nás koukal. Hned se k nám hlásili šéf techniky, osvětlovač, paní z jevištního provazu... O nás tři se staralo asi dvanáct lidí. Zajímavé bylo, že tam ale neměli plátno na promítání, takže jsme si museli půjčit ubrusy z jejich restaurace a sešpendlit je. Nakonec to šlo.

Jak fungovalo, když malá scéna jako je Salón Címrman najednou hrála pro 750 diváků?

Dostali jsme z toho husitskou kůži. Když jsme přispědlili to plátno, sedli jsme si do vinárny, dali si litr bílého a šli jsme na to. Na Slovensku nás ale většinou brali velmi přátelsky.

Hráli jste i v jiných zemích v zahraničí?

Ne, to vůbec.

Jak vypadaly sály? Mohli diváci u her popíjet?

Jak kdy – někde jo, jinde ne. Třeba v Řeznické mohli. Tam byla navíc taková prsatá barmanka, takže si tam všichni chodili pro drinky.

Kolikrát za měsíc jste vystupovali?

Například prosince bývaly nabité – to jsme vystupovali denně. Jindy třeba dvakrát do týdne, určitě ne méně. Když jedeme s manželkou po republice, tak často říkám: „Jé, tady jsme hráli Cimrmana!“ Ona na to, jestli si nevymýšlím... Ale ne, bylo to tak.

Jak se lišily původní hry od těch, které v letech 2000 až 2001 odvysílala Česká televize?

Byly o polovinu kratší, Česká televize totiž měla limit 45 minut. My se do toho museli vejít, takže spousta krásných textů chybí.

Jak dlouho tedy trvala představení Salónu v 80. letech?

Dvakrát pětadvacet minut. Mezitím byla přestávka.

Ta část po přestávce byla jazzový koncert?

Ne, to ne. U nás, když hráli Karel Velebný s Tondou Viktorou, bývala muzika během přednášek. Nebyla oddělená. Přímo se totiž vztahovala k textu a navazovala na něj.

Hrál Salón Cimrman ještě nějaké hry, které nebyly v televizi či na CD?

Myslím, že natočili všechny. Jen *Jazzman Cimrman* byl přejmenován na *Hudebního mága*.

Byly hry pokaždé stejné?

Ano, byly pevně dané.

Bývali jste nervózní?

Většinou ne. Nejvíc jsme byli nervózní, když jsme s Karlem Velebným kvůli změně letního času odjeli o hodinu později.

Mívali jste alternace v rolích?

V některých hrách ano, u některých už ne.

Na výjezdy s vámi jezdili i hudebníci?

Když jsme hráli *Jazzmana Cimrmana*, tak jezdili Karel Velebný s Tondou Viktorou.

V některých hrách tedy hudba vůbec nebyla?

Ne. Třeba *Cimrmana v Novém světě* jsme hráli jenom ve třech lidech.

Texty k písničkám psal Velebný, nebo Šebánek?

Jak ke kterým – většinou ale Jirka. Každopádně ty Velebného zjazzované koledy jsou dodnes unikátní věc, které stále mohou fungovat.

Karel Velebný byla asi velká osobnost, že?

Když jsme hráli v bratislavském *Štúdiu S*, zpíval tak silným hrdelním hlasem a tak se rozjel, že se i šatnářka zvedla a šla se podívat, co se to na jevišti děje. Já pak potkal nějakého technika a ten mi říkal: „Boha jeho! Aj šatnářka se ide pozrieť. To se ešte nestalo!“ Kája komunikoval prostřednictvím legrace i v normálním životě. To bylo pořád. Když v 80. letech umírali sovětští vůdcové, otevíral Rudé právo a vždy říkal: „Tak s kýmpak se dneska rozloučíme?“ Hledal tak dlouho, až někde našel, že třeba zemřel nějaký krajský tajemník, a četl nám to nahlas.

Podílel se na některých textech?

Myslím, že je připomínkoval a občas něco natuknul.

Mohlo se při hraní improvizovat?

Minimálně, nebylo to potřeba. Navíc jsme museli dávat pozor na text, protože na sebe věci navazovaly.

Zasahovali jste jako herci do textů?

Minimálně. Jirka trval na každé čáře, byl pedant. Na zájezdy ven s námi jezdil minimálně, měl totiž problémy s páteří. Hrál jen tady v Praze. Takže tam jsme si dovolili i něco upravit. Víím, že mě jednou dokonce pochválil,

když jsem tam něco přidal: bylo to o tom, jak se propadl pásový traktor do Cimrmanovy palírny. Já k tomu přidal, že traktoristovi z leknutí naskočil pásový opar.

Ve hře *Cimrman kontra Zimmermann* máte během písničky *Já mám ráda Konráda* nasazenou paruku. Líčili jste se do rolí?

Ne, to bylo jenom pro televizi. Zrovna tuhle hru jsme v klubech nehráli. Za *Cimrmanem až do hrobu* a *Cimrman kontra Zimmermann* vznikly až pro Českou televizi. S tím jsme nejezdili.

Salón Cimrman promítal fotografie. Kde se vzaly?

Jirka je většinou čerpal z časopisu *Zlatá Praha*. Filmy, které jsme hráli, jako je třeba *Kapitán Němo*, dělal vynikající kameraman Jan Osten.

Byly ty fotky pro potřeby Salónu upravovány?

Myslím, že většinou ne. Prostě to to tam padlo tak, jak to bylo ve *Zlaté Praze*. Ona i ta technologie tenkrát nebyla taková jako dnes, kdy se dá na počítači vše jednoduše upravit.

Byl Šebánek zároveň i režisérem Salónu Cimrman?

My jsme v podstatě režiséra neměli. On řekl, kdo co má číst, jak to má vypadat, a pak to běželo. Když jsme začali cvičit *Cimršantán*, tak si pozval pohybovou poradkyni. Ta, když nás viděla, s úsměvem říkala, že jde domů, že to nemá cenu. My jsme si sami radili jeden druhému, kdy přidat nebo co zdůraznit, aby to zabralo. Hlavně texty k diapozitivům nebo k filmu musely sednout v pravý moment, a ne třeba do potlesku a podobně.

Jaké byly hlavní zásady, které vám Šebánek říkal?

Jirka nás hlídal, abychom byli co nejvíc civilní. Samozřejmě mnohdy nás to strhlo. Vždycky povídal: „Ne abyste tam dělali nějaké vopičky“. Jardovi Pacovskému říkal, ať nespejbluje... A mně zase radil, ať to říkám, jak kdybych seděl U Zlatého tygra.

Bývaly i zkoušky?

Jo, byly. V době, kdy jsme trénovali na televizi, tak Martin Zákřavský, my mu říkáme *Kráva*, pracoval na úřadu vlády ve Strakově akademii. On tam musel být do pěti hodin a nedalo se, aby odešel. Tak jsme chodili trénovat za ním. Jednou jsme tam šli a museli jsme jít přes bezpečnostní rám. Jenže, když jím procházel Šebánek, tak furt pískal. Jirka už si snad vyndával i zuby, ale pořád to zvonilo. Pak si vzpomněl, že má z totáče takovej zvyk – že si v ponožce nechává pětikorunu na noční tramvaj.

Předpokládám, že jen Salónem se uživit nedalo.

Každý měl nějaké jiné povolání. Jarda Pacovský dělal v časopise *Sluníčko*, kam odešel po vyhazovu z *Mladého světa*. Protože, když přišli Rusáci, napsal článek o Václavském náměstí jako o křížovatce dějin... Přišla za ním soudružka z kádrového a říkala: „Jardo, nezlob se, my tě musíme vyhodit. Budeš ve Sluníčku.“ A tak tam byl. I proto měl ten časopis tehdy takovou kvalitu: on třeba přišel za Ádou Bornem, že potřebuje ilustraci na titulní stránku, ale že na to má jen pět stovek. Born přesto souhlasil a řekl, že to pro děti samosebou udělá.

Vy jste pracoval kde?

Já byl vrátným v pražském hotelu InterContinental. Potom jsem šel na volnou nohu a pracoval s mojí ženou jako sklář. To dělám dodnes. Vyrábím třeba formy na tavené sklo. Díky tomu, jak jsem dělal v hotelu, jsem uměl anglicky, německy a částečně italsky. A taky jsem přicházel k různým jménům – a protože Jirka Šebánek potřeboval ze začátku zajímavá jména cizinců, třeba Limo Malinen, tak jsem ho na některá přivedl.

Jak jste zvládali skloubit divadlo s prací?

Třeba já jsem mohl kdykoliv, když už jsem nebyl v hotelu. Jarda Pacovský si také vždy udělal čas. Na Moravu jsme přitom vyjížděli třeba na týden: vystřídali jsme Fulnek, Kopřivnici, Opavu, Ostravu... Bylo to vymyšlené tak, aby na sebe cesty navazovaly.

Nedělali komunisté Salónu Cimrman problémy? Šebánek měl v posudku, že je „pravicový extremist“.

Spadali jsme pod „prkus“, neboli *Pražské kulturní středisko*. Za totáče nemohl někdo jen tak někam přijít a hrát divadlo. Muselo to být něčím kryté. Museli jsme samozřejmě projít schvalovacím řízením a soudruzi si prostudovali naše texty. Byly tam dvojsmysly, ale byly hezky zakamuflované. V každém větším kulturním domě se každopádně vždy našel někdo, kdo nás sledoval. A my herci jsme se sázeli, kdo z toho publika to je. Většinou na toho, kdo ani nehnul brvou.

Cenzura tedy nezasahovala?

Texty jsme měli schválené. Řeknu vám historku: v Bratislavě jsme jednou hráli na sídlišti Petržalka. Do šatny za námi přišla paní, která byla ověšená zlatem. Byla to šéfka Slovkoncertu. To byla agentura, která vysílala do zahraničí muzikanty za těžké peníze. Přišla nám říct, abychom se drželi jen schválených textů, protože se v okolí děly věci: na základní škole na sídlišti ohlásili bombu. Jarda Pacovský odpověděl, že se schválených textů budeme držet, protože ani nic jiného neumíme. Jenže nás nenapadlo, že hned na začátku, asi v páté větě, máme, že pyrotechnik Štáhlavský vyhodil v domku Karla Velebného truhlu s Cimrmanovou pozůstalostí. No a teď ty lidi řvali smíchem... Jarda ke mně jenom špitl: „To nám ta paní neuvěří...”

Po sametové revoluci Salón skončil. Proč?

Nejdřív, když probíhala revoluce, tak jsme vstoupili do stávky jako všechna divadla. Pak jsme ještě chvíli hráli, ale zjistili jsme, že některé dvojsmyslné věci nám nejdou tak z pusy, protože by si je někdo mohl vysvětlovat úplně opačně. Navíc byla jiná doba: byly přímé přenosy z válek a tak dále...

Ona téměř všechna divadla tehdy měla problémy.

Tak. Postupně jsme to utlumili. Dělali jsme jen dobročinnosti a pak jsme připravovali tu televizi.

Psal se o Salónu v dobových médiích?

Moc ne.

I v 80. letech tak bylo mnohem víc článků o Divadle Járy Cimrmana?

Určitě. Oni šli i do filmu..

Brali jste Divadlo Járy Cimrmana jako konkurenci?

Ne, to ne.

Kde vidíte hlavní rozdíl mezi ním a Salónem?

Především v poetice. Ta je úplně jinde. Oni mají kulisy a tak dále, kdežto my jsme zůstali u seminářů a ukázek z písni. Fóry, které měl Jirka Šebánek v jednom souvětí, jsme my pořádně pochopili, až když jsme to třeba hráli podesáté. Byl to génius.

Stál vůbec Salón Cimrman o slávu?

My jsme si hleděli svého. Byli jsme rádi, že lidé chodí a máme vyprodáno. Když jsme se vrátili z nějakého zájezdu, tak se manželka Jardy Pacovského Taťána ptávala: „Tak co kluci, jak jste dopadli?” A Jarda na to: „Nó, smáli se nám, no.” Byl to spisovatel a psal i knížky literatury faktu. Například o zlatě, Národním divadle... Dneska je Wikipedia, ale on to měl všechno v hlavě. Když jsme něco potřebovali vědět, většinou vše znal.

Byl i novinářem.

Ano, dokonce zakládal *Mladý svět*.

Měl určitě mnoho kontaktů. Pomáhal s propagací Salónu v novinách?

My jsme to neřešili. My jsme byli rádi, že máme vyprodáno, tak co...

Pamatujete na některé konkrétní články, které o Salónu Cimrman vyšly?

Nene, na žádné konkrétní si nevzpomínám.

Jak se lidé dozvídali o vašich vystoupeních?

V klubech bývaly každý měsíc plakáty. To stačilo. Zájezdy pak sháněli manažeři a většinou bylo vyprodáno. Jednou jsme ale přijeli do Klatov, kde jsme měli mít odpolední a pak večerní představení. Odpolední mělo být pro nějakou dívčí polepšovnu. Jenže oni je odvolali na bramborovou brigádu. Tak jsme tam přijeli: říkali, že nám všechno zaplatí, ale že představení nebude. Jenže Jarda Pacovský říkal: „Ježišmarjá, ona sem na to odpolední představení jede moje sestřenice a zas musí být večír doma. Kluci, tak dáme jí aspoň kousek?” Tak jsme pro tu jeho sestřenici, která tam seděla jediná, hráli asi pět stránek textu. A taky jednou, to jsme hráli v Žalhosticích, bylo odpolední představení pro vojsko. Jenže vojáci byli puštěni po několika dnech, takže po prvním jednání odešli na pivo a zůstali tam sedět jen nějací dva lampasáci. Jinak bylo většinou vyprodáno.

Je Jiří Šebánek nedocenenou osobností naší kultury?

Nevím. On nebyl ochotný žádného kompromisu, to znamená třeba podlézat publiku nebo jít do moc masitých médií, jak jsme jim říkali. Byli jsme takoví mravenci.

Ostatně Salón Cimrman byl spíše alternativní scénou, která se nesnažila zaujmout mainstream. Je to tak?
No. Jirka se třeba nesnažil jít do filmu jako velcí Cimrmani. Jezdili jsme po studentských klubech a bavilo nás to.

Dá se váš humor srovnat s Monty Python? Znali jste ho v době, kdy jste tvořili?

Já jsem je znal, protože jsme vystavovali sklo v Anglii a kamarád mě s jejich tvorbou seznámil. Tady je ale nikdo moc neznal. Řekl bych, že Monty Python a britský humor je ještě sušší a černější.

Nikde jsem nenašel informaci, co dělal pan Šebánek před tím, než začal pracovat v Československém rozhlasu.

Jirka, co vím, tak roznášel pivo v Podolí. Když se tam otevíral v 60. letech plavecký stadion, tak tam dělal číšníka. Když odešel od velkých Cimrmanů, dělal v knižním velkoobchodě ve skladu.

A mládí strávil kde? Dočetl jsem se, že se narodil v Trutnově.

Ano, oni se ale hodně stěhovali. Jeho tatínek myslím dělal něco u dráhy. On Jirka byl složitější. Každý by si myslel, jaká je s ním legrace, v soukromém životě byl ale velmi vážný člověk. Tak to bývá.

Pan Šebánek měl manželku Danu. Měl i děti?

Ano. Jednoho kluka má z prvního manželství a pak má ještě syna Filipa. Je to saxofonista: Philip Noha-Šebánek. Hrál s Děczim v *Celule*, pak emigrovali a Filip zůstal v Německu v Kolíně nad Rýnem. Do Ameriky nešel.

Měl nějakou vysokou školu?

Já myslím, že ne. Oni šli z vojny rovnou do rozhlasu armádního studia. Jeho šéfem byl tehdy slavný konferenciér Jiří Štuchal. Toho po příchodu Rusů taky vyhodili z rozhlasu... Mimochodem: víte, jak šel Šebánek na svoji první rozhlasovou reportáž?

To nevím.

Dostali přenosný magnetofon, že mají pro armádní studio udělat reportáž. On jel do nějaké slepičárny na rozhovor s ruským vojákem, který tady po druhé světové válce zůstal. A udělali z toho reportáž, že ten ruský voják hází slepicím místo zrní granáty. Vždycky zvuk slepičího kvokání a pak strašná rána... Takhle oni blbli. Nebo ještě jiná blbost: u rozhlasu zedníci něco spravovali, něco tam zdili. Šebánek a spol koupili u řezníka kilo kostí, zazdili to i s přelomenou fajfkou a dali k tomu dopis, že jsou to kosti Miloně Čepelky, který zahynul při natáčení. Tohle je tam zazděný asi dodnes.

V souvislosti se Salómem jsem narazil na jméno Lud'ka Švábenského.

Po smrti Karla Velebného hrál piano sólo. Říkali mu český Oscar Peterson. Když byl na štaci dobrý klavír, tak to rozjel.

Byl členem Salónu Cimrman i Vlastimil Venclík?

Jezdil s námi asi rok. Dostával se ale do sporů se Šebánkem, protože byl vystudovaný dramaturg a pořád chtěl věci upravovat. Třeba místo jednoho řečnického pultu chtěl mít dva. Do jisté míry to s ním nebylo hezké.

II. Obrazová příloha

Obrázek 1 – Tvůrčí tým rozhlasového pořadu Nealkoholická vinárna U Pavouka (1965 až 1969): vpředu technici Zdeněk Tichý a Věra Kedrštová, uprostřed režisérka Helena Philippová, zleva Karel Velebný, Zdeněk Svěrák, Oldřich Unger, Jiří Šebánek a Ivan Štědrý. Převzato z: SVĚRÁK Zdeněk, Jiří ŠEBÁNEK a Jiří VONDRÁČEK. *Vinárna U Pavouka: Výbor scénářů a textů stejnojmenného rozhlasového pořadu*. Praha: Radioservis, 1998. ISBN 80-86212-01-7. Str. 214

IOSEF ŠKVORECKÝ

Kariéra Járy (da) Cimrmana začala recesi organizátorů rozhlasové vlnárny U Pavouka — též dokonce i úspěšné mystifikace, jež zavedla nejednoho venkovského pamětníka do blízkosti Kozího plácku na Starém Městě Pražském v naději, že tam zrenovovali přátelský portál, pod nímž stávala ta přátelská děvčátka. Recese, rozvíjená s podivuhodnou důsledností (nalletěl na ni i recenzent vážného listu, když dr. Evženu Hedváb-nému vypracel jeho teorii o souvislosti vzniku saxofonu s knížetem Thurn-Taxisem), se proměnila v cosi, co jí přerostlo a co lze spatřit v divadle na Malostranském náměstí. Je to zajímavý jev, a lze jej brát tak, jak je, nebo různě domýšlet, dokonce až do oněch absurdních (absurdních?) podob teze, podle níž bude legendární Jára proto nejtrvanlivějším hrdinou naší doby, protože všichni víme, že nebyl. A snad opravdu je vážně traktovánlivě působných nonsensů o Járových výkonech ve vědě, umění i pedagogice jedinou vážností udržitelnou v tomto světě, který by, kdyby v něm nešlo o život, byl vlastně grandiózní legrace. Možná, že právě tady tkví tajemství překvapivé životaschopnosti artefaktů, jež produkuje parťa nadšených herců-amatérů (s profesionální režisérkou), a debutujících dramatiků; tajemství dojmu profesionálnosti, jímž to všechno působí; tajemství úrovně nepochybně umělecké, která — v druhé poloovině pořadu — ačkoliv stále zůstává v polohách legrace, cení docela vážně zuby — v komickém úsměvu frašky. Snad úsilí těch sympatických klaunů Svěráka, Šebánka, Smoljaka, Ungera a Čepelky, vedlejších Helenou Philippovou a veřejně tajemným dr. Evženem Hedvábým, soudí se nějak — aniž to možná tuší — s fenoménem campu; estetického dernier cri americké estetiky. Věc je jistě složitější, ale přesto si myslím, že by pod velmi prostornými křídly campu našel útočiště i donedávna neznámý Mistr. Celý smysl campu spočívá v detronizaci Vážného. Camp je hravý, antiseriózní. Přesněji řečeno: camp se vyznačuje novým, komplexnějším vztahem k „vážnému“. Je mož-

né myslet to vážně s frivolním, frivolně s vážným — to ale- spoň říká campovská teoretička Susan Sontagová, a mně to připadá jako dost výstižná charakteristika znamenitého divadýlka na Malé Straně, kde prkna přes všechnu legraci také znamenají svět. Tim spíš, že to tam nemají smrtelně vážně v programu. Což mě přivádí k jiné divadelní podívané, která poskytuje také jistý materiál k zamyšlení a la camp: k Porterovu muzikálu Libej mě, Katko! (Nemohu v sobě zapřít překladatele a odpustit si poznámku: když už titul muzikálu, já bych to radši přeložil: Katko, dej mi pusl!) v Karlíně. Já nevím — ale čestné jméno „muzikál“, na rozdíl od (prj) zůskreditované operety (a k tomuhle problému by vám camp taky něco řekl), bych z toho, co znám, vyhradil asi jen Pygmaliónu, zmuzikálovanému jako My Fair Lady, a West Side Story (z našich mi připadá úspěšnější filmová Hop Side Story než karlínský Prezydent Krokadýlů, i když všechna čest tomuto náročnému domácímu experimentu). Neboť milá Katka je muzikál, jenom pokud cítuje Shakespeara: to, co kolem Shakespeara napsali Samuel a Bella Spewackovi, je opereta, obávám se dost strašlivá. Pro mne je pořád nejlepším muzikálem, který se v Praze momentálně hraje, Na koho to slovo padne Aleny Vostřé. Tím neříkám, že nestojí za to karlínskou Katku zhlédnout: naopak. Jsou tu hezké Porterovy písničky, je tu dobrý balet, zchoreografovaný s americkým švihem, který je conditio sine qua non muzikálu, je tu mile překvapující výkon René Gabzdyla. Jenom se musíte připravit na ten strašlivý nepoměr mezi složkami: dobré písně, balet a interpreti, a údesná literatura. Což diváka, jakmile se přestane zpívat a tančit a začne mluvit a činohrát, naplní otrávenou netrpělivostí, aby už se zase tančilo a zpívalo. Z toho důvodu taky myslím, že pokud se pro muzikál nenajde text úrovně My Fair Lady, je mnohem výhodnější ona česká, poněkud kapesní, jorma, jak se etablovala v Zuzanách, Čekáních na slávu a v Besídkách zvláštní školy.

Josef Škvorecký

Obrázek 2 – Dojmy ze hry Akt sepsal pro Divadelní noviny spisovatel Josef Škvorecký. Převzato z: Divadelní noviny. 1967, XI.(9). Str. 2

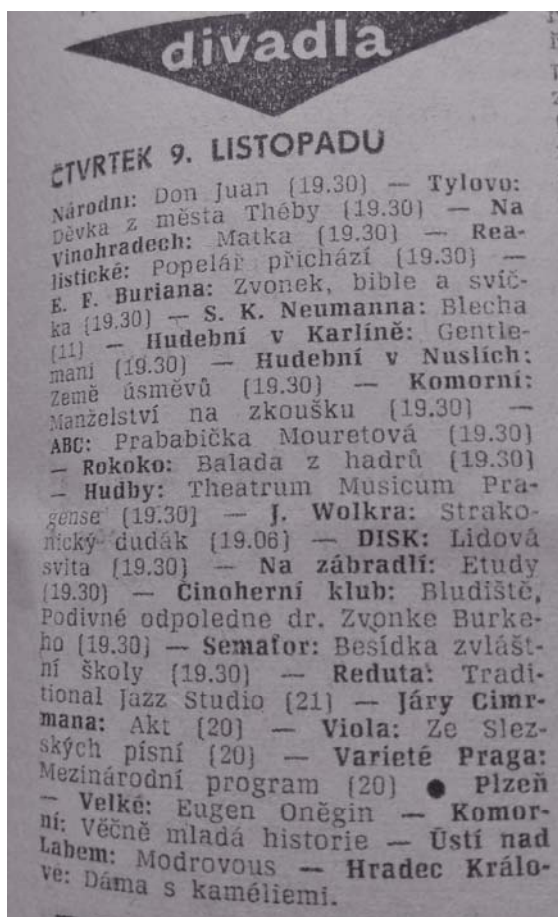

Nesplněné naděje

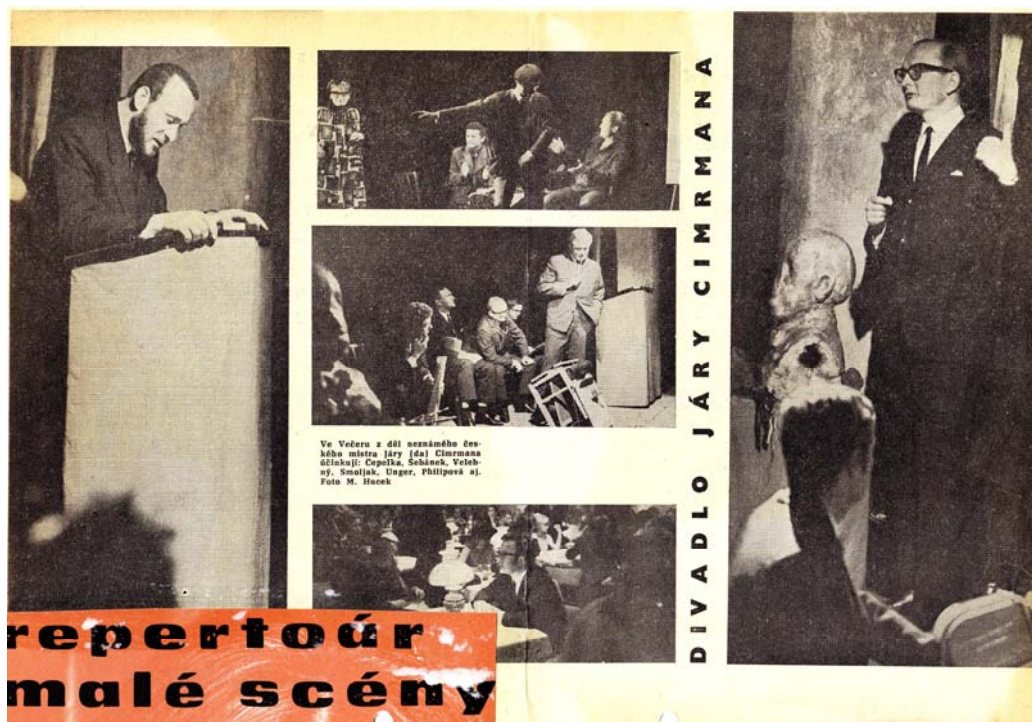
TAK TEDY Praha má nové divadlo. Taky by se dalo říct novou atrakci. Neboť DIVADLO JÁRY CIMERMANA vzniklo jako produkt něčeho, co si mezi posluchači rozhlasu získalo pověst bestselleru. Za lístky na premiéru nabízeli ctitelé „Vinnárny u Pavouka“ horentní ceny i v naturáliích. Spisovatel J. Škvorecký položil na scénu Malostranské besedy základní kámen, diváci ztlumili světla petrolejových lampiček a beseda o životě a díle Járy de Cimermana proběhla právě tak, jak jsme zvyklí z rozhlasu. Jednotliví experti přistupovali jeden po druhém k řečnickému pultu a s kamennou tváří vykládali věci k popukání. Totiž věci, které byly k popukání, když jste je slyšeli z rádia. Světe, div se, na jevišti ztratily kus svého kouzla. Vaše zcela logická otázka: „Jak je to možné, když šlo takřka o stejný text a o úplně stejné interprety“, bude muset být teprve pečlivě zkoumána. Možná, že každá konkretizace (zfilmování, inscenace) musí na žebříčku kvality zákonitě o příčku sestoupit. Druhou část večera vyplňuje aktovka z Cimermanovy pozůstalosti. Je v ní několik vynikajících gagů. Ale celkově se přibližuje spíš k těm amatérským divadlům, která zazáří a zase zhasnou.

rh

Obrázek 3 – Ne všechny ohlasy na první hru Divadla Járy Cimrmana – *Akt* – byly pozitivní. *Svobodné slovo* uvedlo svoji recenzi titulkem *Nesplněné naděje* (rok 1967). Převzato z: WEIGEL, Jaroslav, Zdeněk SVĚRÁK a Ladislav SMOLJAK. *Divadlo Járy Cimrmana, divadlo, které se proslavilo*. Brno: CPress, 2014. ISBN 978-80-264-0324-1. Str. 5

Obrázek 4 – *Mladá fronta* už od první sezony Divadla Jára Cimrmana pravidelně přinášela pozvánky na jeho další představení. Převzato z: *Mladá fronta*. 1967, XXIII.(309). Str. 5

Obrázek 5 – *Repertoár malé scény* v roce 1967 na několika stranách přinesl přepis referátů ze hry *Akt*. Článek uvedl touto kompilací fotografií. Převzato z: *Repertoár malé scény*. 1967, V.(11).

**JEDEN Z POSLEDNÍCH VYNÁLEZŮ
JÁRY DA CIMRMANA – DŮMYSLNÉ
OPATŘENÍ ZABRAŇUJE PÁDŮM**

V OBLASTI CYKLISTIKY – STRUČNÝ
ZÁZNAM Z BESEDY ODBORNÍKŮ A DALŠÍ OBRA-
ZOVÝ MATERIÁL ZE ŽIVOTA A DÍLA TOHOTO
ZNOVUOBJEVOVANÉHO ČESKÉHO VELIKÁNA PŘINÁŠÍME NA STR. 8–9

ms

mladý svět číslo 30

IX. ROČNÍK + CENA 1 Kčs

Obrázek 6 – Divadlo Jára Cimrmana bylo už v prvním roce svého účinkování na titulní straně *Mladého světa*, konkrétně tedy fotografie jednoho z Cimrmanových vynálezů. Převzato z: *Mladý svět*, 1967, IX.(30). Str. 1

Houby nesvítily

Ve čtvrtek 28. 9. jsem, a se mnou jistě desetitisíce posluchačů, sledoval přímý přenos Čs. rozhlasu z nealkoholické vinárny U pavouka a se zájmem jsem očekával vystoupení kouzelníka Jožky Merána-Blažejovského. Podle slov rozhlasového reportéra se experiment s fosforeskujícími houbami měl konat v pozdních nočních hodinách za úplné tmy až po ukončení přímého přenosu. Posluchačům bylo sděleno, že zprávu o výsledku experimentu přinese denní tisk. Se zájmem jsem otevřel páteční Mladou frontu, ale žádnou zprávu jsem nenašel. Na telefonický dotaz mi reportér S. z rozhlasu sdělil, že je to vina novinářů, protože se nedostavili. Až dosud jsem se domníval, že MF jsou dobré noviny, pohotové a aktuální. S politováním však musím konstatovat, že jsem se mýlil.

V. V.,
Praha-Zižkov,
Kubelíkova

Redakce Mladé fronty považuje za nutné k uvedenému případu oznámit toto:

I když jsme nebyli předem o vystoupení Jožky Merána-Blažejovského vyrozuměni, a o tom, že o výsledku pokusu přinese informaci denní tisk, jsme se dozvěděli ve stejnou chvíli jako rozhlasoví

posluchači, vedení sáhou informovat naše čtenáře vyslali jsme do vinárny našeho redaktora a fotoreportéra. Hrubě se chovající zřízení před vchodem do vinárny jim však přístup znemožnil.

V pátek jsme si stěžovali reportéru S., jehož pokládáme za iniciátora akce, že bylo poškozeno dobré jméno čs. tisku a porušeny paragrafy tiskového zákona, jmenovitě § 12 (novináři požívají ochrany podle platných předpisů proti všem formám nátlaku směřujícího k maření jejich činnosti), § 13/2 (hovořící o povinnosti státních, vědeckých, kulturních a jiných orgánů pravdivě, věcně atd. informovat novináře) a § 2 (ukládající novinám napomáhat ke zvyšování politické a kulturní úrovně občanů a jejich odborných znalostí — což Mladé frontě nebylo dovoleno).

Od oznámení prokurátorovi jsme upustili jen zásluhou omluvy pořadatelů. Zřízení vinárny byli totiž tak zřízení nemírným požíváním nealkoholických nápojů, že odmítali vpustit do sálu i sami sebe. Budou potrestáni přísnou důtkou.

Reportér Jiří Šebánek pak sděluje naším prostřednictvím, že očekávaný experiment Jožky Merána-Blažejovského se nepovedl. (MF)

Obrázek 7 – Dobová média často přistupovala na cimrmanovskou hru a podporovala jejich mystifikaci. *Mladá fronta* reagovala na dopis čtenáře, který si stěžoval na chybějící zprávu o výsledku pokusu Jožky Merána Blažejovského. Převzato z: WEIGEL, Jaroslav, Zdeněk SVĚRÁK a Ladislav SMOLJAK. *Divadlo Járy Cimrmana, divadlo, které se proslavilo*. Brno: CPRESS, 2014. ISBN 978-80-264-0324-1. Str. 5

Obrázek 8 – *Mladý svět* se věnoval Divadlu Járy Cimrmana pravidelně. V tomto výstřížku informuje o premiéře *Domáci zabijačky*. Na fotce zleva: Ladislav Smoljak a Oldřich Unger. Převzato z: *Mladý svět*. 1968, X.(8). Str. 13

Cimrmanův imperiální kloset bez klapky z nejjemnější anglické kameniny se samostatným uzavřením proti zápachu, s anglickou vodní nádržíkou ze švédské litiny. Rozměry klosetu: výška 450 mm, mísa kulatá 350×300 mm. Dle velikosti od r. m. zř. 7.50 do 14.-

JÁRA CIMRMAN – JIŘÍ ŠEBÁNEK

domáci zabijačka

Jednoaktová hra na motivy toliřního hororu
Járy Cimrmana Nebyl tady Bobinský?

REŽIE HELENA PHILIPPOVA
SCÉNA INŽ ARCH. ARTUŠ LEFLER

ÚČINKUJÍ:
PETR ČADA, MILON ČEPELKA,
MILAN PAPIRNIK – VÍT MACH,
LADISLAV SMOLJAK, JIŘÍ ŠTIVIN,
ZDENEK SVERÁK, OLDŘICH UNGER,
KAREL VELEBNÝ

3. semináře
o životě a díle Járy Cimrmana zúčastní se kromě výše jmenovaných také: dr. Evžen Hedvábný, inž. Artuš Lefler, Petr Brukner, odborný asistent

v jazzovém koncertu
účinkuje SHQ KARLA VELEBNEHO

KONEC

Závěrečná sekvence Cimrmanova filmu „Chtěla bych ženicha mladého – s kučerovými vlasy“

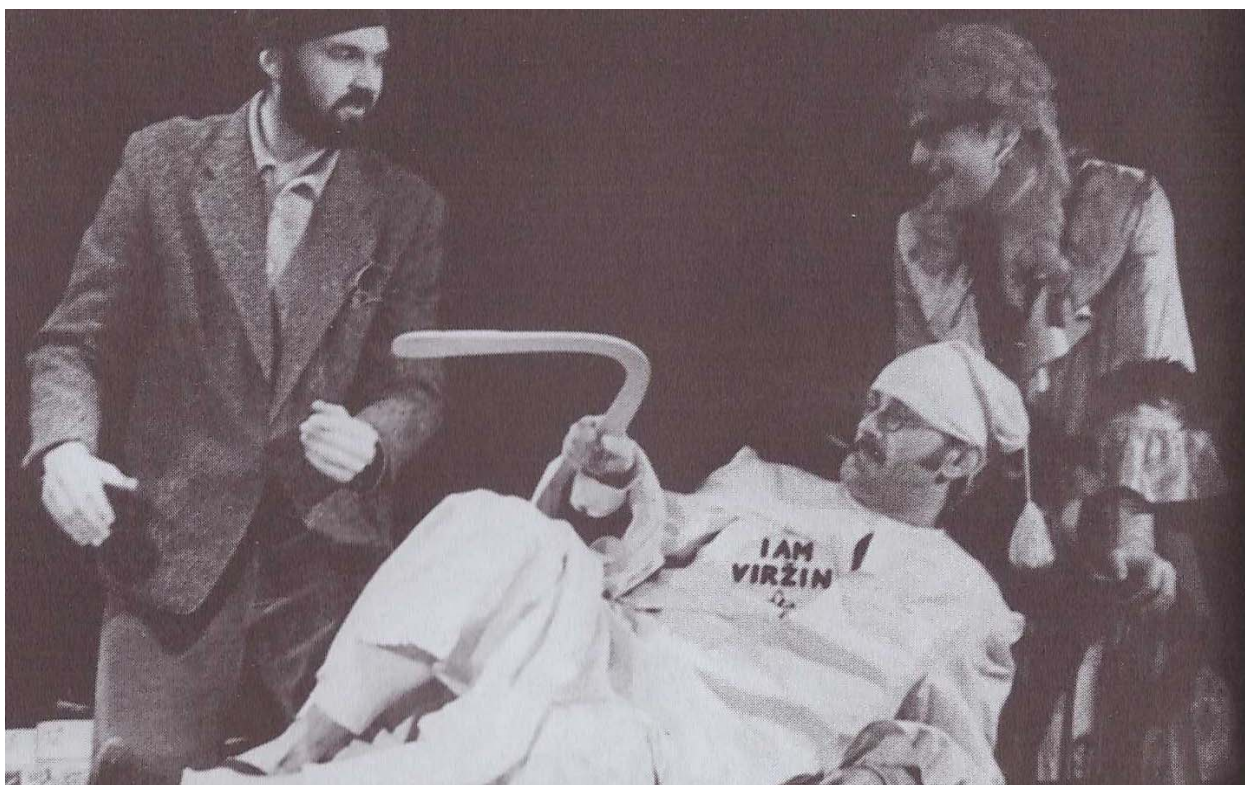
Pohotovostní drezina železničního četnictva. (Dle Cimrmanova projektu uskutečněného v Badenbadenu)

Pekelný stroj Cimrmanovy konstrukce typu HA₃ určeného ku atentátům v Horní Adži

Obrázek 9 – Program ke hře *Domáci zabijačka* (rok 1968). Převzato z: DZ-program. In: *Archiv Divadla Járy Cimrmana* [online]. Dostupné z: <http://www.cimrmanarchiv.cz/dokumenty/dz-program/>

Obrázek 10 – Fotografie ze hry *Domáci zabijačka* (rok 1968). Převzato z: DZ-foto 1. In: *Archiv Divadla Jára Cimrmana* [online]. Dostupné z: <http://www.cimrmanarchiv.cz/dokumenty/dz-foto-1/>

Obrázek 11 – Fotografie ze hry *Domáci zabijačka* (rok 1968). Zleva: Zdeněk Svěrák, Jiří Šebánek a Miloň Čepelka. Převzato z: PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělnátko aneb S Cimrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 20

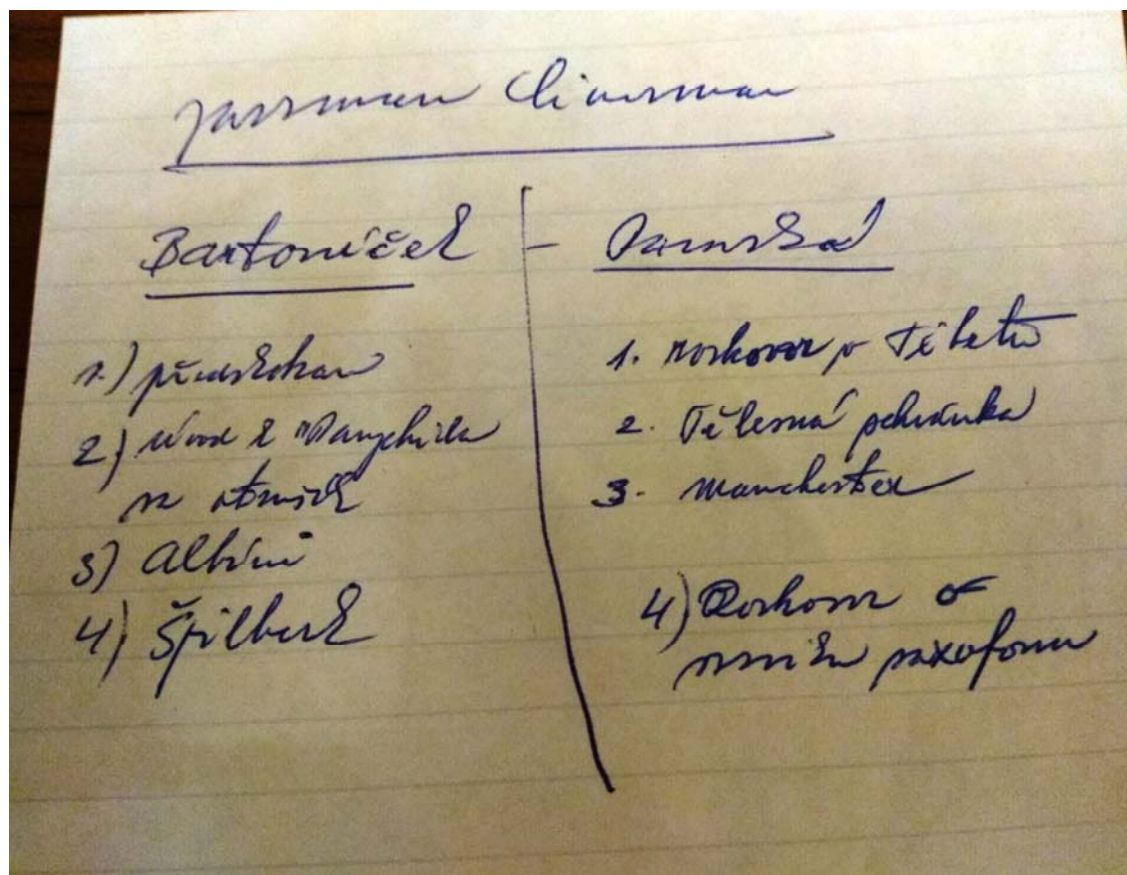
Obrázek 12 – Logo Salónu Címrman. Převzato z: Galerie muzea zábavy: Salón Címrman. *Oficiální stránky Ondřeje Suchého* [online]. Dostupné z: <http://www.semanovice.cz/index.php?page=040&lang=cz&dt=603&kt=1&psy=0>

Obrázek 13 – Miloň Čepelka (vlevo) a Jiří Šebánek při *Sonetu osamělého umělce*. S tímto představením vystupovali ještě před vznikem Salónu Címrman. Převzato z: PALÁN, Aleš a Miloň ČEPELKA. *Nedělníátko aneb S Címrmanem v zádech*. Praha: Vyšehrad, 2016, 264 s. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-683-3. Str. 197

Obrázek 14 – Jazzové uskupení *SHQ* Karla Velebného (uprostřed). Převzato z: Osmé CD Karla Velebného, to je zásadní dávka klasiky moderního jazzu. In: *Lidové noviny* [online]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/karel-velebny-0dg-/kultura.aspx?c=A170410_170525_In_kultura_bez

Obrázek 15 – Šebánkův rukopis a rozdělení rolí pro hru *Jazzman Cimrman*. Vlevo rozpis referátů pro Karla Bartonička a vpravo pro Jaroslava Pacovského. Převzato z: Rodinný archiv Karla Bartonička.

Na vědní členům souboru SALÓN CIMRMAN !

Vzhledem k zdravotnímu stavu Karla Velebného, který nebude moci nadále absolvovat zájezdová představení přes 50 km a šňůry, bude zájezdové obsazení pořadu "Šťastné a veselé cimbáňáče" vypadat takto:

1. Luděk Švábenský - klavír, alternace Martin Zákřavský
2. Jaroslav Pacovský, alter. Karel Bartoníček
3. Karel Bartoníček, alter. Vlastimil Venclík
4. Vlastimil Venclík, alter. Martin Zákřavský
5. Slávek Jiša (namísto Jana Fišera, který ze souboru odešel k 31.6.1988)

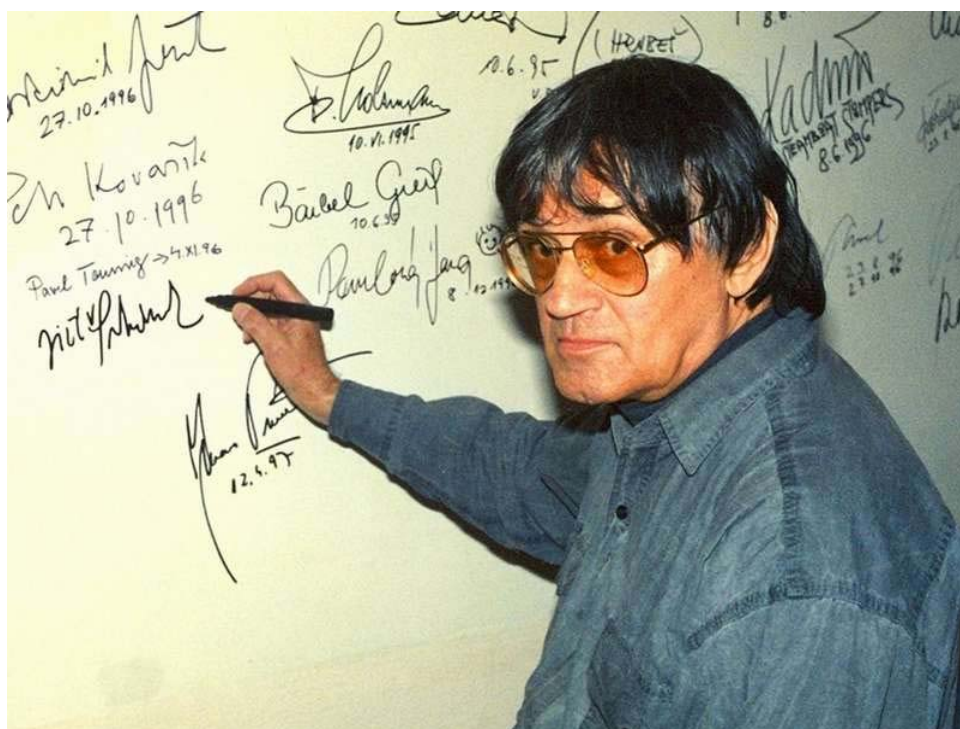
Rozdělení rolí:

1. úvodní slovo: J.Pacovský (K.Bartoníček)
2. Vánoční pohromy: V.Venclík (M.Zákřavský)
3. I. rozhovor: ~~J.Pacovský + K.Bartoníček~~ (místo K.Velebného)
(alter.: V.Venclík+ K.Bartoníček (" "))
4. Vánoční tematika: V.Venclík (alter. Martin Zákřavský)
5. "Jak se z něj olovo lilo": J.Pacovský, (alter.Bartoníček
přestávka
6. II.rozhovor: J.Pacovský + K.Bartoníček (místo K.Velebného)
7. (alter. V.Venclík+K.Bartoníček (" "))
7. Vánoce v loutkovém divadle: V.Venclík, (alter.M.Zákřavský)
8. "Jak jim to Ježíšek nedaroval": J.Pacovský, (K.Bartoníček)
9. Vánoce v loutkovém divadle II: V.Venclík, (M.Zákřavský)
10. III.rozhovor: J.Pacovský + K.Bartoníček (místo K.Velebného)
(alter. V.Venclík + Bartoníček)

Obrázek 16 – Zpráva Jiřího Šebánka členům Salónu Cimrman v souvislosti se zdravotním stavem Karla Velebného (rok 1988). Převzato z: Rodinný archiv Karla Bartoníčka.

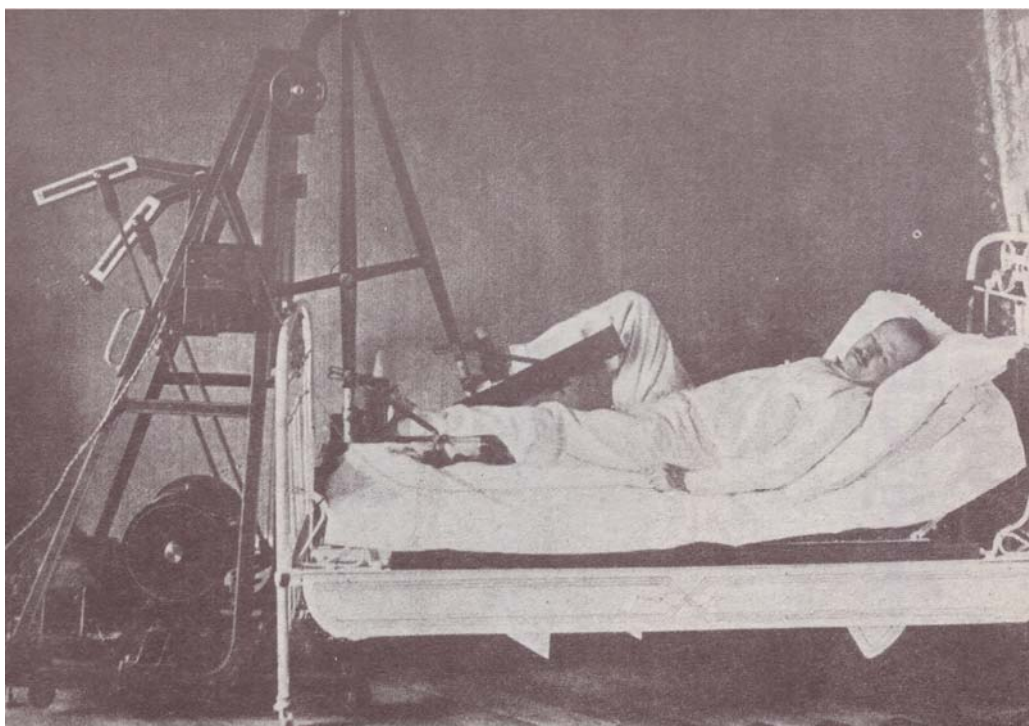
Obrázek 17 – Fotografie badatelského týmu Salónu Cimrman při natáčení pro Český rozhlas (rok 1998). Zleva: Ondřej Suchý, Miloň Čepelka, Václav Glazar, Martin Zákavský, Karel Bartoníček a Jiří Šebánek. Převzato z: Galerie muzea zábavy: Salón Cimrman. *Oficiální stránky Ondřeje Suchého* [online]. Dostupné z: <http://www.semanovice.cz/index.php?page=040&lang=cz&dt=603&kt=1&psy=0>

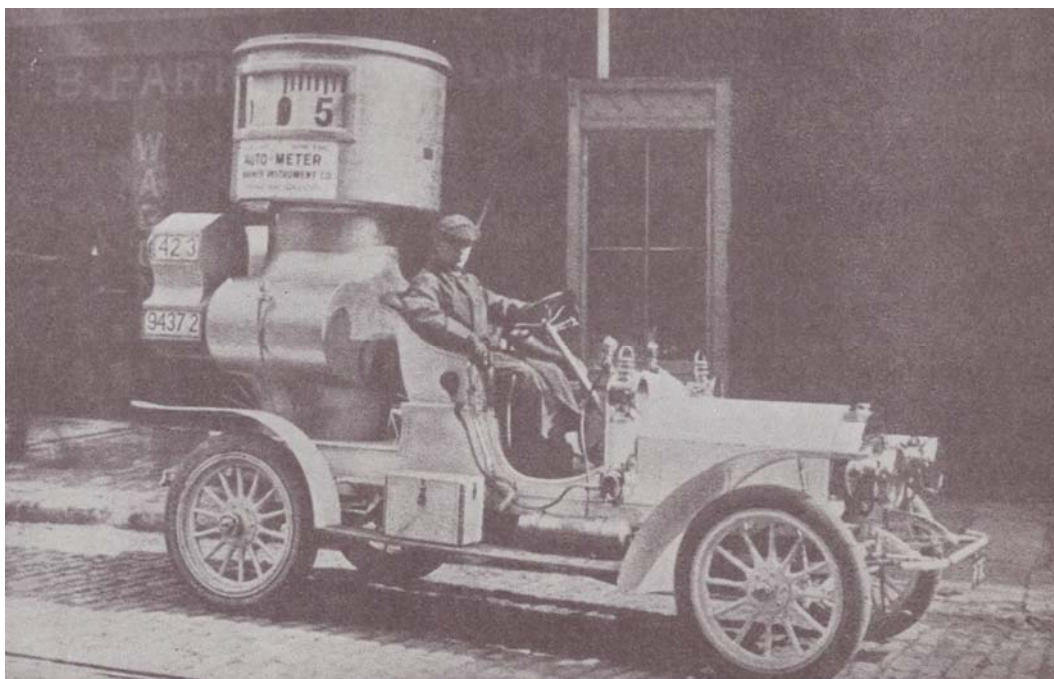
Obrázek 18 – Jiří Šebánek podepisující se na zeď v kulturním centru Nostalgičká myš v Šemanovicích. Převzato z: Galerie muzea zábavy: Salón Cimrman. *Oficiální stránky Ondřeje Suchého* [online]. Dostupné z: <http://www.semanovice.cz/index.php?page=040&lang=cz&dt=603&kt=1&psy=0>

Obrázek 19 – Fotografie badatelského týmu Salónu Cimrman při natáčení pro Českou televizi (rok 1999). Zleva: Martin Zákavský, Jiří Šebánek, Karel Bartoníček a Miloň Čepelka. Převzato z: ČESKÁ TELEVIZE – Salón Cimrman. In: *Česká televize* [online]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/saloncimrman/index.php>

Obrázek 20 – Cimrman využíval k pohonu dynamy ležících pacientů. Salón Cimrman tuto fotografii použil při hře *Cimrman v Novém světě*. Převzato z: ŠEBÁNEK, Jiří a Karel VELEBNÝ. *Byli jsme a buben: O hudebním a jiném díle Járy Cimrmana*. Praha: PANTON, 1988. ISBN 35-002-88. Str. 64

Obrázek 21 – Cimrmanův víceúčelový tachometr. Salón Cimrman tuto fotografii použil při hře *Cimrman v Novém světě*. Převzato z: ŠEBÁNEK, Jiří a Karel VELEBNÝ. *Byli jsme a buben: O hudebním a jiném díle Járy Cimrmana*. Praha: PANTON, 1988. ISBN 35-002-88. Str. 66

Obrázek 22 – Cimrmanův hrob v Šemanovicích. Salón Cimrman oznámil jeho nález při hře *Za Cimrmanem až do hrobu*. Převzato z: ŠEBÁNEK, Jiří. *Za Járou Cimrmanem až do hrobu*. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 2001. ISBN 80-7185-394-1. Str. 84